

**Ntonj wu dzeenj wu kii Jiso si
Luk
tè tsεε
Fiee fi nuunj le Kinjwaati ki Luk
kini-i**

Kinjwaati ki Lu-uk kini tiiti le Jiso nuunj Kinsofu ki Nyɔ tè kaache li beniiŋ be Iselεε, tuu nuunj Kinsofu ki kinjgokε ki beniiŋ bechu-u. Ki tiiti kεε biee bimu kii Jiso bi nuunj nεε le kinjwaati kini-i kwaa. Ki tiiti si be tè bie Jiso benchindaa be Nyɔ-ɔ yuuti juunj, beniiŋ be kiichi nshəəŋ gεεŋ be gəəŋ ɻwaŋ wulu (2:8-20), ki tiiti tε si ɻwaŋ wu Jiso tè she li yih yi muntofi yi Jerosaleŋ (2:41-50), ki tiiti tε kii ɻgaŋgaa chi Jiso tè wa kii wi wu dzeenj wu Samaaria (10:25-37), be chi kii ɻwaŋ wu tè la (15:11-32). Kinjwaati ki Luk kini tiiti kεε ɻge kii nləkε li Nyɔ-ɔ (3:21; 5:16; 6:12; 11:1; 22:32; 23:34,46), ki tiiti kεε tε kii Fiana yi Waanj (4:1, 14; 10:21; 24:49) ki tiiti tε kii məə bukεεŋ (7:11-12,36-50;8:2-3; 10:38-42;13:10-17; 23:27). Kinjwaati ki Luk kini tiiti si Nyɔ feekisi bibifi bi beniiŋ le, fi nuunj fiee fi Jiso tè be laanjkwiiŋ kii fi (19:10).

Bikoo bi biee bi le Kinjwaati kini-i

1:1-4 Mbεεchε

1:5-2:52 Si be tè bie Jœŋ Nlisulidzɔɔ be si be tè bie
Jiso be se kuu

3:1-20 Nime chi Jœŋ Nlisulidzɔɔ le

3:21-4:13 Si be tè lii Jiso li dzɔɔ, be si Kinjundi tè
mənchε wu

4:14-9:50 Kii nime chi Jiso Galilii

9:51-19:27 Si Jiso tè dza Galilii giŋgi Jerosaleŋ

19:28-23:56 Kii fuu wu kinshiiŋgi wu Jiso
Jerosaleŋ
24:1-53 Si Jiso tè bo li kwe, busε lε bəniiŋ lii, se yεε
liboo

Kimbεecheε

¹ Wi wu nyɔŋja Tiofilos bəniiŋ nge gwenε baa le
be tsεε kii biee bi tè kεti lε bee li lənti.

² Be tsεε baa biee bilu nεε tsaaŋ si bi te tè woo bε
bəniiŋ be tè nεŋ be lii yibe, mɔɔ bəniiŋ be tè laanchε
nsa wulu si wu tè bεchi.

³ Mi nse ndzɔɔ mfi le ntaashε lε biee bini-i
lənti bichu fəmbεeche-ε, mi nse nεŋ le fi dzɔɔŋ le
mbanchε ntseε te li wε-ε le dze yi tsaaŋ li.

⁴ Mi mfεɔ ni le o kee cheeŋ wu biee bi be tè saa bε
tifi wε nkosí.

Nchindaa wu Nyɔ tee le be gii be bie Jəoŋ Nlisulidzɔɔ

⁵ Mfi wu Mfɔŋ Herɔ tè səki kwεεŋ wu Judiya,
wi wu muntofi wumu tè nuuŋ le bε teenyi wu le
Sakariya. ε tè nindi li kintutu ki bεte muntofi-i bε
Abija-a, ε ni yih we tè bo li kini ki Erɔ-ɔŋ, bε teenyi
wu le Lisabe.

⁶ Bəniiŋ be bεfε bani tè nuuŋ bəniiŋ bε tsaaŋ lε
Nyɔ lii, be kichi bənchi bε Taa lε bεchu, be nuuŋ
findzəŋ sinj.

⁷ Se nuuŋ le, be ti mεεŋ ki kεmε ke nwaŋ kε, kifε
Lisabe tè nuuŋ kaa, be bεchu tè nuuŋ ε be doŋ
kituŋ.

⁸ Mfi tè kɔchε le kintutu ki Sakariya ni ki nindi li
yih yi muntofi-i yi Taa li. ε tè nuuŋ te muntofi lε
Nyɔ lii booyaa,

9 ε βε τὲ tsaa wu biki si βε τὲ shiiŋ βε tsəki bate muntofi li ntse wube-e. Se τὲ le li yih yi muntofi le τῷ kidzoma.

10 Mfi se τὲ kɔchɛ le τῷ kidzoma ε bəniŋ bəchu τὲ nuuŋ ləkuuŋ be ləki li Nyɔ-ɔ.

11 Nchindaa wu Taa, taa busε wu lii, len le kibene ki kigəŋe ki taantaa chi muntofi-i.

12 Mfi wu Sakariya τὲ ηεŋ wu, dzakε bəchi keeti βε chəne.

13 Se nuuŋ le, nchindaa wulu τὲ tuu tee li wuu le, “Kiiŋ ɔ ni cheŋ ke Sakariya. Nyɔ woo ye nleke li Nyɔ-ɔ wa kituŋ. Ni yih wa wu Lisabε gii biε ηwaŋ wu nyuŋ ɔ choŋ wu bukooŋ le Jɔaŋ.

14 Gii βε kineetinε li wε-ε, bəniŋ ηge se woo bujəŋ kii bierɔ chee.

15 Gii ni nuuŋ wi wu nyɔŋa le Nyɔ lii. Kiiŋ ni ni wundi mbiŋ kε, teege me tεemmi. Fiana yi Waan gii yi yisε li wuu* mεεŋ le ni shén.

16 Gii fe le bəniŋ βε Iselεε ηge fiiki shén yibe, be kaari be to be Taa wu Nyɔ yibe.

17 Gii gεεŋ limfwe li Taa li, βε fiana mɔɔ buŋga bu Elaja-a le fiiki shén yi be te bɔɔŋ, yi to li bɔɔŋ be bee. Gii fe bəniŋ βε tεemmi bikoo chine li bikoo bi tεemme-ε, se fiiki bəntse βε bee, be ni be kəmi bəmbeeche βε nuuŋ βε bəniŋ βε tsaan le. Gii naa fe le, le nachε bəniŋ βε ni be tεŋgi Taa.”

18 Sakariya se bii li nchindaa wu Nyɔ wulu-u laa, “Fiee fi gii fi fe nse ηkeε le nuuŋ la, si tεε ni yi weŋ nuuŋ ε τὲ doŋ kituŋ ni?”

19 Nchindaa wulu se tuu le, “Ἐ mi Gabriya, nlemi le Nyɔ lii mfi kwi, ε yi yi τῷ mi le mbε nləŋε nton

* **1:15** Κε le, “mfi wu βε bieε wu.”

wu dzeenj wuni li wε-ε.

²⁰ Biche ɔ ɳεŋ, si ɔ mεenj ɔ ki beŋ kε ntonj wuni kε lε, mfi gii bε kɔchε le fi dzoo kintsii, ɔ gii ɔ to kinchiinchii, ɔ tè yɔ kε, giŋgi buti mfi wu ffee fini gii fi yene.”

²¹ Si fi tè keti lε, benniŋ bε tè nuuŋ lεkuuŋ be tεŋgi Sakariya baa tè ta maa laa, ε la fi fε wu se ba li yih yi muntofi-i ɳge lε le.

²² Mfi wu tè bo lu, tè mεenj yε kii n'yɔru li bee kε. Be se kεε le Nyɔ doonchε yε ffee fi kimfime wondini li wuu lu. Se tè to mεki biee li bee nuuŋ bε tsanj, tè yɔ kε.

²³ Le Sakariya mεeshi nimε chee li yih yi muntofi-i, kaari to lijinj fε wuu kuunj.

²⁴ Le jo yimi ka, kwεsi wu Lisabε fwee. Tè to li yih, li yih kii tiŋ.

²⁵ Lisabε se tee le, “Dεeni Taa kɔɔ ɔ nshiiŋ bε mi, wu buu buya li kikoo ke-eŋ.”

Nchindaa wu Nyɔ tee le bε gii bε biε Jiso

²⁶ Le fwe chi Lisabε-ε chεε bo kii busɔɔ, Nyɔ tonj nchindaa we wu Gabriya li kitonj kimu ki Galilii ki bε teenyi le Nasare.

²⁷ Tε gεenj bε ntonj le sɔɔne kwεenj wumu wu bε tε teenyi le Maariya, wu tè mεenj saa nyuŋ ki kεε kε. Tε nuuŋ ε bε tè nachε le gii naa nuuŋ kwεε Jɔse wu li kini ki Mfɔŋ Daafi-i.

²⁸ Nchindaa wu Nyɔ wulu se gεenj ɳεŋ Maariya tee li wuu le, “N'yεeshɔɔ wε. Taa tsaaɔ wε kituŋ wε bε wε.”

²⁹ Le Maariya woo lε fi fieenj wu ɳge, se ta maa laa ɳwaani wuni n'yεeshε nuuŋ wu niŋ le.

30 Se nuuŋ le, nchindaa wu Nyɔ wulu tè tee li wuu le, “Maariya kiiŋ o ni chεŋ kε. Nyɔ tsaa yε wε kituŋ.

31 Biche o ηεŋ, o gii o fwee, o bie ηwaŋ wu nyuŋ, o choŋ bukooŋ bwhee le Jiso.

32 Gii ni nuuŋ wi wu nyɔŋa, be ni be teenyi wu le Nwanɛ Nyɔ, Nyɔ yi nuuŋ Kikoo ki biee bichu-u. Taa wu Nyɔ gii biŋgi wu li kabara wu Mfɔŋ Daafi-i wu te kini ki bee.

33 Gii ni taanchi kini ki Yakɔ-o mfi kwi, bumfɔŋ bwhee nuuŋ tε naa ma kε.”

34 Maariya se bii li nchindaa wu Nyɔ wulu laa, “Fini gii fi ka nindee le, si mεεŋ ηwaŋ wu kii yε nyuŋ kε ni?”

35 Nchindaa wu Nyɔ wulu se tuu li wuu le, “Fiana yi Waan̄ gii yi be li wεε, buŋga bu Nyɔ yi liboo yi nuuŋ kikoo ki biee bichu gii bu yisε li wε-ε. Beđeeňi, ηwaŋ wu o gii o bie wulu gii ni nuuŋ waan̄, be se teen̄ wu le Nwanɛ Nyɔ.

36 Biche o ηεŋ, ηwanchaa wu Lisabε wu tε nyiichε be budonu be teenyi wu le kaa, wε dεen̄i be fwe kii busɔɔ, gii bie ηwaŋ wu nyuŋ.

37 Be Nyɔ ffee fimu lu fi nuuŋ fi yaa yi kε.”

38 Maariya se tee le, “E mi ηwanɛ nime wu Nyɔ. Ferε fi ka be mi nεe si o tee.” Le tee lε, nchindaa wu Nyɔ wulu dza.

Maariya la ηka le Lisabε

39 Mbεεchε li jo yilu-u, Maariya dza bake gεεŋ li kiton̄ kimu ki li kwεεŋ wu Juda wu nuuŋ li ηkumε-ε,

40 le gεεŋ bo le, lε li Sakariya yih, yesi ni yih we wu Lisabε.

41 Le Lisabε woo n'yεeshε wu Maariya wε, ηwaŋ nduuŋ wu le shéŋ ηge. Fiana yi Waanŋ yise li wuu.

42 Se wuri lewe ηge, tee le, “Kimbənε ki Nyɔ-ɔ kεε li wεε yεki bukεeŋ bεchu, kimbənε kilu kεε tε li ηwaŋ wu ɔ gii ɔ biε-ε.

43 Νwaani fīe fī nəŋja fini geerj fī ka bε mi, le ni Taa wεŋ la ηka le mi-i?

44 Biche ɔ ηεŋ, mfi wu mbee η'woo n'yεeshε wa, ηwaŋ nduuŋ mi le shéŋ bε kinεetinε ηge.

45 Buŋoŋ bunəŋa bwεε bwo, kifε ɔ beŋo le ηkaachε wu Nyɔ tε kaachε gii naa bε kəchε.”

Maariya yɔŋgi Nyɔ

46 Maariya se tee le,

“shéŋ yεŋ yɔŋchi yεε Taa wu Nyɔ,

47 η'wuki buŋoŋ kii Nyɔ yi nuunŋ Kinsofu keŋ.

48 Yi kimi yε le mi-i, nuunŋ ε mi ηwani wu nimε wu yee.

Mbεεchε dεenι ηgεnu limfwe, kinjøkε kichu gii ki ni ki tiiti le,

Nyɔ ləŋ yε kimbənε li mi-i,

49 kifε Nyɔ yi Buŋga Buchu fε yε biee

bi nəŋja bi nəŋja ηge li mi-i.

Bukoonŋ bu yi kəmi yε mawu kε.

50 Yi ti keeti nshiinŋ bε bəniinŋ bε guundi li yi-i.

Nshiinŋ yini se nuunŋ li kinjøkε kichu-u.

51 Yi doonchε yε buŋga bu kibεnε kee le,

yi shaanshε yε bəniinŋ bε tsakisi yí, bεmbεechε bε bee layε.

52 Yi shəni yε bεmfəŋ bε nəŋja bε nəŋja li bεkabara, yi se tsaaki bəniinŋ bε yee liwe.

53 Yi nyεkε yε bəniinŋ bε dzeenŋ wuu be, be fukε bε biee bi dzeenŋ kituŋ,

Yi kooŋ bε bəniŋ bε biee lε bə kilerε.

⁵⁴⁻⁵⁵ Yi fi yε wi we wu nime wu Iselεε,

Yi kimi ndoonchε nshiiŋ li Abrahaŋ bε kini kee,
yi gεenj yi mεeshi nεe si yi tε kaache li bεte taa bεse-
εŋ.”

⁵⁶ Le Maariya, tsi bee Lisabε, kii tεε, tuu kaari to
lijŋ fε kuuŋ.

Lisabε tε bie Jooŋ Nlisulidzoo

⁵⁷ Le mfi wu Lisabε wu bierə kochε, bie ɳwaŋ wu
nyuŋ.

⁵⁸ Le kini kee moŋ bəniŋ bε tε tsiiŋ tseke tseke fe
woo le Nyɔ doonchε yε nshiiŋ li wuu ɳge, be nεetε.

⁵⁹ Le jo bo nyaanj, be bε le be sεe ɳwaŋ wulu dzoo,
be tuu be wεki te le be nyε wu bukooŋ le Sakariya
nεe si bu Tee lε,

⁶⁰ se nuuŋ le, ni tε faanj ffee, tee le bε gii bε ni bε
teenyi wu le Jooŋ.

⁶¹ Be se tee li wuu le, “Wi nuuŋ yε li kini kinε bε
bukooŋ buni kε.”

⁶² Be se bεchi be mεki bε tsanj li te ɳwa-aŋ, le be
kεe laa wεki le bε nyε bukooŋ bu ɳwaŋ le noo le.

⁶³ Se maa le be bε feee tsεε fe fεwe. Be bε be fi,
se tsεε le, “Bukooŋ bwee bwεε le Jooŋ.” Le be ɳεŋ lε
bimfimu wondε be.

⁶⁴ Mfwaa mumkpaŋ, kimfime ki Sakariya biee
ki gwiyε, nimi chee fanche, tuu bεchi n'yøru, pieti
Nyɔ.

⁶⁵ Beniŋ bε kitonj kilu-u tε te wa ɳge. Ntoŋ wu
biee bini bichu se saanje wu gεenj li kwεenj wu
Judiya wu nuuŋ li ɳkumε-ε kwikwi.

⁶⁶ Beniŋ bεchu bε tε woo biee bini tε gεe li shénj
yi bee, be se biiti laa wuni ɳwaŋ gii naa nuuŋ wu la

le? Kifε fi tè gbεŋgi fi doonchi le kimbənε ki Nyɔ-ɔ
kεε li wuu.

Sakariya laŋε ntonj wu Nyɔ

67 Fiana yi Waanj tè dza yi yisε li Sakariya wu te
Jɔɔŋ li, se dza yeti nεε si ntomfɔŋ wu Nyɔ, tiiti le,
68 “Tε pia Taa wu nuuŋ Nyɔ yi bεniŋ bε Iselεε.
Yi bε ye kituŋ le yi soo bikoo bi bεniŋ bee li, li ηge-ε.
69 Yi gεε ye wi wu buŋga kituŋ wu gii soo bee,
wu bo li kini ki wi we wu nime-ε wu Mfɔŋ Daafi.
70 Fini nuuŋ si yi tè kaache mεεŋ lindεεri lε bimfimu
bi bεntomfɔŋ bee bε waanj be tè gεε,
71 le yi gii naa yi soo bee li tsanj yi bεniŋ bε wεki le
be leeshe bee,
mωo bεniŋ bεseŋ bε mbani-i.
72 Yi tè kaache le yi gii naa yi kɔɔ nshiiŋ li bεte taa
bεseŋ
yi se shiiŋ yi kiimi leh wu yi yi Nyɔ tè ji.
73 Yi tè kaache li te bεtaa bεseŋ wu Abraha-anj bε
nchini, yi chini le,
74 yi gii yi buu bee li tsanj yi bεniŋ bεseŋ bε mbani-i,
ke tε ni tε nindi li yi-i nchenu nsinj,
75 tε ni te tsiinj ntse wu waanj bε wu tsanj lε yi-i lii
jo chichi li ntse wuse-εŋ.
76 Wε ηwanεŋ, bε gii bε ni bε teenyi wε le ntomfɔŋ
wu Nyɔ,
Nyɔ yi nuuŋ kikoo ki biee bichu-u,
kifε o gii naa o gεεŋ limfwe li Taa li
o ni o nachi dze ye.
77 O gii o ni o tiifi bεniŋ bee, dze yibe gii be kεmε
Kinsofu le,
ki nuuŋ kimfekise ki Nyɔ gii yi feeki bibifi bi bee,
78 kii nshiiŋ yi Nyɔ ηge yi keeti li bεniŋ li.

Yi gii yi tuumi Kinsofu ki ni ki shiiti ki bεε liwe si jobε ti teti le.

79 Yi gii yi nyε kiŋ'wofu li bεniiŋ bε nuuŋ li kijibε-ε mao bε nuuŋ le kwe wa, se leeki bee le dze yi mbεεŋgii li.”

80 Nwaŋ wulu se gii kuu li nyan ye-e, kuu tε bε fiana. Se dza gεεŋ le ni tsiiŋ tε li buka, gεεŋ bo jobε chi tε bo le doonchε yi yee li bεniiŋ bε Iselεε.

2

Maariya bie Jiso (Maacho 1:18-25)

1 Tε nuuŋ li mfi wumu-u, nchi bo le, bε fa bεniiŋ bεchu bε nuuŋ li bitoŋ bi kwεεŋ wu Lo-om. Wu tε bo le Kaisa Agustu wu tε nuuŋ Mfəŋ wu nyəŋa wu Lom.

2 Mfa wuni tε nuuŋ wu ŋkosi li mfi wu Kwilinu tε nuuŋ ŋkuŋ wu tε sεki kimbe ki kwεεŋ wu Silia.

3 Bεdεεni, bεniiŋ bεchu tε tuu lijiŋ li bitoŋ bi bee, le be tsεε mεŋkoŋ mε bee mao mfa wu be.

4 Jøse se dza te Nasare li kiton kimu ki Galilii, gεεŋ Bεtεleheŋ le kimbe ki kwεεŋ wu Judiya, le bε tε bie Mfəŋ Daafi. Tε gεεŋ le kife tε nuuŋ wi wu li kini ki Mfəŋ Daafi-i.

5 Jøse tε gεεŋ bee Maariya wu tε koo fieŋ le gii naa ni nuuŋ kwεsi le be tsεε mεŋkoŋ mε bee, ε tε nuuŋ bε fwe.

6 Le be gεεŋ be bo le, mfi we wu bierø kɔchε.

7 Biε ŋwani wu ŋkosi nuuŋ ŋwaŋ wu nyuŋ, fieεmε fe ndú, giiki le ŋgo wu nyá-aŋ, kifε be tε foo kintsi ki tsε fe yih yi bεniiŋ fufini fe-e.

*Nchindaa wu Taa tee bierɔ
chilu li bəniij bε kiichi nshóəŋ li*

8 Tè nuuŋ li mfi wulu-u, bəniij bε kiichi nshóəŋ bamu nuuŋ li kiton̄ kili lichiŋ litəo, be kiichi kintutu ki nshóəŋ yi be butuu.

9 Nchindaa wu Taa taa busε be lii, kin'wofu ki Nyɔ-o kinɔŋja woo fε be tε nuuŋ, be kεmε chεnε ñge.

10 Nchindaa wulu se tee li bee le, “Kiiŋ nε ni chεnε ke. Woo yεεŋ, mi mbεεo nuuŋ bε ntoŋ wu dzeen li be-en̄, wu gii wu bε bε kinεetinε kinɔŋja li bəniij bεnε-e bεchu-u.”

11 Li jobε chi bεnε chini bε bie baa Kinsofu kinε li kiton̄ ki Mfəŋ Daafi-i ki nuuŋ Krai wu Taa.

12 Fiiŋ ffee fi gii fi doonchε ntoŋ wulu li be-en̄. Nε gii nε gεεŋ nε ñεŋ ñwaŋ ε be ffeeεmε wu fε ndu-u, bε giiki le ñgo wu nyá-an̄.”

13 Be se dza be taa be ñεŋ nchindaa wulu le kintutu kimu ki bəniij bε dziŋ bε liboo li ñge be yɔɔnchi Nyɔ, be tiiti le,

14 “N'yɔɔnchε nuuŋ li Nyɔ-o yi yεki biee bichu mbεεŋgii ni nuuŋ laaŋkwiiŋ li bəniij bε Nyɔ wuki bujəŋ be be.”

15 Mfi wu bənchindaa baa tε chinε li bee, be kaari be yεε liboo, bəniij bε kiichi nshóəŋ bεlu tee li yi yi bee le, “Tε gεεŋ dεεni yani Bεtεlchεŋ, tε ñεŋ ffee fi ka fi Taa fε le tε kεe fini.”

16 Mfwa mumkpaŋ, be dza be bakε be gεεŋ be ñεŋ Jøse bee Maariya mɔɔ ñwaŋ, gimi le ñgo wu nyáŋ.

17 Si be tε ñεŋ le, be bεchi be tiiti biee bichu bi nchindaa wu Nyɔ bee tee li bee kii ñwaŋ wulu.

18 Bimfimu se wondε bəniij bεchu bε tε woo biee bi bəniij bε kiichi nshóəŋ baa tε tiiti be.

19 Maariya se kiri biee bini bichu le shéŋ, shiinj kiimi kii bi mfi kwi.

20 Beniinj be kiichi nshóoŋ baa se kaari be to lijin be yɔɔnchi be pieti Nyɔ li biee bichu bi be tè woo be ŋeŋ. Bi tè nuuŋ nee si nchindaa wu Taa tè tee.

Be gεεŋ be yiingi Jiso li yih yi muntofi yi Nyɔ-o

21 Le ŋwaŋ wulu bo jo nyaanj, be sεε wu dzoo, be choŋ wu bukooŋ le Jiso, bukooŋ buni tè nuuŋ nee bu nchindaa wu Nyɔ-o tè tee li ni-i, mεεŋ se kεmε fwe.

22 Mfi se tè kɔchɛ wu fεrε muntofi le be tsootse bikoo bi bee si nchi wu Mɔɔsε tè weki. Be se dzɔ ŋwaŋ wulu be yεε be wu Jerosaleŋ le be yiingi li Taa li.

23 Fini nuuŋ si be tè tsεε le Kiŋwaati ki Benchi be Taa le le,

“ɛ wi bie ŋwaŋ wu ŋkosi ε nuuŋ ŋwaŋ wu nyuŋ, be yiingi li Taa li, to wu Taa.”

24 Be tè gεεŋ le be fε muntofi muni be bibimu bifε, mao be bɔoŋ be mundoŋgu mumfεεntu biki si fi tè nuuŋ le kin̄waati ki benchi be Taa le.

25 Li mfi wulu-u, nyuŋ wumu tè nuuŋ Jerosaleŋ be teenyi wu le Simiɔŋ. ɛ tè nuuŋ wi wu tsaaŋ feti si Nyɔ weki, tè gii tεŋgi wi wu gii be deeni shéŋ yi beniinj be Iselɛɛ. Fiana yi Waan tè nuuŋ li wu-u,

26 Fiana yi waan yilu fe le kεε le kwe nuuŋ te naa dzɔ wu mεεŋ ki ŋeŋ ke Kinsofu ki Taa le ki tè kaachɛ kε.

27 Fiana yi Waan se dza yi fε Simiɔŋ gεεŋ li yih yi muntofi. Le Jɔsε bee Maariya be be ŋwaŋ wu Jiso li yih yi muntofi le be fε si nchi weki,

28 Simiɔŋ se fi ŋwaŋ wulu kεmε bɔ, bechi yɔɔnchi Nyɔ, tiiti le,

29 “Taa b_εd_εeni, si_o f_ε ηkaache wa b_ε wu k_εch_ε, dz_ε wi wa wu nime d_εeni li mb_εηgii li.

30 Lii y_εη ηεη y_εe Kinsofu ko

31 ki o tuumi, b_εniiη b_εchu gi be ηεη ki.

32 Ki nuuη kin'wofu li b_εniiη b_ε nuuη y_ε b_εjuu k_ε-ε, ki gii ki doonch_ε w_ε li bee

ki f_ε b_ε se tsaaki bukoon bu b_εniiη bo b_ε Is_εl_εε
liwe.”

33 Le te ηwaη bee ni ηwaη woo biee bi Simiəη tee kii ηwaη wuni, wa t_ε be.

34 Simiəη se tuu l_εη kimboηe li bee, tee li Maariya wu ni-i le, “Biche o ηεη, Ny_ε tsaay_ε ηwana wuni, li η'wey_ε b_ε ndzatsu wu b_εniiη ηge b_ε Is_εl_εε. Gii ni nuuη doonch_ε wu f_εee b_εniiη se ni be tiiti kii wu.

35 B_εd_εeni, fini gii fi doonch_ε biee bi b_εniiη nyiki li sh_εη yi bee. Mfi wu biee bini bichu gii bi ni bi keti, sh_εη ya gii yi ni yi nuuη k_εe b_ε beeη baa b_ε finy_εo.”

36 Gii nuuη li mfi wulu-u, kw_εεη wumu nuuη lu b_ε teenyi wu le Anas, ε t_ε nuuη ntomf_εη wu Ny_ε. T_ε nuuη ηwan_ε Fanuw_ε wu wi wu kini ki Asha-a. Kw_εεη wulu t_ε nuuη ε wu doη ηge. T_ε nuuη bee nyumi biya mfom_εnyaan_ε kwaa, nyumi kwi.

37 T_ε to kw_εε ηku, se ba l_ε biya gwii nyaan_ε nts_ε binε-ε (84) shiiη li yih yi muntofi-i mbochu ns_εη y_εonchi Ny_ε butuu b_ε f_εnshaan_ε, jiti biee, l_εki li Ny_ε-_ε.

38 Le mfi wu be t_ε b_εε b_ε ηwaη wulu li yih yi muntofi, si kw_εεη wulu t_ε ηεη be l_ε, ny_ε kiy_εoni li Ny_ε-_ε, tee kii ηwaη wuni li b_εniiη b_εchu b_ε t_ε tengi mfi wu Ny_ε gii yi soo b_εniiη b_ε Jerosaleη li tsan_ε yi ηge-ε.

39 Mfi wu Jøse bee Maariya tè mæshi biee bichu si nchi wu Taa tè weki, be kaari be to lijin li kiton kibee ki Nasare le kimbe ki kwæn wu Galilii.

40 Nwaŋ wulu se ko, keme buŋga, tè yisë be bufi bunəŋja, Nyɔ se tè Kœŋgi wu.

Jiso gæn she liyih yi muntofi yi Nyɔ-ɔ

41 Te Jiso bee ni tè shiŋ be yeki Jerosaleŋ biya bichu kii Tsənə chi N'yaſuwē.

42 Le Jiso bo biya yoofi ntsə bife, be yee kii tsənə chilu nee si be tè shiŋ be yeki.

43 Le be ji tsənə be mæshi, be to lijin, nwaŋ wu Jiso se she lejiŋ Jerosaleŋ. Se nuuŋ le tee bee ni tè mæn ki kee ke.

44 Be dende jobe chichu, be beechi le wε li kintutu ki beniŋ be bee be tè dengi. Be se beechi be weki wu lə kini kibee mao le nsáŋ yi bee linti,

45 le be gaoŋ nsiŋ, be tuu be kaari be to lijin Jerosaleŋ le be gaoŋ wu.

46 Le gæn bo jo taa si be tè beechi be weki wu, be ñen wu nuuŋ fe yih yi muntofi, ε tè shee fe bee beniŋ be ntiife yiki li bee, biiti bembifu.

47 Beniŋ bechu be tè yiki tè ta maa ñge kifε tè kii biee ñge mao ntusu bembifu bujɔŋ.

48 Si ni bee te tè ñen wu lε, wa te be. Ni se teen wu tee le, “Nwanen ɔ geen ɔ ñwæe be bee ni? Biche ɔ ñen, tee chaa te gaoŋ baa wε nsiŋ te wesε.”

49 Se tuu le, “Ne bee ne weki mi kii la? Ne kii ye le ñkemi le ni nuuŋ li Taa yih feni ke ni?”

50 Se nuuŋ le be ti mæn ki kee ke free fi wu tee ke.

51 Se tuu dza bee be, be beki Nasare. Gæn wuki li bee. Si biee bini tè keti ni, ni se gæe biee bini bichu li shén yee li.

52 Jiso tè kuu, kəmi bufii ɳge, Nyə kəŋgisi wu, bəniŋ kəŋgisi wu te.

3

*Ntiifε wu Jəəŋ Nlisulidzəə
(Maacho 3:1-12; Mak 1:1-8; Jəəŋ 1:19-28)*

1-2 Mfi wu Jəəŋ wu ɳwane Sakariya tè nuuŋ libuka, ntonj wu Nyə bε lε wuu. Kiya kee tè nuuŋ ε Tibérius Kaisa tè nuuŋ ɳgəmina wu Lom li biya yoofi ntsə̄ bitiinu. Pontu Pailət se səki kimbe ki kwεεŋ wu Judiya, Hərə̄ səki Galilii. Fili wu ɳwaani Hərə̄ tè səki kimbe ki Ituliya bε ki Telakoniti, Lisanya se səki Abileŋ. E tè nuuŋ mfi wu Anas bee Kaifas tè nuuŋ bikoo bi bεte muntofi-i.

3 Le Jəəŋ woo ntonj wu Nyə wulu, dza gεεŋ bimbe bi tεεŋ lε bichu bi nuuŋ li Dzə̄ yi Joodaan, tuu tiifi bəniŋ le be fiiki shéŋ yi be, se lii be lidzə̄, Nyə se feeki bibifi bi bee.

4 Fini nuuŋ si Ȣsaya wu ntomfəŋ wu Nyə tè tsεε lε Kin̄waati kee li le,

“Jε yi wi dii yεε libuka le,
bε nachε dze yi Taa,
bε leeki yi nuuŋ tsaaŋ,

5 bε shiiki bεŋkume bε nəŋja bε nəŋja mə̄ bε nteŋ bε nteŋ bεchu,

bε yiiki feenj chichi,
bε leeki dzé yi nuuŋ tsaaŋ,
bε yiiki bitoo dze nuuŋ shiingii,

6 bəniŋ bəchu se ȣenj si Nyə ti suuti bəniŋ.”

7 Si Jəəŋ tè tiiti lε, bintutu bi bəniŋ lε tuu bi bεε le lii be lidzə̄. Se tuu dza tee li bee le, “Kin̄gəkε ki yó

kini, ε noo wu tee beŋ le nε kifi shén yi Nyɔ nuuŋ yi tuumi li be-eŋ?

⁸ Fεrε yεeŋ biee bi doonchi le nε fiiki baa shén yine. Kiŋ nε ni tuu nε bεchi n'yɔru li yi yinε le Abrahaŋ nuuŋ taa wuseŋ kε. Nse ntee li be-eŋ le Nyɔ nuuŋ yi fiiki ta yini yi to kini ki Abraha-an!

⁹ Ne kεe le bε gεe baa fɔɔ kituŋ li gεeŋ yi biti-i. Kiti kichu ki wundi yε muntaaŋ mu dzeeŋ kε, bε gii bε wa ki li gεeŋ yi ki-i, bε təŋ fetaaŋ.”

¹⁰ Le bintutu bi bεniiŋ lε biee woo lε, bi bii li Jɔəŋ li laa, “Tε gii tε ge la dεeŋni?”

¹¹ Se tuu le, “Wi wu kεmi ndú fiesetu nyε yimi li wi wu kεmi yε kε-ε, ε wi kεmi biee bijε gate bε wi wu kεmi yε kε.”

¹² Beniiŋ bamu bε kundi kinjwaati tε bε lε wuu, le lii be lidzɔɔ, be bii li wu laa, “Wi wu ntiiſε, tε gii tε geen fiseŋ?”

¹³ Se tuu li bee le, “Kiŋ nε ni nε kundi kinjwaati yεki si nchi wεki kε.”

¹⁴ Beniiŋ bε nchi bε be bii tε laa, “Fiseŋ nuuŋ le tε geen?”

Se tuu le, “Nεŋ yεeŋ le, kiiŋ nε ni nε chεnisi bεniiŋ nε lεchi kwa nε kayi mɔɔ biee li bεniiŋ li, li yee li kε. Nε wuki yεŋ bujɔŋ bε ffee fi bε suundi beŋ lu.”

¹⁵ Si bεniiŋ tε nuuŋ be tεŋgi Kinsofu ki Nyɔ tε kaachε lε, be tε tuu be biiti biee kii Jɔəŋ, be tuu be bεchi le semuke ε wu Kinsofu kilu.

¹⁶ Jɔəŋ se tuu bεchi tiiti li bee le, “Nlisɔɔ beŋ nuuŋ li dzεɔ kwa, wi wu ko wu yaa mi mεeŋɔ bεe lejŋ, mεeŋɔ ki kɔchε kε wi wu nuuŋ guumε fanchε bikpɔ biee kε. Mwε gii naa ni lisi ffee beŋ nuuŋ bε tsan̄ yi Fiana yi Waan̄ mɔɔ bε wi.

17 Kεmωω kintekε kee le bɔ ki gii fεε giiŋ lu, ke wu fεε, banche giin yi dzeeŋ yεε gεε li gwεε, se fwεyε mumfεε tɔŋ be wi wu duti nyimu nsiŋ.”

18 ε le si Jøəŋ tè tiifi ntoŋ wu dzeeŋ wu Nyø li bεniiŋ li le, nyεε mωω bεntiife be dzeeŋ ηge li bee.

19 Se nuuŋ le, tè yø li Hεrø wu wi wu nsawu kasi yi, kifε Hεrø tè dzø Hεroja wu kwεε ηwaani li kwεsi-i, se tuu yø mωω kii biee bibifi bichu bi Hεrø tè betini.

20 Hεrø tè fε biee bibifi bi yan ηge se mεeshi biifi kinje kee tee le be kωω Jøəŋ be fa li yih yi ncha-a.

Jøəŋ lii Jiso li dzøω

(*Maacho 3:13-17; Mak 1:9-11*)

21 Mfi wu Jøəŋ tè mεεŋ lisi bεniiŋ li dzøω, le lii jobε chimu mεeshi, Jiso se be te Jøəŋ lii wu li dzøω. Le Jiso bεchi ni leki li Nyø-ɔ, kiboo gwiye.

22 Fiana yi Waan shee yi be li wuu bwin yi nuuŋ si kibime. Je se yø liboo le, “Wuni ε Nwanεŋ, nuuŋ shéŋ yεŋ, ne wuki yεεŋ li wuu.”

Kini ki be Jiso-o

(*Maacho 1:1-17*)

23 Jiso tè nuuŋ si biya mbaanshee li mfi wu tè bεchi nime chee. Bεniiŋ tè beechi le ti nuuŋ ηwanε Jøse wu ηwanε Heli.

24 Heli tè nuuŋ ηwanε Maata, wu ηwanε Lebi, wu tè nuuŋ ηwanε Meki wu ηwanε Jana, wu tè nuuŋ ηwanε Jøse.

25 Jøse wuni tè nuuŋ ηwanε Matasha, wu ηwanε Emø, wu tè nuuŋ ηwanε Nahuŋ, wu ηwanε Esili, wu tè nuuŋ ηwanε Naga.

26 Naga tè nuuŋ ηwanε Maat wu ηwanε Matasha, wu tè nuuŋ ηwanε Semεŋ, wu ηwanε Jøse, wu tè nuuŋ ηwanε Joda.

27 Joda tè nuuŋ ŋwanε Joanaŋ, wu ŋwanε Lesa, wu tè nuuŋ ŋwanε Selubabe, wu ŋwanε Shitiya, wu tè nuuŋ ŋwanε Neli.

28 Neli tè nuuŋ ŋwanε Meki wu ŋwanε Adi, wu tè nuuŋ ŋwanε Kosam, wu ŋwanε Emadam, wu tè nuuŋ ŋwanε El.

29 El tè nuuŋ ŋwanε Joshwa wu ŋwanε Eliesa, wu tè nuuŋ ŋwanε Joleŋ wu ŋwanε Maata wu tè nuuŋ ŋwanε Lebi.

30 Lebi tè nuuŋ ŋwanε Simiəŋ wu ŋwanε Judas, wu tè nuuŋ ŋwanε Jøse, wu ŋwanε Jonam, wu tè nuuŋ ŋwanε Eliakinj.

31 Eliakinj tè nuuŋ ŋwanε Melia wu ŋwanε Mena, wu tè nuuŋ ŋwanε Matata wu ŋwanε Nataŋ, wu tè nuuŋ ŋwanε Daafi.

32 Daafi tè nuuŋ ŋwanε Jeesi, wu ŋwanε Obəd, wu tè nuuŋ ŋwanε Bwas, wu ŋwanε Sala wu tè nuuŋ ŋwanε Nashəŋ.

33 Nashəŋ tè nuuŋ ŋwanε Aminada, wu ŋwanε Amina, wu tè nuuŋ ŋwanε Alni, wu ŋwanε Hesrəŋ, wu tè nuuŋ ŋwanε Peres wu ŋwanε Judas.

34 Judas tè nuuŋ ŋwanε Yakə wu ŋwanε Adzi, wu tè nuuŋ ŋwanε Abrahaŋ, wu ŋwanε Tera, wu tè nuuŋ ŋwanε Naho.

35 Naho tè nuuŋ ŋwanε Seruk wu ŋwanε Leu, wu tè nuuŋ ŋwanε Peleg wu ŋwanε Ebε, wu tè nuuŋ ŋwanε Shela.

36 Shela tè nuuŋ ŋwanε Keenaŋ wu ŋwanε Alfasa, wu tè nuuŋ ŋwanε Shεŋ wu ŋwanε Noaa, wu tè nuuŋ ŋwanε Lamek.

37 Lamek tè nuuŋ ŋwanε Metusela wu ŋwanε Eno, wu tè nuuŋ ŋwanε Jaləd wu ŋwanε Mahalale, wu tè nuuŋ ŋwanε Keenaŋ.

38 Kenaŋ wuni tè nuuŋ ɿwanε ɯnɔs wu ɿwanε Set
wu tè nuuŋ ɿwanε Adaŋ, Adaŋ nuuŋ ɿwanε Nyɔ.

4

*Kiŋkundi tè mənchɛ Jiso
(Maacho 4:1-11; Mak 1:12-13)*

1 Jiso tè dza fɛ Dzɔɔ yi Joodaŋ, ε wu yise bɛ Fiana
yi Waŋ. Yi dzɔ wu gεεŋ tsiiŋ libuka.

2 Tè tsi le jo mbaanyεε, Kiŋkundi mənchi wu. Tè
nuuŋ le njε fiee nsinj. Le jo yεε ka, dzeenj se bεchi yi
wuu wu.

3 Kiŋkundi kilu se dza ki tee li wuu le, “Oo nuuŋ
Nwanε Nyɔ, o tee le tεtε chini to bijε.”

4 Jiso tuu li ki-i le, “Bε tsεε baa le,
Wi ti tsiiŋ yε kii bijε kwaa ke.”

5 Kiŋkundi kilu dzɔ wu ki yεε bɛ wu fɛ kintsi
kimu-u fewe, ki doonchɛ wu bitonj bi li kikoo ki
nshε-ε bichu. Jiso ɿŋε bi ni ɿwaŋŋ.

6 Kiŋkundi kilu se tee li wuu le, “Bε nyε baa kikoo
ki nshε-ε kini li mi-i kichu, nnuuŋ nεε nnyε li wi
wu ɿkəŋgisi-i. Ngii nnyε li wεε o ni o seki, o ni o kəmi
bunəŋja bε buŋga bintsii bichu.

7 Fi flεe kwaal le o guuŋ mi, nse nyε biee bichu li
wε-ε.”

8 Jiso tuu li kii le, “Bε tsεε baa le,
‘O guundi Taa wu Nyɔ-ɔ ya,
o ni nindi nuuŋ li yi-i kwaal.’ ”

9 Kiŋkundi kilu se dzɔ wu ki gεεŋ bɛ wu li kitonj ki
Jerosaleŋ ki leeki wu fɛ kigɔ ki yih yi muntofi-i, ki
tee li wuu le, “Oo nuuŋ Nwanε Nyɔ, o jiiŋ ləkwiiŋ,

10 kifε bɛ tsεε baa le,
‘Nyɔ gii yi tee li bənchindaa bee li le be bichɛ le wε-
ε.’

11 Fi tuu fi nuuŋ ε bε tè tsεε le,
 ‘Be gii be ka wε bo bo, kii ɔ ni ju bikaa bio li tεtε.’ ”
12 Jiso tuu li ki-i le, “Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ tiiti kεe te le,
 ‘Kiŋ ɔ ni mɔnchε Taa wu Nyɔ ya kε.’ ”

13 Le kin̄kundi kilu mεeshi dzé chichi yi ki te nuuŋ
 le ki mɔnchε Jiso le, ki se dza ki gεεŋ ki tεŋgi mfi
 wumu.

Jiso tè bεchi nimε chee Galili
(Maacho 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Jiso tè dza to lijiŋ Galili, ε tè yisε bε buŋga bu
 Fiana yi Waan lε. Nton wu kii wu se saaŋgε gεεŋ
 bimbε bi tεεŋ lε bichu.

15 Tè tiifi bεniŋ li yih yi lεkε li Nyɔ-ɔ, bεniŋ bεchu
 se piεti wu.

Bε tè faaŋ Jiso li kiton kee ki Nasare-ε
(Maacho 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Jiso tè dza gεεŋ li kiton ki Nasare-ε fe tè ko. Le ni
 nuuŋ jobε chi bεshiinshi, se dza gεεŋ li yih yi nlεkε
 li Nyɔ-ɔ nεe si tè shiiŋ giŋgi. Tε dza leŋ we le teen
 Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ.

17 Be tè nyε wu kiŋwaati ki Esaya-a ntomfɔŋ wu
 Nyɔ tè tsεε. Le ni teenyi, ηεŋ kintsiι kimu ki be tsεε
 fe le,

18 “Fiana yi Taa Nyɔ yεε li yi yε-εŋ, kifε yi be yi tsaa
 mi kituŋ le mbε

nlaŋε nton wu dzeen li bεniŋ be kifoo lε.

Yi tè ton te mi le mbε

ntee li bεniŋ be nuuŋ li ncha-a le, bε gii bε buu be,
 nse ntee li binyεε li le bi gii bi ηεŋ biee.

Yi tè ton te mi le mbε mbuu bεniŋ be bε η'wεki bε
 be li ncha-a,

19 nse ntee kiya

ki Taa Nyɔ gii fi bəniij."

20 Le Jiso teen ki ni, baan kiŋwaati kilu nyε li wi
wu tε shiŋ kiichi ki-i gεen shee fεkwiŋ. Beniij
bεchu be tε nuuŋ li yih yi nlεkε li Nyɔ-o yilu-u, ton
lii li wuu.

21 Se bεchi naanyi li bee le, "Fiee fi nε woo le
Kiŋwaati ki Nyɔ-o fini be fiee fi kɔchε beŋ."

22 Beniij yikε jε yilu yi dzəəŋ fe bee ŋge, be se
kεmε chεnε li n'yɔru wu dzeen wu buti le wuu wa.
Se nuuŋ le, be tε ya wa, be biiti laa, "Wuni nuuŋ
nεε ŋwanε Jɔse ni?"

23 Jiso se tee li bee le, "ɛ ffee fi mεjine ke, le nε
gii nε wa ŋgaŋaa chini li mi-i le, 'Wi wu wɔnchi
beniij, wɔnchε yi ya.' Fiee fi tε tε woo le o fεo
Kapanuŋ, fεre fi feni li kwεεŋ waa te."

24 Jiso tuu tee li bee le, "Ntee li be-eŋ chεeŋ le, bε
ti naa guundi yε ntomfəŋ wu Nyɔ li kwεεŋ wee li
ke.

25 Be chεeŋ, ntee li be-eŋ le tε nuuŋ li mfi wu
ntomfəŋ wu Nyɔ wu Elaja-a dzaan tε ba liwe li biya
bitεetu be kii busao, dzeen kɔɔ kwεεŋ kwi. Bukeŋ
bεεŋku-u tε nuuŋ li kwεεŋ wu Iselεe li mfi wulu ŋge.

26 Nyɔ tε mεeŋ ki ton ke Elaja le bee ke, yi tε ton
wu nuuŋ le kwεε ŋku wu tε nuuŋ Sarefa-a kwaa, li
kwεεŋ wu Sidɔ-oŋ.

27 Ne kεe te le, tε nuuŋ li mfi wu ntomfəŋ wu
Nyɔ wu Elisha-a, beniij tε nuuŋ Iselεe ŋge be tε kεmi
chigəŋ chi nɔŋa, be se tε mεeŋ wumu li bee linti ki
wɔnchε ke. ɛ Naama kwaa li kwεεŋ wu Siliya wu
be tε wɔnchε, woo."

28 Le Jiso tee le, beniij bεchu be tε nuuŋ li yih yi
nlεkε li Nyɔ-o woo, shén ton be ŋge.

29 Be se dza we, be chiiŋ wu, be bo bε wu li kwεεŋ wulu-u, be miri bε wu fe ŋkume fefwa wu tè nuun li kiton ki bee, be tè wεki le be ləŋ wu le we lε ba bε kikoo.

30 Se nuun le, tè ka be kintikinti gεεŋ free.

*Jiso buu Fiana yi tii li wumu-u
(Mak 1:21-28)*

31 Jiso tè dza bɔɔ Kapanuŋ, kiton kimu ki Galili. Le ni nuun jobε chi bεshiinshi, gεεŋ tiifi bεniiŋ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ.

32 Bεniiŋ bεchu bε tè yiki tè kεmε chεnε li ntifε we-e, kifε ntifε we tè kεmi buŋga.

33 Wumu tè nuun li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yilu-u, ε Fiana yi tii tè nuun li wuu bwiŋ. Tè dza dzεŋgi lewe ŋge le,

34 “Hebee Jiso wu Nasare, o wεki la li bee li? O bε le o lεe bee ni? Nkio wi wu nuun wε. O nuun wi wu waan wu buti fe Nyɔ-ɔ.”

35 Jiso waŋ Fiana yi tii yilu, tee le, “Make, bochε li wi wuni.” Le yi tsaaki wi wulu yi ton wu fεkwiiŋ le bεniiŋ lii, yi bo li wuu bwiŋ, se nuun le, yi ti mεεŋ ki kpɔɔshε ke wu kε.

36 Bεniiŋ bεchu ŋεŋ, bimfimu wondε be, be ta maa, be biiti laa, “Wuni n'yeru nuun wu niŋ wu wi wuni yo le? Kεmɔɔ buŋga bu nɔŋa bu wanε Fiana yi tii yi buti li bεniiŋ li.”

37 Nton wu kii Jiso dεndε li biton bichu bi lε kimbe ki le-e.

*Jiso wɔnchε bεniiŋ ŋge
(Maacho 8:14-17; Mak 1:29-39)*

38 Jiso dza bo li yih yi nléké li Nyɔ-o yilu-u, gεεŋ lε li Simu yi. Tè nuuŋ ε mwεsε Simu tè gendi bε kiŋkeŋkε. Be se lekε le Jiso fi wu.

39 Jiso gεεŋ fe tè gimi, lenj le wuu lεwe, waŋ kiŋkeŋkε kilu. Ki se chine li wuu tεmi. Mfwaa mumkpanj, kwεεŋ wulu dza we, biche ffee fijε nyε be.

40 Le jobε ni chi sechi, bεniŋ bε tè kεmi bεniŋ bε gendi bε chigoŋ chichi chichi be dzeti be bεε bε be fe Jiso-o. Se kundi li bee bεchu-u, be tεεmi.

41 Benchindaa bε kiŋkundi-i baa tè buti li bεniŋ bamu ŋge be dzεŋgi le, “Ε wε Nwanε Nyɔ.” Se nuuŋ le Jiso waŋ le kiŋ nε ni nε yeti kε, kifε be tè kii le ε wu Kinsofu ki Nyɔ tè kaache.

42 Le butuu woo, Jiso bo gεεŋ fe kintsi kimu wuu mbiŋ. Beniŋ shε be bεchi be wεki wu. Le be ŋεŋ wu, ε tè wεki le dza li kitonj kilu-u. Be tè wεki dzé le ba bε be.

43 Se nuuŋ le tè faaŋ tee li bee le, “Nkεmi le ntifi ntoŋ wu dzeenj wu kii bumfɔŋ bu Nyɔ-o li bitonj bimu-u tε, kifε ε ffee fi Nyɔ toŋ mi le mbε mfε.”

44 Tuu dza gεεŋ denŋgi fenjisı ntonj wu dzeenj wulu li yih yi kintaashε li kwεεŋ wu Judiya-a kwikwi.

5

*Jiso te teenj bɔɔŋ bee be kintutu be ŋkosi
(Maacho 4:18-22; Mak 1:16-20)*

1 Le ni nuuŋ jobε chimu, Jiso lemi li libε chi Jεnesare-ε lichinj, ε bεniŋ tè kεnε be fachε wu be yiki jε yi Nyɔ.

2 Se dza ŋεŋ bεŋgo bεfε li ŋgεmε yi dzɔɔ li, ε bεniŋ bε tè kεmi be tè bochε le be tsootsi gii yibe yi nsúuŋ.

3 Gεεη ле ле ηго wumu-u, ε тè nuuη wu Simu, tee le kiingga wu gεεη li dzao niij. Le kiingga, Jiso se le shee le, bεniiη nuuη le buka tiifi be.

4 Le tifi mεeshi, tee li Simu le, “Kone ηго wu gεεη fε kindundu, ne ləη gii yinε, ne kω nsúuη.”

5 Simu tuu le, “Te Kikoo te tsi baa we te lendi gii nsiij bu woo, te mεεη ki kω ke ffee kε. Se nuuη le, si o tee le, ηgii nləη neε.”

6 Be gεεη be ləη, be kω nsúuη ηgee, le be ni be busi gii yibe, yi leki le yi soome.

7 Bεdeeni, be kwafi bεniiη bε bee bε kintutu bε ле ηго wumu wεε le be bε be fi be. Be bε be buu nsúuη yilu, yi yise le bεngo bε bee, be leki le be shee li dzao.

8 Le Simu Pita ηεη ffee fi ka, gεεη ton nūη Jiso limfwe tee le, “Mintemii Taa, dzatsε fio fεni o shε mi, nuuη fieη wi wu bifi.”

9 Te kwenji ле, kife wu bee bεniiη bee bε kintutu тè ηεη nsúuη yi be тè kω, yi bεη be.

10 Yi bεη te Jeen bee Jaoη baoη bε Dzεbedii bε тè nuuη le kintutu ki Simu-u. Jiso tee li Simu-u le, “Kiiη o ni o chendi ke. Mbεεchε li dεenι ηgεnu limfwe, o gii o ni o keeti nuuη bεniiη.”

11 Le be woo ле, be buushe bεngo bε bee ле buka, be chine biee bichu fe be dza be biki Jiso.

*Jiso wənchε wi wu chigəη chi nəηa
(Maacho 8:1-4; Mak 1:40-45)*

12 Le ni nuuη mfi wumu, Jiso nuuη li kiton kimuu, wumu тè nuuη fe bε chigəη chi nəηa. Le wi wulu ηεη Jiso, bε we wu lii, lekε wu tee le, “Taa, fεre mi ntεmi, o kəngisəo.”

13 Jiso se neeki kibene konj li wuu tee le, “Nkəngisəo, temi o ni o wuuti.” Mfwaa mumkpanj, chigən chi nəja chilu biee chi chine li wuu.

14 Jiso chiinse li wuu le, “O kiŋ o ni tee li wi-i kε. Se nuuŋ le, gene o doonchε yi ya li Te muntofi, o se nyε nya yi Moosε tè tiiti le wi kemi le nyε le doonchε li bəniinj li le wu teməo li chigən chini-i wu woo.”

15 Si Jiso tè chinse li wi wulu le, ntoŋ wu kii Jiso se tuu saangε gεen limfwe ŋge, bintutu bi bəniinj le ŋge banchi bi bεe le bini bi yiki ntifi yee, məo le ni wənchi chigən chi bee.

16 Se nuuŋ le, Jiso tè dzeti shiŋ be giŋgi ləki li Nyɔ-o li buka.

*Jiso wənchε wi wu tè ŋgwε tè kɔɔ
(Maacho 9:1-8; Mak 2:1-12)*

17 Tè nuuŋ jobe chimu Jiso tiifi bəniinj, ε buŋga bu Taa le tè nuuŋ wu li bwiŋ le ni wənchi chigən lu. Befarasii məo bəniinj be tè tiifi bənchi be Nyɔ-o tè shee fe, ε be tè bo li bitoŋ bichu-u bi Galili məo bimbe bi Judiya be Jerosaleŋ.

18 Fi se ka le bəniinj bamu tè dza be bεe ε be tè sumε wi fε kida-anj fewe, ε ŋgwε tè kɔɔ wu. Be tè gii be gwenini le be le be wu be giiki wu Jiso limfwe.

19 Se nuuŋ le, be tè mεεŋ ki kεmε ke dze kε, kife bəniinj tè yinŋε fe ŋge. Be se beenj be wu nuuŋ le yi-ih lεwe be tətε kiye, be shiiki wi wulu kintikinti ki bəniinj le Jiso limfwe, fε kidanj ki tè gimi fe kεε.

20 Si tè ŋεŋ le bəniinj bəlu gεe baa shén yi be li wuu le, biee tee li wi wulu le, “Sinεŋ, mi mfeekɔɔ bibifi bio kituŋ.”

21 Beniinj be tè tiifi bənchi be Nyɔ-o be kintutu ki Befarasii le kεε, be tuu be bεchi be ŋuŋini be tiiti le,

“Wi wuni nuuŋ noo wu dzə kintsi ki Nyɔ-ɔ? Ɛ noo wu nuuŋ feeki bibifi fuki Nyɔ nsiŋ?”

²² Jiso kɛɛ ffee fi be ŋunjini, bii li bee laa, “Nε kəmi ŋwaani wuni mbeechɛ li shéŋ yine ni kii la?

²³ Fi tsɛkɛ nuuŋ fi la, ntefu le mi mfeekɔɔ bibifi bi wi wuni, mɔɔ le dza we ni deŋgi le?

²⁴ Se nuuŋ le, ŋgi ndoonchɛ ben le Nwanewi kəmi bunja laaŋkwiiŋ bu fekise bibifi.” Se tuu tee li wi wu ŋgwɛ tɛ kɔɔ wɛɛ le, “Mi nteeɔ li wɛ-ɛ, dza we, ɔ dzɔɔ kidan ko ɔ ni ɔ kuuki fɛkuuŋ.”

²⁵ Mfwaa mumkpaŋ, se biee dza we len le bəniiŋ lii, dzə kidan ki tɛ gimi fe kɛɛ kuuki fɛ wuu kuuŋ, yɔɔnchi Nyɔ.

²⁶ Le bəniiŋ ŋɛŋ lɛ, wa tɛ be, be kəmɛ chɛnɛ, be guumɛ be ləki li Nyɔ-ɔ be tiiti le, “Tɛ ŋɛŋ baa ffee fi tɛɛmi bɛŋ.”

*Jiso teen Lebi
(Maacho 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Jiso tɛ dza bo fe deŋgi. Si tɛ giŋgi lɛ, ŋɛŋ wumu wu tɛ kundi kiŋwaati bɛ teenyi wu le Lebi, ε tɛ shee fɛ yih yi kiŋwaati ki sofɛ-ɛ. Jiso tee li wuu le, “ɔ biki mi.”

²⁸ Lebi chine biee bichu, se dza biki Jiso.

²⁹ Se nuun le, Lebi tɛ dza fɛ tsənɔ chi nəŋa li wuu yih le neɛte bɛ Jiso. Beniiŋ bɛ tɛ kundi kiŋwaati neki tɛ fe mɔɔ bəniiŋ bamu bɛ bee be tɛ jii biee.

³⁰ Befarasii mɔɔ bəniiŋ bɛ bee bɛ tiifi bənchi bɛ Nyɔ-ɔ bəchi be ŋunjini, be biiti li bəŋŋ bɛ kintutu-u bɛ Jiso-o laa, “Fi geen fɛ nɛ jii biee, nɛ wundi biee bɛ bəniiŋ bɛ kundi kiŋwaati mɔɔ bɛ bifi bəmu le?”

³¹ Jiso tuu li bee le, “Bəniiŋ bɛ tɛɛmi ti wɛki yɛ mfindɛ kɛ. Ɛ bəniiŋ bɛ gendi bɛ ti wɛki.

32 Мεεңјо ki mbe kε le nteeŋ bəniiŋ bε nuuŋ tsaanј kε. Mi mbeεeo nuuŋ le nteeŋ bəniiŋ bε bifi le be fiiki shéŋ yi be.”

*Bε bii li Jiso-o kii biee bi jirε
(Maacho 9:14-17; Mak 2:18-22)*

33 Be dza be tee li Jiso-o le, “Бəңј bε kintutu-u bε Јəңј le tè shiiŋ be jiti biee be ləki li Nyɔ-o mfi kwi, fi nuuŋ si Befarasii ti feti, bədəεni бəңј bo se jii baa biee be wundi biee.”

34 Jiso tuu li bee le, “Bε nuuŋ bε teenj bəniiŋ fε tsənə chi bugoo le ke be gεεŋ, nε fε le be ni be jiti biee bijε fε nyuŋwutso nuuŋ bee be ni? Nuuŋ fi tè nuuŋ le ke!”

35 Fi fiee le, mfi gii bε wu bε gii bε lɔ nyuŋwutso li bee, be se tuu be bεchi njiru biee bijε.”

36 Se tuu wa ңgaңgaa chini li bee le, “Se nuuŋ le, wi nuuŋ yε lu wu nuuŋ naa gaame ndu yi fieŋ tuushε yi fichi lu kε. ε wi wu fε le, ke wu biifɔɔ ndu yi fieŋ yilu. Fi nuuŋ le ndu yi fieŋ nuuŋ tε gεεŋ tsaanј be finshenje fi fichi kε.

37 Nεε le le nuuŋ wi tε dzə mbiij mε fεŋ, le gεε le kibεεŋ ki mbiij mε fichi-i kε,* ε wu fε le ke mbiij mε fεŋ melu gii mε wo kibεεŋ ki fichi kεε, mbiij melu shooshε.

38 Cheεŋ wulu nuuŋ le, bε kεmi le bε gεε mbiij mε fεŋ nεε nuuŋ le kibεεŋ ki fε-εŋ.

39 Nε kii tε le wi ti nuuŋ yε lu wu wundi mbiij mε be, fε wu woŋ mε yiki kε. Wi ti bεε pieti nuuŋ mε be.”

* **5:37** Kibεεŋ kini nuuŋ ε bε fε bε dzi yi nyanj.

6

*Jiso naanyε kii jobε chi bεshiinshi
(Maacho 12:1-8; Mak 2:23-28)*

¹ Tè nuuŋ jobε chi bεshiinshi chimu, Jiso bee bəəŋ bee bε kintutu-u dza be denji be keti li wε wu giŋ wumu-u. Bəəŋ bee bε kintutu-u bεchi be soomi bikoo bi giŋ le be jii.

² Bεfarasii bamu ɳεŋ le, be bii laa, “E la fi nε feti biee bi nchi mεεŋ ki beŋ ke, le wi ni feti jo yi bεshiinshi ke?”

³ Jiso tuu bii li bee laa, “Fi nuuŋ le nε mεεŋ baa ki teenj ke le Kinwaati ki Nyɔ-ɔ si dzeeŋ tè wo Mfəŋ Daafi bee kintutu kee fe ke ni?

⁴ Si tè le li yih yi Nyɔ-ɔ dzə kibele ki bε tè tsaa bε gεε le ε ki Nyɔ-ɔ, ji nyε mω̄ kintutu kee fe te, ε tè nuuŋ nchi, fe wi nuuŋ ji kibele kilu fuki bεte muntofi nsŋ ke.”

⁵ Jiso se mεeshi tee li bee le, “Nwanewi nuuŋ Te Kikoo wu jobε chi bεshiinshi.”

Jiso wənchε wi jobε chi bεshiinshi

⁶ Le ni tuu nuuŋ jobε chi bεshiinshi chimu, Jiso gεεŋ le li yih yi nlεkε li Nyɔ-ɔ yi Nyɔ yimi tiifi bεniŋ. Wumu tè nuuŋ lu ε ɳgwε kω̄ wu li kibεnε kee ki kigɔŋε-ε.

⁷ Beniŋ bε tè tiifi bεnchi bε Nyɔ-ɔ mω̄ Bεfarasii gii be wεki ffee fi be gii be kayε li Jiso-o. Be tuu be ton lii li wuu, be bichi laa gii wənchε wi jobε chi bεshiinshi le.

⁸ Jiso kεε ffee fi be tè beechi, tee li wi wu ɳgwε tè kω̄ wu wε-ε le, “Dza we, o bε o leŋ feni.” Se dza leŋ we.

⁹ Jiso tee li bee le, “Mbiitɔ̄ li beŋ laa, ffee fi nchi beŋ le wi fe jobε chi bεshiinshi nuuŋ fi la? Le o fe

fiee fi dzeenj mao, fi biifi le, le o yiimi wi mao, le o leej wi le?”

¹⁰ Biche be li lii bechu kene, se tee li wi wese le, “Neeemi kibene ko.” Mwe neeemi, ki biee ki temi.

¹¹ Se nuunj le, fi te gbeenj fi tuu fi taj be shenj, be bechi be chuti ntanj si be gii be fe be Jiso.

*Jiso tsaa baoj bee be nto-on be yoofi ntsa befe
(Maacho 10:1-4; Mak 3:13-19)*

¹² Li jo yilu, Jiso se dza yee li nkumj le geenj leke li Nyao-o, tsi we leki li Nyao-o nsiinj butuu woo.

¹³ Le butuu woo, se teenj beniijj bee be te biki wu, be be. Se tsaa bamu yoofi ntsa befe teenj be le baoj bee be nto-on.

¹⁴ Beniijj be te tsaa belu te nuunj: Simu, wu te nyee bukoonj bwhee bumu le Pita, be Andolo wu njwaani Simu. Bamu se nuunj Jeenj, Jaoej, Fili, Batolomu,

¹⁵ Maacho, Tome mao Jeenj njwanee Afiyus, Simu wu te nuunj wi kintutu ki Besilao-*,

¹⁶ Judas wu njwanee Jeenj mao Judas Iskaliyoo wu te kabé Jiso.

*Jiso te tiifi wanchi mao beniijj
(Maacho 4:23-25)*

¹⁷ Le tsaa be le, be bechu se dza be beki, le be baoj, be leej li kinneenj li, baoj bee be kintutu-u te nuunj fe nge, mao kiyanj ki beniijj le te turi fe ki te dzeti Judiya be Jerosaleenj bamu te bo li dzao yi Tayee-e be yi Sidao-o lichinj.

¹⁸ Be te be le be yike ntiife wu Jiso, le wanchee mao chigoenj chi bee. Beniijj be Fiana yi tii te fiengisi be te beej te busi fiana yilu.

* **6:15** Besilo te nuunj Bejuu be te teendi kwene wube, be gwii le be buu kwene wulu li nge-e li tsanj yi beniijj be Lo-om.

19 Beniiŋ b̄echu se tuu be gwenini le be koŋ li wuu, kifé buŋga bu t̄e buti li wuu bwiŋ t̄e wənchi beniiŋ b̄echu b̄e t̄e kundi li wuu.

*Kineetine b̄e ŋge
(Maacho 5:1-12)*

20 Jiso dza tsaaki lii biché beniiŋ bee b̄e kintutu-u, tee le,

“Kineetine ki nəŋja k̄ee kinε, beŋ b̄e kifoo le,
kifé bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ bwεε bunε

21 Kineetine ki nəŋja k̄ee kinε, beŋ b̄e dzeen wuu dεenī,

Kifé Nyɔ gii yi fe ne fuke

Kineetine ki nəŋja k̄ee kinε, beŋ b̄e dii dεenī,
kifé ne gii ne kwakε chike.

22 Kineetine ki nəŋja k̄ee kinε, mfi wu ne biki Nwanewi, beniiŋ baanini beŋ, be busi beŋ le bee lenti, be gaashi beŋ be nyee mao beŋ meŋkoŋ me bifi.

23 ε fi keti le, ne neki yeeŋ, ne wuki bujɔŋ, kifé kinsomfu kinε kinɔŋja k̄ee liboo ε nee le si b̄eteet ŋkosi be bee t̄e ŋweki be bentomfəŋ be Nyɔ-ɔ le.

24 Se nuun le, ŋge wu nyɔŋja we wunε, beŋ beniiŋ b̄e bulofu-u,

kifé nshiiŋ yinε ma yee kituŋ.

25 Ngε wu nyɔŋja we wunε, beŋ b̄e bite yise dεenī,
kifé ne gii ne de dzeen.

Ngε wu nyɔŋja we wunε, beŋ b̄e kiiti dεenī,
kifé ne gii ne ni ne dii ne seti bikoo.

26 Ngε wu nyɔŋja we wunε, mfi wu beniiŋ b̄echu pieti beŋ. Ne k̄ee le ε nee le si b̄ete beniiŋ b̄e lindεeri t̄e shiiŋ be pieti beniiŋ b̄e binsεε le b̄e t̄e yεŋgi le be baa bentomfəŋ be Nyɔ-ɔ.

*Wi ni kəŋgisi bəniiŋ bee bə mbani-i
(Maacho 5:38-48)*

27 Se nuuŋ le ntiitəo beŋ bani bə wuki ffee fi ntiti le nə ni nə kəŋgisi bəniiŋ bənə bə mbani-i, nə feti nuuŋ biee bi dzeeŋ li bəniiŋ bə baanini be-eŋ.

28 Ne leki yeeŋ nuuŋ le Nyə ləŋ kimbənə li bəniiŋ bə leki le bubiee ni bu biki be-eŋ, ne leki li Nyə-č li bəniiŋ bə ɻwəki bə be-eŋ.

29 Ε wi maaŋ wε li kilaanchε, o fiiki kimu məeshi maaŋ ki. Ε wu buu ndu ya yi lekuuŋ, o gεe məeshi dzə məo yi lənti.

30 Ε wi leke ffee li wε-ε, o nyε mwε. Ε wi dzə ffee fio, o bii kε.

31 Ne feti li bəniiŋ bamu-u ffee fi nə wəki le be ni be feti li be-eŋ.

32 Ε nə kəŋgisi nuuŋ bəniiŋ bə kəŋgisi beŋ kwa, ffee fi bə gii bə pia beŋ li fi-i nuuŋ la? Ε nεe le si bəniiŋ bə bifi ti feti nεe te le ni? Be kəŋgisi nuuŋ bəniiŋ bə kəŋgisi be kwa.

33 Ε nə feti biee bi dzeeŋ nuuŋ li bəniiŋ bə feti li beŋ kwa, ffee fi bə gii bə pia beŋ li fi-i nuuŋ la? Məo bəniiŋ bə bifi, be ti feti nεe te le.

34 Ε nə feeti bəniiŋ biee nə bichi limfwe le be gii be kaari be tuu li be-eŋ, ffee fi bə gii bə ni bə pičti beŋ lu nuuŋ la? Məo bəniiŋ bə bifi ti feeti biee li nsāŋ yi bee kifε be gii be kaari be tuu ffee fihu nεe ni?

35 Fi dzəəŋ le nə ni nə kəŋgisi bəniiŋ bənə bə mbani-i, nə feti te nuuŋ biee bi dzeeŋ li bee, ε nə feeti bəniiŋ biee nə beečε ke le be gii be tuu kε. Nεelε, nə se kəmə kinderi ki nəŋa, nə se nuuŋ bəəŋ bə Nyə yi nuuŋ Kikoo ki Biee Bichu, nə se ni nə

nuunj baoŋ bee, kife ε nεε Nyɔ yi ti feti biee bi dzeenj li bəniij bechu be yechi lii mɔɔ be shéŋ yi tii le.

36 Ne ni nε keeti nshiiŋ li bəniij li nεε si Baa wunes keeti nshiiŋ li be-eŋ.

*Nε saa kε binje bi bamu-u kε
(Maacho 7:1-5)*

37 Ne saa kε binje bi bəniij bamu-u kε, ε fi nuunj le Nyɔ te saa te kinε kε. Ne beeŋ kε bikaa le bəniij jinj le be le li ŋge-ε kε, bedεeni, Nyɔ se te beenj te le benε jinj kε. Ne fekisi bibifi bi bəniij bamu-u, Nyɔ se feeki te bine.

38 Ne nyεε yεεŋ nya li bəniij li, Nyɔ se ni yi nyεε te li be-eŋ. Mfi wu yi gii yi nyε, ε yi fiche bujŋj, yi sεεsε, yi chiinj bi yisε bi ni bi shooshi fekwiiŋ. Fiee fi wi fichiini free le, se nyε li wi-i, ε nεε fi fi Nyɔ gii naa yi fiche le yi se nyε li mwε-ε te.”

39 Jiso tuu wa ŋgaŋaa chimu li bee le, “Kinyεε nuunj ki te doonchε dze li kimu-u kε. ε ki mɔŋ te le, bi bichu lee ki we-e le kitoo li ni?

40 Ne kεε le ŋwaj wu laanchi ti yεki yε wi we wu wu ntiife kε, bedεeni, ε mfi wu wu laanchε wu mεeshi, se kεε te si wi wu tε tifi wu.

41 Fi geenj fiɔɔ ŋiŋgi sheenj yi kwiŋ yi nuunj ŋwaana le lii, o se te ŋεŋ kiŋkɔsi ki kwi-iŋ ki nuunj le lii yaa kε?

42 Kε fi geenj fiɔɔ nuunj o tee li ŋwaana le, ‘ŋwaanεŋ be mbuu sheenj yεε le wεε lii’, o se te ŋεŋ te kiŋkɔsi ki nuunj wε le lii kε? Wε wi wu nimi! Saa buu ko ki nuunj le wεε lii, o se bɔseyi o ŋεŋ sheenj yi nuunj ŋwaana le lii, o se buu.”

*Bε ti kii kiti li muntaaŋ mu ki-i
(Maacho 7:16-20)*

⁴³ Jiso tuu tee le, “Se nuuŋ le kiti ki dzeeŋ nuuŋ tε woŋ muntaan mu bifi kε, si kiti ki bifi nuuŋ tε woŋ muntaan mu dzeeŋ kε.

⁴⁴ Be ti kii kiti nuuŋ li muntaan mu ki wundi-i. Fi nuuŋ le wi nuuŋ tε kɔ fimbli bifaſu-u kε, nuuŋ wi tε kɔ fiŋgaa li buſii li kε.

⁴⁵ Wi wu dzeeŋ lε fikoo ffee fi shaan̄ li ti busi biee bi dzeeŋ le. Wi wu fikoo ffee nuuŋ biee bifi li shéŋ yee li, ti busi nεε nuuŋ biee bibifi. Fi fieε nεε lε kife ffee fi yise li shéŋ yi wi-i ε fi fi buti lε kimfime kee li.”

*Kimfoo ki dzeeŋ bε ki bifi
(Maacho 7:24-27)*

⁴⁶ Jiso tuu bii laa, “Fi geen̄ fi nε teenyi mi le, ‘Taa, Taa’, nε te fε ffee fi ntiiti li be-eŋ kε?

⁴⁷ Wi kw̄i wu bεε lε mi-i, wuki jε yεŋ, giŋgi feti si yi tiiti, ḡgii doonchε beŋ si ti nuuŋ.

⁴⁸ Wε si wi wu tε wεki le gwaŋ yih, saa chiŋ seri koŋ li kimbaŋ se gwaŋ kimfoo li kimbaŋ kilu-u. ε dzøo yise, yi be yi ju li yih yilu-u, yi tε sεεsε kε, kife tε bøseyi gwaŋ bujŋ.

⁴⁹ Se nuuŋ le, wi wu wuki jε yεŋ, ε wu gεεŋ tε fε si yi tiiti kε, wε si wi wu tε wεki le gwaŋ yih, fooshe kimfoo li nshe li we, ε dzøo yise, yi kemε yih yilu, yi biee yi we bε nchiij ni guuu.”

7

*Te Kikoo wu bəniiŋ bε nchi-i gεε shéŋ li Jiso-o
(Maacho 8:5-13)*

¹ Si Jiso tε mεeshi ntiife bəniiŋ biee bini bichu lε, tuu dza gεεŋ lε kiton̄ ki Kapanu-uŋ.

² Te Kikoo wu kintutu ki bəniiŋ bε nchi wu Lom tè nuuŋ fe, kəmi mfwa we wumu, kəŋgisi wu ŋge. Ə mfwa wulu tè gendi, nuuŋ le kwe bə.

³ Le te kikoo wulu woo kii Jiso, ton bəkaaŋ bε seki kwəeŋ wu Bejuu, le be gεeŋ be ləkə Jiso le be wənchə mfwa we wuni.

⁴ Be se gεeŋ be ŋεŋ Jiso, be soonj bə li wuu, be tee le, “Mintemii bε ɔ gεeŋ ɔ fi wi wuseŋ wuni, wε nuuŋ wi wu ɔ nuuŋ nεe ɔ fi wu.

⁵ Kəŋgisi kwəeŋ wuseŋ ŋge, ε wu wu tè gwaŋ yih yiseŋ yi kintaashə.”

⁶ Jiso se dza bee be giŋgi. Fε be tè nuuŋ tseketseke li mbochu fε yih yi Te Kikoo wu bəniiŋ bε nchi wεe, ton nsán yee yimi le yi gεeŋ yi loose Jiso. Be se gεeŋ, be bike bε wu, be laŋe li wuu le, “Taa, Te Kikoo wu bəniiŋ bε nchi teeš le, kiŋ ɔ ni fieŋgi yi ya le ɔ bε kε. Le mεeŋɔ ki kəchə kε wi wu ɔ nuuŋ ɔ le li wuu yih kε.

⁷ Le fiee ffee fi fe se mεeŋ ki be kε be bikaa biee le ŋεŋ wε kε. Se nuuŋ le, ɔ yə nεe nuuŋ jε kwaα bε kimfime ko, kε ŋwani wu nime gii temi.

⁸ Mi ŋ'we te le buŋga bu wi wumu ləkwiŋ, bəniiŋ bε nchi-i nuuŋ te le mi-i ləkwiŋ. Mbεe ε mi ntē li wumu le, ‘C giŋgi,’ mwε gεeŋ, ε mi ntuu mi ntē li wumu le, ‘Bε,’ mwε bε nεe. Ə mi ntē te li mfwa wεŋ le, ‘Fεrε fini’ fe nεe te le.”

⁹ Le Jiso woo nton wulu, wa te wu, se fiiki yi tee li kimbanchə ki bəniiŋ le ki tè biki wu kε le, “Ntee beŋ le, mεeŋɔ nsaa ki ŋεŋ kε wi wu kəmi ŋwaani kini kimbeenchə li mi-i məo nuuŋ li kwəeŋ wu Iselεe li kε.”

¹⁰ Le bəniiŋ bε te kikoo wu bəniiŋ bε nchi tè ton baa tuu be kaari be to li yih, be ŋεŋ mfwa wulu ε

wu temi.

Jiso yiimi səəne wi wu tè kwi

11 Lejiŋ lelu, Jiso be bəəŋ bee be kintutu dza be giŋgi li kiton̄ kimu ki be teenyi le Nayiŋ, kintutu ki bəniŋ l̄e biki wu le jin̄. **12** Si be t̄e giŋgi le, le be buti fe fweenj wu mban̄ wu t̄e lii li kiton̄ kilu, le be bichi l̄o be ŋeŋ si be too gwini chi wi be buti be chi. Wi wulu t̄e nuuŋ wu kwaa le ni bə. Ə ni t̄e nuuŋ kweeŋku. Si be t̄e buti le, kintutu ki bəniŋ l̄e be li kiton̄ kilu t̄e biki ni ŋwaj wulu.

13 Le Taa tuu ŋeŋ kweeŋ wulu, nshiiŋ kəə wu, tee li wuu le, “Kiiŋ ɔ ni tuu ɔ de ke.”

14 Fe t̄e tee le, ka gεεŋ koŋ li kidan̄ ki be t̄e too gwini chilu fe. Beniŋ be t̄e too gwini chilu baa se len̄. Tee le, “Səəne nyuŋ, ntiitəo li wεε dzatse we!”

15 Biee dza we shee, bəchi n'yəru. Jiso kəmə li wu nyε li ni-i.

16 Beniŋ bəchu ŋeŋ le, wa te be. Be se guumε be yəənchi Nyə be tiiti le, “Ntomfəŋ wu Nyə wu nyəŋa busəo le bee li lenti. Nyə be ye le yi fi beniŋ bee.”

17 Ntoŋ wuni wu kii Jiso se saangε wu gεεŋ li kweeŋ wu Judiya kwikwi məə bitoŋ bi nuuŋ li kweeŋ wulu lichin̄.

*Jəəŋ Nlisulidzəo toŋ bəəŋ bee be kintutu-u, le Jiso-o
(Maacho 11:2-19)*

18 Bəəŋ be kintutu-u be Jəəŋ le woo biee bini bichu, be gεεŋ be tee li wuu. Teeŋ bamu bəfε,

19 toŋ be le Taa li le be gεεŋ be bii li wuu laa ε wu wu t̄e nuuŋ le gii be məə, be ni be təŋgi wi wumu le?

20 Be gεεŋ be ŋeŋ Jiso be tee li wuu le, “Jəəŋ Nlisulidzəo toŋ wε bee le te bii li wε laa, ε wε wu t̄e nuuŋ le ɔ gii ɔ be məə, be ni be təŋgi wi wumu le?”

21 Be tè biiti le, nuuŋ li mfi wu Jiso tè wənchi chigəŋ bə chigəŋ chichu, busi məə Fiana yi tii li bəniŋ li, gwiyi lii yi binyee ḥe.

22 Jiso tuu li bee le, “Kaari yeeŋ ne geeŋ ne tee li Jəoŋ li biee bi ne ḥeŋ məə bi ne woo. Binyee ḥeŋ biee biee, bimbonye dengi biee tsaan, bəniŋ be gendi bə chigəŋ chi nəŋa temi baa. Binchiinchu wuki biee biee, bəniŋ be kwiye kaari be bo li kwe-e, be tuu be tiifi te ntonj wu Nyɔ wu dzeeŋ li bəniŋ be kifoo le.

23 Kinεetinε ki kinəŋa kee ki wi wu mεen ki mεŋe ke mi ke.”

24 Mfi wu bəniŋ be Jəoŋ tè tonj baa tè dza, Jiso se biee bəchi tiiti li kimbanche ki bəniŋ le, kii Jəoŋ, biiti laa, “Ne tuu ne shiiŋ ne buti ne giingi libuka le ne geeŋ ne ḥeŋ te nuuŋ la? Kitəə ki mbaandze keti ki səesi ni?

25 E nuuŋ ye le ke ne se tè shiiŋ ne buti ne giingi le ne ḥeŋ te nuuŋ la? Wi wu chuumε yi yee be ndú yi shaan ni? Yike yeeŋ ne woo, bəniŋ be chumini yi yi be be ndú yi təemí məə be tsiiŋ ntse wu shaan ti nuuŋ nuuŋ le bəntə-o.

26 Ne se tè giingi le ne ḥeŋ te nuuŋ la? Ntomfəŋ wu Nyɔ ni? Iiŋ, ntee beŋ le, wu yaaŋ ntomfəŋ wu Nyɔ.

27 E wu wu be tè tsəe kii wu, Nyɔ tiiti le,
‘Yike yeeŋ ne woo, ḥgii ntuumi wi weŋ wu ntonj ni
tuuti mbaan li we-ε,

nachε dze ya o se beε.’

28 Ntee beŋ le, lenti le bəniŋ be bukεen biε, wi nuuŋ ye lu wu ko wu yaa Jəoŋ ke. Se nuuŋ le, wi wu nuuŋ wi wu ḥkwεŋ li bumfəŋ bu Nyɔ-o we ε wu wu ko wu yaa Jəoŋ”.

29 Beniiñ bεchu mω̄ beniiñ bε tè kundi kiñwaati woo si Jiso tee le tè nuuñ ntomfəñ wu Nyɔ, be pia bumfəñ bu Nyɔ-ɔ le bu nuuñ tsaañ kife be tè benj Jɔɔñ lii be lidzɔɔ.

30 Se nuuñ le, Befarasii mω̄ beniiñ bε tè gbεñgi be kii banchi be Nyɔ-ɔ faanñ fi bee ntaj wu Nyɔ tè bε bε wu wε kife be tè faanñ le kiiñ Jɔɔñ ni lii be lidzɔɔ ke.

31 Jiso dza tee le, “E la fi nnuuñ mmaa bε kinjøkε ki benniñ bε dεeni kini? Be baa si la?

32 Ntee benj free fi be baa si fi. Be baa si bɔɔñ bε bwi bε shiiti fε kintsii ki wa-añ, bamu teenyi bamu be biiti laa, ‘Te teh tengi tebi nε tè biñ kε, te nyε juuñ yi kwe nε de kε kii la?’

33 E nεe le si Jɔɔñ Nlisulidzɔɔ tè bε, shiij bε dzeen tè woñ mbiij kε, nε tee le kεmω̄ bɔɔñ bε kinjundi-i li wuu bwiñ.

34 Nwanewi bεεo, jii biee, wundi biee, nε tee le, biche yεεñ nε ñεñ wi wuni deñgɔɔ wuti biee, wundi mbiij piendi, tuu shiij mω̄ nsáñ bε beniiñ bε kundi kiñwaati mω̄ beniiñ bε bifi bamu.

35 Se nuuñ le, bufii ti doonchi yi nuuñ li bɔɔñ bee bεchu-u.”

Jiso feeki bibifi bi kinjikwiñ le

36 Wi wu Befarasii wumu tè dza teenj Jiso le bε ji biee li wuu yih. Jiso benj, gεεñ be shee be jii biee. *

37 Se nuuñ le kinjikwiñ kimu tè nuuñ li kitonj kilu. Ki woo le Jiso jiiñ biee li wi Befarasii wε yih, ki se dzɔ̄ fika † fi mεεñ mamu mε sεεndi bujεñ ki gεεñ bε me fe,

* **7:36** Li nszewu le wi ji biee li, Bεjuu tè nshiiti fεkwiñ be yemi kimbe kimumkpañ be se jii biee. † **7:37** Fika fini nuuñ ε bε tè fε bε tεtε chimu chi bε teenyi le jé yi bala li le, “alabasta”.

38 ki se gεεŋ ki lenj Jiso lejiŋ, ki bεchi ki dii, musu sεyi Jiso li bikaa li. Ki biee ki guumε, ki bεeki kikoo ki kii ki wəayi bikaa bi Jiso bε yi yi ki yi lifa, ki nyəɔchε wu, ki fwa bε mεεŋ malu.

39 Le wi Bεfarasii wu tε teenj Jiso le bε ji biee wε ηεŋ lε, beeche li shén yee li le, ε wi wuni bee nuuŋ ntomfəŋ wu Nyɔ, bee nuuŋ wu kεε le ηwaani wuni kwεεŋ, ε kinjikwiŋ.

40 Jiso dza tee li wi wu Bεfarasii wε-ε le, “Simu, ηkeməɔ freee fi ηgii ntee li wεε.”

Simu se tuu le, “Wi wu Ntiifε, tee lε.”

41 Jiso bεchi le, “Wi wumu tε fɔɔ bεniiŋ bεfε kwa, fɔɔ wumu bε danali gii tiŋ, fɔɔ wumu bεdanali mbaanshiŋ.

42 Wu tε yaa be nsomfu, se tuu chinε kwa wulu li bee. Se nuuŋ le, lε bee lenti ε wu la wu gii ni kəŋgisi wu ηge?”

43 Simu tuu le, “Fi nuuŋ fi nuuŋ wi wu bε tε fɔɔ wu kwa wu nyəŋja wε.” Jiso se kweenj le, ɔ saaɔ cheεŋ.

44 Si kweŋgi lε, fiiki yi bichε kwεεŋ wεε, biee tee li Simu le, “O ηεŋ kwεεŋ wuni ni? Si mbee mbε li wεε yih, ɔ bee mεεŋ mɔɔ ki nyεε mi dzɔɔ le ntsootsε bikaa bieŋ kε. Se nuuŋ le, kwεεŋ wuni tsootsɔɔ bikaa bieŋ nuuŋ bε musu mee mε le lii, wu wəayε bε yi ye yi lifa.

45 O bee ɔ mεεŋ ki kokε kε mi le ɔ nyəɔchε bikaa bieŋ kε. Se nuuŋ le, si mbee mbε feni, ε nεε kwεεŋ wuni kwaa wu nyəɔchε bikaa bieŋ.

46 O bee mεεŋ mɔɔ ki fwa kε kikoo keŋ bε mεεŋ kε. Se nuuŋ le, ε nεε kwεεŋ wuni kwaa wu fwaɔ bikaa bieŋ bε mεεŋ mε seεndi ni shuuŋŋ.

47 Se nuuŋ le, ntee wε le, kwεεŋ wuni bee doonchε kiŋkəŋgise ki ŋge, bε gii bε feeki bibifi biee bi ŋge. Se nuuŋ le, wi wu bε feeki bibifi biee bi niij doonchi kiŋkəŋgise ki niij.”

48 Jiso se biee tee li kwεεŋ wulu-u le, “Bε feeki baa bibifi bio.”

49 Beniij bε bee be tε jii biee baa tuu be bεchi be ŋunjini li yi yi bee, be tiiti laa, “Wuni nuuŋ noo kibεε wu fekisi bibifi bi bεniij le?”

50 Jiso se mεeshi tee li kwεεŋ wulu-u le, “Genε fio bε mbεεŋgii, shēŋ ya yi o gεε li mi-i soo yεε wε.”

8

Bukεεŋ bε tε deŋgi bε Jiso be fti wu

1 Lejij lεlu, Jiso tε dza deŋgi li bitoŋ li bε li bintsii li tiifi ntoŋ wu dzeenŋ kii bumfəŋ bu Nyɔ-o. Bəaŋ bee bε kintutu bε yoofi ntsə bεfε tε biki wu,

2 mɔɔ bukεεŋ bamu bε tε wənchε chigaŋ chi bee bε bamu bε tε buushε fiana yi tii li bee. Bukεεŋ bani tε nuuŋ Maariya wu bε tε teenyi le Madalin, wu Jiso tε buushe bəaŋ bε kiŋkundi li wuu bwiŋ mfomənyaan.

3 Joana wu kwεε Chusa wu tε nindi li Herɔ-o, mɔɔ Sosana bε bukεεŋ bamu bənəŋa. Be tε deŋgi lε, be busi biee lε bε babi bε bee be fii Jiso bee bəaŋ bee bε kintutu-u lu.

Ngaŋgaa kii wi wu tε tumi biee (Maacho 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Beniij tε dza be buti li bitoŋ li bitoŋ li be bεε fe Jiso-o. Le kintutu ki bεniij lε yisε fe, se wa ŋgaŋgaa chini li bee le,

5 “Wumu tè la le gεεŋ tuŋ muntaan mwee. Le ni tumi, mumu weye le dze, bεniŋ kεti be dεnchi bε bikaa, muniŋ mu jiindi liwe se bε mu chəchε.

6 Mumu se weye li bikooshu-u, le mu maŋ mu bεechi ŋko mu wəɔbe kife nshε yi fe tè nuuŋ siŋ.

7 Mumu weye li bifafu-u, le mu bo mu ni mu kuu bε bifafu bilu, bi beeme mu, mu ba ŋko nsinj.

8 Mumu weye te nuuŋ li nshε yi dzeeŋ li, le mu maŋ, mu ko, bε kɔ mu bo bεŋkaa gwii yaa si bε tè tuŋ.” Le Jiso wa ni, dzaan le, “Wi wu kεmi bintoon, mwε woo.”

*Fiee fi Jiso tè yeti le ŋganjaa li
(Maacho 13:10-17; Mak 4:10-12)*

9 Bəəŋ bee bε kintutu dza be bii li wu laa ŋganjaa chini tiiti le la?

10 Se tuu le, “Ε beŋ bani bε Nyɔ fe ye le ne kεε bentsoon bε bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ. Se nuuŋ le bεniŋ bamu wuki baa nuuŋ le ŋganjaa li, fi se fiee si fi tè nuuŋ le,

‘Ε be bichi lɔ be te ŋεŋ ke,
ε be yiki lɔ be te woo ke.’

*Naanyε wu ŋganjaa chilu
(Maacho 13:18-23; Mak 4:13-20)*

11 Woo yεεŋ naanyε wu ŋganjaa chilu.

12 Muntaan mulu ε je yi Nyɔ. Muntaan mu tè weye le dzeti mwεε nuuŋ bεniŋ bε wuki je yi Nyɔ, kin̄kundi se bε ki buu yi li shénj yi bee ki feti le be beŋ ke le yi fi be ke.

13 Mu tè weye li bikooshu-u mwεε nuuŋ bεniŋ bε wuki je yi Nyɔ, be fi yi be kinεetinε, se nuuŋ le yi tè lii gwεεŋ le yi seri li shénj yi bee ke, be beenchi fefe, ε mənchε bε le bee, be tuu be to lijiŋ.

14 Muntaan mu tè weyε li bifafu mwε nuuŋ bəniŋ be wuki jε yi Nyɔ, si be giŋgi lε bəmfumise be bunəŋa məo bujəŋ bu biee bi li nshε yini-i be bi yike jε yilu yi laye yi te ko kε.

15 Mu tè weyε li nshε yi dzeeŋ li mwεε nuuŋ bəniŋ be kəmi shén yi dzeeŋ, be wuki jε yi Nyɔ, be bəseyi be gεε yi li shén yi bee, be se kaŋ shén, be feti si yi wəki nsiŋ biee bi bee bi dzeeŋ yene.

Lambo wu bε kuuki bε ɳkwaa

(Mak 4:21-25)

16 Wi ti tendi yε lambo le tuu dzəo ɳkwaa kuuki lu kε. Kε le tuu dzəo lii litakwiiŋ kε. Be ti tendi lambo, be təmi nuuŋ li ffee fi be ti təomi lu-u, le bəniŋ be lii li yi ni be ɳiŋgi kinj'wofu.

17 Ffee fichu fi be nyike gii fi yene, biee bi lejŋ lejŋ gii bi yene bi bo le waan̄.

18 Bedeeeni, ε ne yiki jε yi Nyɔ ne yike bujəŋ, kifε wi wu kəmi ffee be gii be taa wu fimu. Wi wu kəmi yε ffee ke məo nuuŋ fintεŋ fi beechi le kəməo be gii be fi li wuu.”

Bəniŋ bε nuuŋ kini ki Jiso-o

(Maacho 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 Si Jiso tè tiifi bəniŋ lε, ni bee bəŋwaani dza be be le be ɳεŋ wu. Fi se yaa be nlε kifε bəniŋ tè yan lu ɳge.

20 Wumu se tee li wuu le, “Na bee bəŋwaana lemi baa lekuun̄ be wəki le be ɳεŋ wε.”

21 Se tuu ffee le, “Naan̄ bee bəŋwaanεŋ nuuŋ bəniŋ be wuki jε yi Nyɔ be feti si yi wəki.”

Jiso kəmi buŋga lε mffee bε dzəo li lewe

(Maacho 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Le ni nuun̄ job̄ chimu, Jiso le le ḥgo-o bee b̄oŋ̄ bee b̄e kintutu-u tee li bee le, “Te lenchi lib̄ chini te ḡeeŋ̄ luwin̄ l̄o.” Be se b̄echi nleench̄.

23 Le be ni be lenchi, Jiso dza b̄echi liiti. Mfiee yi teem̄i, b̄echi yi nduŋgi li dz̄oŋ̄ b̄e buŋga, dz̄oŋ̄ b̄echi yi lii le ḥgo-o yi w̄eki le yi yis̄ le, be gii be nuun̄ le kwe wa.

24 Be se ḡeeŋ̄ be kaŋgisi Jiso be tiiti le, “Te Kikoo, Te Kikoo, te baa le kwe wa.” Jiso kaŋgi waŋ mfiee yi teem̄i m̄oŋ̄ dz̄oŋ̄ yi t̄e nduŋgi yilu. Mfiee yilu m̄oŋ̄ dz̄oŋ̄ yilu se chik̄, bintsii deŋ̄ ni nshiiŋ̄.

25 Se bii li bee laa, “N̄e ḡee sh̄eŋ̄ yin̄ li noo li?” Be ch̄en̄ m̄oŋ̄ kiŋkoofeyi, be se bii li yi yi bee laa, “Wuni nuun̄ noo, wu w̄endi mfiee m̄oŋ̄ dz̄oŋ̄ bi wuki li wuu le?”

*Jiso k̄emi buŋga le b̄enchindaa b̄e kiŋkundi-i lewe
(Maacho 8:28-34; Mak 5:1-20)*

26 Le be lenchi lib̄ chilu be bo kimbe ki Jerasene,* ki nuun̄ liwin̄ le kimbe ki kw̄eeŋ̄ wu Galili.

27 Si Jiso t̄e bo le ḥgo-o len̄ le buka le, bee wumu wu li kiton̄ kee b̄ike, nuun̄ e b̄enchindaa b̄e kiŋkundi-i t̄e shiiŋ̄ be ḥw̄eki b̄e mw̄e. Be t̄e tsi wu li b̄wiŋ̄ ḥge deŋgi t̄in̄ kiler̄, t̄e tsi li yih ke, tsiiŋ̄ nuun̄ le dz̄in̄ yi b̄eniŋ̄ li.

28 Le ḥen̄ Jiso, biee ton̄ kitata, ḡeeŋ̄ we wu limfwe, waŋ b̄e buŋga le, “Jiso, N̄wan̄e Nȳo, Nȳo yi nuun̄ Kikoo ki Biee Bichu-u, o w̄eki la li mi-i? Mintemi-i o kiiŋ̄ o ni nȳe ḥge li mi-i ke.”

* **8:26** Biŋwaati bi fichi bimu teenyi le Gadalaŋ̄, bimu le Gelgesen̄.

29 Tè yo le kifε Jiso tè waŋ Fiana yi tii yilu yi bo li wuu. Yi tè shiinj yi choofi wu li kiŋga-a li kiŋga-a bε keeti wu bε kεndi wu bibεnu mωo bikaa bε bencha bε kiichi wu. Si bε tè shiinj bε kεndi wu le, soomi bencha bεlu, fiana yilu choofi wu letini giŋgi libuka.

30 Jiso se bii li wi wulu-u laa, “Bukooŋ bwo nuuŋ le noo?” Tuu le, “Bukooŋ bweŋ nuuŋ le kimbanchε.” Tè tuu le kifε bωəŋ bε kiŋkundi-i bεlu tè banche li yi yee li ηge.

31 Benchindaa bεlu se soonj bω li Jiso le, kiiŋ o ni tuumi bee nuuŋ le kitoo ki sechi wuuŋŋ li kε.

32 Fi tè nuuŋ le ε kintutu ki dzíiŋ le tè jii biee fe li mbεmε-ε. Benchindaa bε kiŋkundi-i bεlu se soonj bω li Jiso-o le, tuumi be, be gεεŋ be le nuuŋ li dzíiŋ yilu. Se beŋ.

33 Benchindaa bε kiŋkundi-i bεlu se biee be bo li wi wulu-u, be danse li dzíiŋ yilu-u. Kintutu ki dzíiŋ le kilu kichu se kεŋ ki bω li mbεmε wεε ki seri le libε-ε ki woŋ dzωo ki kwiyε.

34 Le bεniŋ bε tè kiichi dzíiŋ yilu ηεŋ ffee fi ka le, be dza fe, be kifi, be gεεŋ be tee ntonj wulu li bintsii bi li bitonj bi fe-e.

35 Le bεniŋ woo le, be buti be giŋgi le be ηεŋ ffee fi ka fe. Le be bε fe Jiso tè nuuŋ, be ηεŋ wi wulu fe, nuuŋ ε benchindaa bε kiŋkundi-i baa chine li wuu, nuuŋ ε wu shee li Jiso-o lichiŋ, ε wu liishε ndú, bufii bwēe nuuŋ tsaaŋ. Be se kεmε chεnε ηge.

36 Beniŋ bε tè ηεŋ ffee fi tè ka, tè tiiti li bee si fi tè nuuŋ bε wi wu tè kεmε benchindaa bε kiŋkundi-i wε se tεmi.

37 Beniŋ bεchu bε le bimbe bi Jerasεnε-ε kεmε jaanj, be biee be soonj bω li Jiso-o le dza ni giŋgi. Jiso

se biee dza fiee le le ɳgo-o gεεη,

³⁸ Wi wu bənchindaa bε kiŋkundi-i tε bo li wuu
wε se soon bə li Jiso le bee wu gεεη. Jiso faan, tuu
wu lijin, tee le,

³⁹ “Kaari to li yih, o gεεη o tee fiee fi tεemi fi Nyɔ
fε li wε-ε fini.” Si fi tε nuuŋ le, wi wulu biee to lijin
gεεη denŋi li kiton kilu kichu, tiiti fiee fi tεemi fi Jiso
fε li wuu fini.

Jiso kεmi buŋga le kwe-e lewe

(Maacho 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Jiso lenchi libε chilu kaari to lijin. Kintutu ki
bəniiŋ le tε nuuŋ fe, ki tεŋgi wu.

⁴¹ Nyuŋ wumu se bε fe bukooŋ le Jairɔs, ε tε nuuŋ
te kikoo wu yih yi nlεkε li Nyɔ-ɔ yi fe. Tε bε, we li
bikaa bi Jiso, sungi bə le Jiso bε li wuu yih,

⁴² kife ɳwani wu kwεεη mumkpaŋ wu tε nuuŋ si
biya yoofi ntsə bife tε nuuŋ le kwe wa.

Le Jiso dza ni giŋgi kintutu ki bəniiŋ le fachi wu
bimbe bichu.

⁴³ ε kwεεη wumu tε nuuŋ li bee lenti wu tε nuuŋ
bε chigɔŋ chi mfi wu ɳene-ε biya yoofi ntsə bife. ε
wu biifi ficee fichu fi tε kεmi li bəniiŋ bε ntsi-i chi
yaa be wɔnche. †

⁴⁴ Kiŋgi li Jiso lejin konj li woon wu kiŋkonj kee li,
mfi we biee wu sondε.

⁴⁵ Jiso bii laa, “ε noo wu konj li mi-i?” Beniiŋ
bεchu mεηε. Pita se dza tee le, “Te Kikoo, o ɳiŋgi
yε le bəniiŋ kεnε baa wε lenti ɳge be fachi wε ni?”

⁴⁶ Jiso tuu kween neε le, “Wumu konj li mi-i. Mi
ɳ'woo o si buŋga bo li yi yε-εη.”

† **8:43** Se nuuŋ le biŋwaati bi fichi bimu kεmi n'yɔru wu le, “Se wu
biifi kituŋ ficee fichu fi wu tε kεmi tsaj bəniiŋ bε ntsi le.”

47 Kwεεŋ wε ɳεŋ le dze yi nyimε nuuŋ yε lu kε, bε keeti gεeŋ we li bikaa bi Jiso, lε bintoon bi bεniiŋ bεchu, tee ffee fi bee koŋ li Jiso-o kii fi, tee mω si bee koŋ lε, chigəŋ chee ma mfwaa mumkpaŋ.

48 Jiso se tee li wuu le, “Nwaŋ wu kwεεŋ, shεŋ ya yi ɔ gεe li mi-i fe yee ɔ temi gene be mbεεŋgi.”

49 Nee si Jiso tε mεen yeti li kwεεŋ wulu lε, wi wumu fesi fe, wu tε bo li Jairəs yih wu te Kikoo ki yih yi nlεkε li Nyɔ-ɔ, tee li Jairəs le, “Nwana mεeshɔɔ wu kwi kituŋ. ɔ ffeeŋgi kε Wi wu Ntiifε wuni kε.”

50 Le tee lε, Jiso woo, tee li Jairəs le, “Kiŋ ɔ ni cheŋ kε, beŋ li mi-i, ɳwana gii yinj.”

51 Be se dza be giŋgi fe Jairəs kuuŋ, le be fesi fe, Jiso faaŋ le kiiŋ wi ni lε li yih kε. Dzə nuuŋ Pita bε Jeen mω Jəəŋ mω te ɳwaŋ be ni ɳwaŋ bee be lε.

52 Tε nuuŋ ε wi kwi wu te nuuŋ fe dii kwe, kwe fuuti fe kichu. Jiso tee le, “Chike yeeŋ be kwe, ɳwaŋ wuni mεenjø ki kwi kε, liitəŋ nuuŋ chilefe.”

53 Beniiŋ dza be kiiti wu nuuŋ chike, kife be tε kii bujəŋ le ɳwaŋ wulu bee kwi kituŋ.

54 Jiso gεeŋ fe ɳwaŋ wulu tε gimi, kεmε wu li kibεnε teen le, “Nwaŋ wu kwεεŋ, dza we!”

55 ɳwaŋ wulu biee yinj, dza we mfwaa mumkpaŋ. Jiso tee le bε biche ffee be nyε wu ji.

56 Le ni bee tee ɳεŋ ffee fi ka lε, wa tε be. Jiso chiinse le kiŋ be ni tee li wi-i ffee fi ka fini kε.

9

*Jiso ton bəəŋ bee be kintutu-u bε yoofi ntsə bεfε
(Maacho 10:1-15; Mak 6:7-13)*

1 Dza teen bəəŋ bee be kintutu-u bε yoofi ntsə bεfε baa le be banchε be be. Nyε be buŋga bε dze le be

ni be buushi bənchindaa bə kiŋkundi-i li bəniij li be wənchi məo chigəŋ,

² biee ton̄ be le be gεεŋ be ni be tiifi bəniij kii bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ, be wənchi te məo bəniij bə chigəŋ.

³ Se tee li bee le, “Si ne giingi lε, kiiŋ wi ni dzəo flee kε. Kiiŋ wi ni dzəo kimbaŋ, kε babi, kε flee fijε, məo nuuŋ kwa kε, kiiŋ wi ni dzəo ndú fieetu kε.

⁴ Ε ne gεεŋ, yih chi yi ne lε lu, ne tsiiŋ lu nsiŋ gεεŋ bo jobe chi ne dzeti.

⁵ Ε fe be mεεŋ beŋ ki fi kε, ne dza fe, mfi wu ne dzeti ləo, ne kache kiboŋ ki li bikaa bine-ε, se ni nuuŋ ŋkiki wu flee fi be məŋ.”

⁶ Be se dza be giingi be kəti li bitooŋ, li bitooŋ, be tiifi nton̄ wu dzeen̄ wu kii bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ, be wənchi məo bəniij bə chigəŋ bəchu.

*Ntoŋ wu kii Jiso fieengi Herɔ
(Maacho 14:1-12; Mak 6:14-29)*

⁷ Le Herɔ wu tè nuuŋ ŋgəmina kimbe ki kwεεŋ lε ki Galilii woo biee bichu bi tè kəti, bi fieengi wu kifε bəniij bamu tè dza be kweŋgi le Jiso wuni nuuŋ Jəŋ Nlisulidzəo wu kaari wu bo li kwe-e.

⁸ Bamu kweŋgi le ε Elaja wu kaari wu bε. Bamu se kweŋgi fi bee le ε ntomfəŋ wu Nyɔ wu ŋkosi wumu wu kaari wu bo li kwe-e.

⁹ Herɔ se bii laa, “Jəŋ wuni ntuu ŋka kikoo kee. Wuni wi se tuu nuuŋ noo wu ŋ'wuki ŋwaani bini biee kii wu dεeni?” Se ba tuu gwenini le ŋεŋ Jiso wulu.

*Jiso nyεke bəniij bənchuki bətiinu
(Maacho 14:13-21; Mak 6:30-44; Jəŋ 6:1-14)*

10 Le bəəŋ bε nto-oŋ bε Jiso dεndε be kaari be to lijin, be tee wu biee bichu bi be fε. Se dza dzə be, be cheekiyi, be gεεŋ lε kiton ki Besaida-a.

11 Se nuuŋ le, kiyan ki bəniŋ lε tε kεε, ki biee wu. Se tuu bεchi tiifi be kii bumfəŋ bu Nyə-ə wənchi məo bəniŋ be chigo-oŋ.

12 Le jobε bεchi chi ni chi sechi, bəəŋ bee bε kintutu bε yoofi ntsə bεfε baa kiŋgi be tee li wuu le, “Tee li bəniŋ bani-i le be gεεŋ li biton bε bεla bε nuuŋ tsəkətseke, be biche biee bijε məo bintsii bi tsε, kife fεni fεe fetəo.”

13 Jiso tuu ffee le, “Ε beŋ nε gii nε nyε be biee bijε.” Be tuu li wuu le, “Ffee fi te kəmi ε nεe tsée yi bibele shiŋ bε nsúuŋ fieetu kwaa, fi fiee le ɔ wəki le tε gεεŋ tε go biee bijε te be te nyε li bəniŋ bani bεchu ni?”

14 Be tε tiiti le kife bəniŋ tε yan fe ŋge, ε buninj kwaa tε giŋgi li bənchuki bεtiinu. Jiso tuu tee li bəəŋ bee bε kintutu-u le, “Tee yeeŋ li bəniŋ bεlu-u le be shee yε fəkwiŋ li bintutu-u li bintutu-u, si mbaanshiŋ mbaanshiŋ.”

15 Be tee, be shee yε fəkwiŋ bεchu.

16 Jiso fi tsée yi bibele yi shiŋ yee, bε nsúuŋ yi fieetu yee, biche liwe, nyε kiyəəni li Nyə-ə, booyε nyε li bəəŋ bee bε kintutu le be gache li kiyan ki bəniŋ lε kεε.

17 Be se gache, li kiyan ki bəniŋ lε kilu-u kichu, be ji be fuke. Bəəŋ bε Jiso bε kintutu-u banchε muŋke mu tε weye mwεε, mu yise bεŋkaa yoofi ntsə bεfε.

*Pita təchε le Jiso nuuŋ Kinsofu ki Nyə tε kaachε
(Maacho 16:13-20; Mak 8:27-30)*

18 Jobε chimu le Jiso ni lεki li Nyɔ-ɔ wuu mbiinj, bɔɔŋ bee bε kintutu bε li wuu lichinj. Se dza bii li bee laa, “Bεniiŋ tiiti le ε mi noo?”

19 Be tuu li wuu le, “Bεniiŋ bamu kweŋgi baa le ε wε Jɔɔŋ Nlisulidzɔɔ, bamu le Elaja bamu se kweŋgi le ε wε ntomfɔŋ wu Nyɔ wu ɻkosi wumu wu kaari wu bo li kwe-e.”

20 Se tuu bii li bee laa, “Beŋ kibεε nε kweŋgi finε le ε mi noo?” Pita tuu le, “Ε wε Kinsofu ki Nyɔ tε kaache.”

21 Jiso se bɔseyi chiinsε li bee le kiiŋ be ni mɔŋ be tee fini li wi-i ke.

*Jiso tee kii bumfa bwēe mɔɔ kwe ye
(Maacho 16:21-23; Mak 8:31-33)*

22 Se tuu tee li bee le, “Nwanewi kεmi le ɻεŋ bumfa ɻge, bεniiŋ bε sεki kwεεŋ bee bεte muntofi bε nɔŋa be nɔŋa mɔɔ bεniiŋ bε tiifi bεnchi bε Nyɔ-ɔ gii be se faanj wu. Be gii be wo wu, ke jo ka taa, Nyɔ se kaari yi buu wu li kwe-e.”

*Kintaan ki wi wu biki Jiso-o
(Maacho 16:24-28; Mak 8:34-38)*

23 Jiso se dza tee li bεniiŋ bεchu-u le, “Ε wi wεki le ni nuunj wi wεŋ, ke mwεε kεmi le faanj yi yee, ni tuuti kintaanj kee jo chichi biki mi.

24 Kifε, wi wu bachi ntse we kii wu ni la, kε gii lεε ntse wulu. Se nuunj le, wi wu lεε ntse we kii mi, kε mwε gii kεmε ntse wulu.

25 Ε bε banche nshe yini chichi, bε nyε li wi-i wu ji wu tuu wu lεε ntse we mbeŋ wulu ni nuunj la?

26 Nε kεε le wi wu nuunj bε buya le biee mi mɔɔ jε yεŋ, mwε kεε le, Nwanewi gii naa nuunj bε buya

te mfi wu wu kaari wu be li bunəŋja bu Tee le be bu bənchindaa bee be waan li.

27 Ntee beŋ chəeŋ le, bəniiŋ bamu lemi baa feni be nuuŋ te naa woo kintsi ki kwe-e fuki fe be ŋεŋ si Nyɔ səki bumfɔŋ bu yi-i nsiŋ ke.”

*Mfisɛ yi Jiso fiiki
(Maacho 17:1-8; Mak 9:2-8)*

28 Tè giŋgi li jo nyaan li, fe Jiso tè tee biee bini, se dzo Pita bee Jəɔŋ məɔ Jeen le bee be yee li ŋkumɛ wumu le be lekɛ li Nyɔ-ɔ.

29 Le ni ləki li Nyɔ-ɔ, mfisɛ yee dza yi fiiki, ndú yee fiiki yi bəndi, yi miəŋini ni mwamwamwa.

30 Fi se ka le buniŋ bamu bəfɛ tè nuuŋ fe be tiiti biee be wu. Be tè nuuŋ Məɔse bee Elaja.

31 Kiŋ'wofu ki Nyɔ-ɔ woo li bee. Bee be tiiti kii kwe yi Jiso tè kəmle gεeŋ kwi Jerosaleŋ fi be fi kɔchɛ si Nyɔ tè gεe.

32 Be tè tiiti le, ε Pita bee Jəɔŋ məɔ Jeen tè geki chilefɛ chi bee. Le be kaŋgi, be ŋεŋ si kiŋ'wofu ki Nyɔ-ɔ woo li Jiso-o, be ŋεŋ məɔ buniŋ bəfɛ be lemi be wu.

33 Mfi wu bəniiŋ be bəfɛ bəlu tε gate be Jiso, Pita se dza taa tee li Jiso le, “Te Kikoo, fi dzəŋ fiee si te baa feni ni. Te gwaŋ bigaŋnu biteetu, kimu ni ki nuuŋ ko, kimu ki Məɔse, kimu se ni ki nuuŋ ki Elaja.” Tè tiiti le, te kεe ffee fi tiiti ke.

34 Fe gii mεeŋ yeti le, kikuŋ be le bee lewe ki baanyɛ be. Be tè kəmɛ jaan li kikuŋ kilu linti.

35 Je se yo li kikuŋ kilu le, “Wuuŋ Nwanɛŋ wu mi ntsaa. Ne wuki yεeŋ li wuu.”

36 Le jε yilu chike n'yɔru, be dza be ηεη si Jiso lemi fe wuu mbiinj. Be ba nshiiŋ, be mεεη ki tee kε wi fiee fi ka li mfi wεε li kumε wεε kε.

*Jiso buu bεnchindaa bε Kinjkundi-i li ηwaŋ wu nyu-
uŋ*

(*Maacho 17:14-21; Mak 9:14-29*)

37 Le butuu woo, Jiso dza bee be li ηkumε-ε be bɔɔ. Le be ni be beki, be bikel bε kintutu ki beniiŋ le ki nɔŋja.

38 Le be bichε, be ηεη si wumu li kintutu kεε dza wu waŋ le, “Wi wu ntiife, mi nsooŋ ɔ bɔ li wε-ε, bichε le ηwanεη. Ε wu kwaawu nuuŋ ηwanεη.

39 Yikε ɔ woo, fiana yimi dzeti yi choofi wu, yi lendi wu fεkwiiŋ, dzakini kεetti, sukini bε fin'yuuse, bεfuu buti wu lewa. Yi giŋgi bε wu, yi tε beŋ le yinde kε.

40 Mbee nlεkε le bɔɔŋ bo bε kintutu buu fiana yilu be mɔŋ nsinj.”

41 Le Jiso woo lε, tee le, “E ee! Kinjkunde ki lεelεo ki mεεη ki gεε ke shén li Nyɔ-ɔ ke kini. Ngii nuuŋ bε beŋ ηgeεη mbo bunj, ηkanj shén bε beŋ ηgeεη mbo bunj?” Se tuu tee li te ηwaŋ wulu le, “Bε bε ηwana feni.”

42 Dzə ηwaŋ wulu bε bε wu, kinjkundi kilu tuu ki choofi ηwaŋ wulu ki tonj fεkwiiŋ, bεechi kakini. Jiso waŋ fiana yi tii yilu yi bo li ηwaŋ wulu-u, se temi. Jiso se nyε wu li tee li.

43 Beniiŋ bεchu ηεη bunja bu nuuŋ bu Nyɔ-ɔ, wa tε be.

Jiso tuu ka tee kii bumfa bwεe bε kwe ye

(*Maacho 17:22-23; Mak 9:30-32*)

Beniiŋ bεchu mεεη be beechi biee bichu bi Jiso tε feti, se dza tee li bɔɔŋ bee bε kintutu-u le,

44 “Je yini seri li bintoon binε-ε li ffee fi ηgii ntee li be-en fini. Be gii be nyε Nwanewi li tsan yi beniiŋ bamu-u.”

45 Le tee le, be mεεŋ ki kεε kε ffee fi tè tee le kε, kifε ffee fimu tε baŋgi le be kεε kε, le fi nuuŋ le, be cheŋ mbifu li wu kii tefε chilu.

*Ε noo wu nuuŋ wi wu nyəŋa?
(Maacho 18:1-5; Mak 9:33-37)*

46 Be tè dza be bεchi bitechine li yih yi bee laa, si tε nuuŋ ni, ε noo wu nuuŋ wi wu nyəŋa le bee li lənti.

47 Jiso kεε ffee fi be beechi li shén yi bee, se dzə ηwaŋ wu bwi leeki fε wuu fε chin,

48 tee li bee le, “Ε wi fii ηwaŋ si wuni li bukooŋ bweenj, kε wu fio te nuuŋ mi. Wi wu fi mi, kε mwε fio te nuuŋ wi wu tè toŋ mi. Fi se fιεε le, wi wu guundi le beeŋ lənti ε wu, wu nuuŋ wi wu nyəŋa.”

*Ε wi baaniniyε we kε, kε ε wi wa
(Mak 9:38-40)*

49 Jooŋ se dza teeŋ Jiso, be tee li wuu le, “Te Kikoo, tε bee tε ηεŋ wumu busi bənchindaa be kinjundi-i li yi yi beniiŋ li li bukooŋ bwo-o, tε wamε wu, kifε ti nuuŋ ye wi wu kintutu kiseŋ kε.”

50 Jiso tuu ffee le, “Kiiŋ ne ni loose wεε wi kε, kifε ε wi baanini ye beŋ kε, kε mwε we wi wunε.”

*Jiso səne ηgenu Jerosaleŋ
beniiŋ be Samaaria faaŋ mfie Jiso*

51 Fe mfie tè be kɔchε wu Nyɔ tè wεki le yi dzəo Jiso le yi yεε be wu liboo, Jiso səne le gii gεεŋ Jerosaleŋ, se dza ηgenu.

52 Le ni dzeti, toŋ bəniiŋ bamu limfwe. Be gεεŋ be le li kiton̄ kimu ki Samaaria le be nachε kintsii fe li wuu.

53 Bəniiŋ bəlu faaŋ be kintsii le be fii yε wu kε, kifε be te kii waan̄ le ketɔŋ giin̄gi nuuŋ Jerosaleŋ.

54 Jeen̄ bee Jooŋ bəoŋ be Jiso be kintutu woo ffee filu, be bii li wuu laa, “Taa, o wəki le te teen̄ wi li liboo wu shee wu duuri bəniiŋ bani ni?”*

55 Jiso tuu fiiki wamε be,†

56 bee be dza be gεεŋ li kiton̄ kimu ki dee.

Kinla ki wi wu biki Jiso-o

(Maacho 8:19-22)

57 Si be gii be giin̄gi le dze le, nyuŋ wumu se kween̄ li Jiso le, ɳgii ni mbiki wε məo ɔ giin̄gi feŋ le.

58 Jiso tuu li wuu le, “Bijinu kəmi ntuuŋ yi bi, muniiŋ mu jiindi liwe kəmi yih yi mu, se nuuŋ le Njanewi kəmi yε məo fe nuuŋ gεe kikoo kee fe kε.”

59 Jiso se dza tee li nyuŋ wumu le, “O biki mi.” Mwε se tuu le, “Taa, gεe mi nsaa ɳgeεŋ ndiyε taa kwε nse mbiee wε.”

60 Se nuuŋ le, Jiso te tuu li wuu le, “Gεe bəniiŋ bε kwiye ni be diyi biŋkwi bi bee. Li wε-ε, gεne fio o ni o tiifi kii bumfɔŋ bu Nyɔ-o.”

61 Wi wumu tuu tee le, “Taa, ɳgii ni mbiki wε, se nuuŋ le, gεe mi nsaa ɳgeεŋ n'yεsi kini ken̄ kwε nse mbiee wε.”

* **9:54** Biŋwaati bi fichi bimu nuuŋ ε be taa feni le, “nεε si Elaja tè teen̄ ni?” † **9:55** Biŋwaati bi fichi bimu nuuŋ ε be taa feni le, “Se nuuŋ le ne kii yε ɳwaani shéŋ yi ne kəmi kε. Ne kεε le Njanewi tè mεεŋ ki be le woyε bəniiŋ kε. Tè be nuuŋ le soo be.”

62 Jiso se tuu li wuu le, “Σ wi guumε bε jii le niŋ nimε, mwε se tuu nindi bichi lejij, ke mεenjɔ ki kochε ke le ni nuuŋ le bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ lenti ke.”

10

Jiso toŋ bəniŋ gwii mfomənyaan ntsə bɛfɛ

1 Lejij lelu, Taa tsaa bəniŋ bamu gwii mfomənyaan ntsə bɛfɛ * toŋ be limfwe, bɛfɛ bɛfɛ le be gεεŋ li bitoŋ li mɔɔ li bintsii bi gii nuuŋ li gii gεεŋ li.

2 Le ni tundi be, tee le, “N'wechε yaŋ o ŋge se nuuŋ le, bəniŋ bε ŋ'wechε-ε sende. Bεdeeni, lεkε yεεŋ li Nyɔ-ɔ yi Te N'wechε-ε le yi tuumi bəniŋ bε ŋ'wechε-ε li wε-ε.

3 Ne giingi yεεŋ. Yike yεεŋ ne woo si ne giingi le, ne kεe le mi ntonjɔ beŋ le ne gεεŋ nuuŋ si bəəŋ bε nsháŋŋ le le bəmbəaŋku lenti.

4 Si ne giingi le, kiiŋ wi ni dzɔɔ babi wu kwa, mɔɔ babi, mɔɔ nuuŋ bikpɔ bimu ke. Σ ne bo le dze, kiiŋ ne ni ne lemi ne yεeshi bəniŋ ke.

5 Σ ne gεεŋ, yih chi yi ne le lu, ne saa ne yesi bəniŋ bε li yih yilu le, ‘Mbeεŋgi nuuŋ bε yih yini’

6 Σ wi wu kəŋgisi mbεεŋgii nuuŋ lu, mbεεŋgii wunε ba li wi wulu. Σ wu foo lu nsinj wu kaari wu to li be-en.

7 Mfi wu ne le li yih, ne ba ne tsiŋ lu, ne dεndε ke li yih li yih ke, ne jii ne wundi ffee fichu fi bε nyε li be-en, kife wi wu nindi nimε kεmi le kεmε kinsomfu kee.

8 Σ ne le li kito-oŋ, bε fi beŋ, ne jii ffee fichu fi bε nyε le ne ji.

* **10:1** Biŋwaati bi fichi bimu teenyi le gwii mfomənyaan (70).

9 Fe ne nuuŋ fe, ne wənchi bəniiŋ be chigo-ɔŋ, ne tiiti li bəniiŋ bəlu-u le bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ bwəε tsəkətseke li bee.

10 Se nuuŋ le, ε ne le li kito-onj, be faaŋ le be fii yε beŋ ke, ne bo ne gεeŋ le dzé ntase ne dzaan le,

11 ‘Kiboŋ ki li kitoŋ kinε-ε ki te dzə li bikaa bisεŋ kini, kiiŋ ki, ki tè kache le ftee fichu kaari fi to li bikoo binε-ε. Se nuuŋ le, ne kee le bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ beε bwəε tsəkətseke.’

12 Ntee beŋ le, naa nuuŋ bu nsa wu kimεrisε biee dzəoŋ be Sɔdɔŋ yaa kwεεŋ wεε.”

*Nge wu bitoŋ bi tè faaŋ mfikisε shéŋ yi bi
(Maacho 11:20-24)*

13 Jiso dza tee le, “Nge wu nyɔŋa wε wunε beŋ bəniiŋ be Korasinj, nge wu nyɔŋa wε te wunε beŋ bəniiŋ be Besaida. Ne kee le, gii nuuŋ le mfε bintewa bi biee lε bi ntε mfε li be-enj bini nuuŋ li kwεεŋ wu Tayε bee Sidɔ-ɔŋ, bee nuuŋ dεεŋ be te fiiki shéŋ yibe, be liishε ndú yi kwe, be fwa taŋε li bwiŋ kichu le be doonchε le be fiiki baa shéŋ yibe.

14 Se nuuŋ le, naa nuuŋ jobε chi nsa wu lε kimεrisε-ε biee gii bi dzəoŋ li Tayε-ε mɔɔ Sidɔŋ jobε chilu yεki binε.

15 Mɔɔ beŋ bəniiŋ be Kapanuŋ, ne beechi le be gii be yεeki beŋ ne yεe liboo ni? Wohoo, be gii naa be lɔŋ beŋ li kwεεŋ wu beŋku-u.”

16 Jiso tuu tee li bɔŋ bee be kintutu-u le, “Ε wi woo beŋ, ke mwε wooɔ nuuŋ mi. Wi wu faaŋ beŋ, ke mwε faaŋ o nuuŋ mi. Ε wi faaŋ mi, ke mwε faaŋ o te nuuŋ wi wu tè tonj mi.”

Ftee fi wi wu kintutu wu Jiso kemí le ni neki kii fi

17 Beniinj bε gwii mfomənyaan ntsə bεfε baa tε kaari be to lijinj bε kinεetinε, be se tee li Jiso-o le, “Taa, mao bεnchindaa bε kinjkundi-i bee be wuki li bee li fε te teenyi bukooŋ bwo.”

18 Jiso tuu li bee le, “Mbee ηεŋ si Sataŋ dza liboo wii lεkwijj si dzaŋ yi lεebi liboo.

19 Biche yεεŋ, mi nyεo benj buŋga kituŋ le nε ni nε denchi yó bε bibobu. Mi ntuu mi nyε benj buŋga le nε yaa buŋga bu Sata-an wu wi wu mbanī buchu. Fiee nuuŋ fi tε koŋ li be-enj ke.

20 Se nuuŋ le, kiiŋ nε ni nε neki le bεnchindaa bε kinjkundi-i wuki baa li be-enj ke. Nε neki yεεŋ nuuŋ le bε tsεe baa mεŋkoŋ mεnε le Kinjwaati ki Nyɔ-o ki liboo.”

Jiso nεete

(Maacho 11:25-27; 13:16-17)

21 Nεe li mfi wulu-u, Fiana yi Waanj fe Jiso nεete nεge. Se biee tee le, “Nyεeŋ kiyɔɔni li wε Taa Mfɔŋ wu kiboo bε nshe le o nyikɔɔ biee bini li bε bufii le mao li bε ηkεe ηge li, o se doonchee nuuŋ li bɔaŋ bε bwii-i. E le Taa, kife fi nuuŋ fiee si o tε kɔŋgisi.”

22 Jiso tuu kweeŋ le, “Taa nyεo biee bichu li mi-i. Wi nuuŋ ye lu wu kii Nwanj fuki Tee nsiŋ ke. Wi se nuuŋ ye lu tε wu kii Taa, fuki mi Nwani nsiŋ bε beniinj bε Nwanj tsaa le doonchee wu li bee nsiŋ ke.”

23 Se dza fiiki yi kweeŋ li bɔaŋ bee bε kintutu-u le, “Kinεetinε ki kinɔŋja kεe kine le lii yine ηiŋgi yεe biee bini.

24 Nε kεe le bεntomfɔŋ bε Nyɔ-o bεnəŋa bε bεmfɔŋ wεki baa le be ηεŋ biee bi nε ηεŋ bini, be se tε ηεŋ ke. Be dii baa tε le be woo biee bi nε wuki bini, be se tε woo ke.”

Ngaŋgaa kii wi wu dzeenj wu Samaaria

25 Fi dza fi ka le wi wumu wu tè gbəŋgi kii bənchi
bə Nyɔ-ɔ, tè dza bə le mənchə Jiso. Mwε bii li wuu
laa, “Wi wu ntiife, ε la fi nuuŋ mfε nse ŋkəmə ntse
wu kimake?”

26 Jiso se bii li wuu laa, “Ε la fi bə tsεε lε kiŋwaati
ki Nyɔ ki bənchi-i? ɔ teenyi ɔ wuki le la?”

27 Mwε tuu le, “Bε tsεε baa le,
‘ɔ kəŋgisi Taa Nyɔ ya bə shén ya chi, mɔɔ
bə ntse wa kwi,
ɔ nindi li yi-i bə buŋga bwo buchu,
ɔ gεε bufii bwo buchu li yi-i,
ɔ kəŋgigi te ŋwaana si ɔ kəŋgisi yi ya.’ ”

28 Jiso se tee li wuu le, “Ntusu wa wε bujəŋ. ɔ feti
lε, ɔ se kəmə ntse wu kimake.”

29 Wi wulu tè dza wəki le doonchə le ε wu nyuŋ
bii li Jiso laa, “Ε noo wu nuuŋ ŋwaaneŋ?”

30 Jiso tuu nuuŋ lε ŋganjaa li le, “Nyuŋ wumu tè
dza Jerosaleŋ beki Jəriko, le ni giŋgi lε li tsəŋ yi
bəyi-i be too wu shə niiŋ le kwi be buushə wu ndú
be fi mɔɔ biee biee bichu be dza be lɔŋ wu fe.

31 Fi dza fi ka le, te muntofi wu Nyɔ wumu tè beki
lε dze yilu-u, le ŋεŋ wi wulu, san dze yi je.

32 Wumu dza tε bεε nuuŋ wi wu li kini ki Lebi, le
bo fe, gεεŋ lε wuu ləwe ŋεŋ wu, wεεŋ ka tε dze yi je.

33 Se nuuŋ le, wi wumu tε deŋgi te bεε lε dze yilu,
nuuŋ wi wu Samaaria. Le bε bo fe ŋεŋ wu nshiin
kɔɔ wu bε mwε.

34 Gεεŋ lε wuu ləwe, gεε mbiinj bε mεεŋ li bibaa
biee li, kaj bibaa bilu bε nshəŋge yi ndu, biee too
wu lε nyanj ye ləwe, gεεŋ bε wu fε yih yi bəniiŋ bε
ndendε-ε ti fufini fe bichi lε wuu.

³⁵ Bee wu tsi le bu woo, buu b_εdanali b_εf_ε ny_ε li wi wu yih wulu-u tee li wuu le, ‘She o ni o bichi le wi wuni. Oo sh_ε o bifii kwa wu ka, ke mi ηkaari ntuu li w_ε-ε.’”

³⁶ Le Jiso wa ηgaŋaa chilu le, biee bii li wi wu t_ε gbeŋgi kii b_εnchi w_ε laa, “Li b_εniiŋ b_ε b_εt_εet_εtu bani, o ηεŋ fio le wi wu t_ε doonch_ε le nuuŋ ηwaani wi wu b_εy_εi t_ε too w_ε nuuŋ wu la?”

³⁷ Tuu le, “T_ε nuuŋ wi wu t_ε k_εo nshiiŋ b_ε wi wu b_εy_εi t_ε too w_ε.” Jiso se biee tee li wuu le, “Gen_ε, o ni o feti te le.”

Jiso ya f_εyih yi Maata bee Maariya-a

³⁸ Jiso bee b_εŋŋ bee b_ε kintutu-u dza be giŋgi, be g_εŋŋ be le li kit_εŋ kimu-u, kw_εŋŋ wumu nuuŋ fe b_ε teenyi wu le Maata. Fi Jiso li wuu yih.

³⁹ T_ε k_εmi ηwaani wumu b_ε teenyi le Maariya. Le Jiso g_εŋŋ le lu, Maariya biee g_εŋŋ shee li wuu lichiŋ yiki f_εe fi Jiso t_ε tiifi.

⁴⁰ Maata tuu ny_ε ηgeen_ε ye nuuŋ le ntewuu. Dza g_εŋŋ bii li Jiso laa, “Taa, o m_εes_ε ki ηεŋ k_ε le ηwaan_ε chinoŋ mi mbuki yi b_ε bufe mi-i mbiin_ε, o te dz_ε li f_εe li k_ε ni? Tee neeŋ li wuu le b_ε fi mi lu.”

⁴¹ Taa tuu li wuu le, “Maata, Maata, o ny_εo ηgeen_ε le biee bi ηgee,

⁴² nuuŋ f_εe f_εe lu fiumukpan_ε kwaa fi b_ε weki. Maariya tsaaŋ nuuŋ f_εe fi dzeeŋ fi b_ε nuuŋ te naa fi li wuu ke.”

11

Jiso tif_ε si nuuŋ b_ε ni b_ε leki li Ny_ε-o (Maacho 6:5-15)

¹ T_ε nuuŋ job_ε chimu, Jiso leki li Ny_ε-o fe kintii kimu-u, le leke m_εeshi, ηwani wu kintutu wumu tee

li wuu le, “Taa, tifi bee si bε lεki li Nyɔ-ɔ, nεε si Jεəŋ tε tifi bεniŋ bee bε kintutu le be ni be lεki li Nyɔ-ɔ.”

² Jiso se tee li bee le, “ɛ nε lεki li Nyɔ-ɔ, nε tiiti le, ‘Taa wuseŋ,

fεrε le bεniŋ ni be guundi bukooŋ bwo, o fε le bumfɔŋ bwo bε.

³ O nyεε bee biee bijε jo chichi,

⁴ o feeki bee bibifi bisεŋ,

si tε ti feekisi bibifi bi bεniŋ bamu feti li bee li.

Kiiŋ o ni chinε le bε mənchε yaa bee kε.’ ”

⁵ Si tε tee lε, se biee maa li bee le, “Dzɔ yεεŋ le wumu le be-enj lenti bee dza wu gεεŋ wu koŋ sini kigoo butuu taantaaŋ kwenŋgi le, ‘Sinεŋ, dzatsε we o fɔɔ mi tsée yi bunεεŋ shεe.

⁶ Sinεŋ wumu taaŋ wu la ŋka lε mi-i, ŋkεmi yε ffee fi nuuŋ nyε wu le ji kε.’ ”

⁷ Nsan ye yilu gii yi tuu ffee le, ‘O mi ffeeŋgi kε. Tεε bɔɔŋ beŋ te giŋ baa kituŋ te bεŋε kigoo. Nnuuŋ ntε ndza we le ntuu ŋgɔŋŋ ffee le nyε wε kε.’ ”

⁸ Le Jiso maa lε, tuu tee le, “Ntee beŋ le ε mεεŋ we ki dza kε le nyε wu bijε kifε ε wu sini, kε gii nεε dza we nyε wu ffee fichu fi kɔŋgisi fε wu ba fe kundi mfiəŋu nsinj.

⁹ Nse ntiiiti li be-enj le, nε biiti yεεŋ, Nyɔ gii yi nyε beŋ. Nε geendi yεεŋ, Nyɔ gii yi fε nε ŋεŋ. Nε kundi yεεŋ kigoo, Nyɔ gii yi gwiye li be-enj.

¹⁰ Nε kεε le wi kwikwi wu biiti, gii kεmε, wi kwikwi wu wεki, gii ŋεŋ, wi wu kundi kigoo, bε gii bε gwiye li mwε-ε.

¹¹ ɛ te ŋwaŋ wu la lε be-enj lenti wu ŋwani nuuŋ bii wu nsuuŋ, se tuu nyε wu nuuŋ yɔ?

12 Mօօ ε յայ bee bii wu giki nyε wu nuuŋ kibobε le?

13 Ε benj bε nuunj bəniŋ bε bifi ti kii si bε nyεε biee bi dzeeŋ li bəəŋ bəne-ε, Baa wunε wu nuuŋ liboo gii se lee ki nyε ke te Fiana yi Waaŋ li benj nε biiti li wuu yεki le ni?”

Jiso bε Bεesεbu

(Maacho 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27)

14 Jiso tè buu յwanε kiŋkundi li wumu wu tè nuuŋ kinchiinchii. Le յwanε kiŋkundi wulu bo, wi wulu se bεchi n'yoro. Le kintutu ki bəniŋ lε յεŋ le, wa te be.

15 Se nuuŋ le, bəniŋ bamu bεchi be kweŋgi le, “Busօօ bεnchindaa bε kiŋkundi-i nuuŋ bε buŋga bu Bεesεbu-u wu nuuŋ mfօŋ wu bεnchindaa bε kiŋkundi-i.”

16 Bəniŋ bamu tè wεki le be terε Jiso, be tee li wuu le fε mfiŋ yi doonchi buŋga bu buti liboo.

17 Se nuuŋ le Jiso kεε bεmbeeche bε bee se tuu tee li bee le, “Ε kitonj dza ki gate ki tuu ki gwii li yi yi kii, kε ki nuuŋ tε leŋ ke. Ε kini dza ki gate ki gwii li yi yi kii, kε ki gii ki shaanshe.

18 Fi fieε te le ε Sataŋ bee kintutu kee dza be tuu be gate be gwii li yi yibe-e, bumfօŋ bwēe tε naa leŋ tε ke. Ntiiti ni kife nε kweŋgi baa le mbusօօ bəəŋ bε kiŋkundi-i nuuŋ bε buŋga bu Bεesεbu-u.

19 Ε fi nuuŋ le mbusi bəəŋ bε kiŋkundi-i nuuŋ bε buŋga bu Bεesεbu-u, bəəŋ bəne se busi te nuuŋ bε buŋga bu noo le? Fiee fi bəəŋ bəne bəlu feti doonche fieε le nε we baa nsa kituŋ.

20 Se nuuŋ le, ε mbusi bənchindaa bε kiŋkundi-i bəlu nuuŋ bε kibəne ki Nyɔ-ɔ, kε bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ bε bwεε kituŋ li be-eŋ.

21 Ε wi wu buŋga nachε biee biee bi dzi-inj, wu shee kiichi la we, wi nuuŋ tε koŋ li ffee ffee li kε.

22 Se nuuŋ le, ε wi buŋga wumu wu yεki wu bε wu gwe wu yaa wu, gii se lɔ biee biee bi dziŋ bi bangi yi yee lu biee, se kotε biee biee bichu gεenj bε bi bee nsáŋ yee gachε.

23 Ε wi nuuŋ yε kimbe keŋ kε, kε mwe baaninɔɔ mi. Ε wi fii yε mi li mbanche-ε kε, kε mwe teetɔɔ bu tafu.

24 Fiana yi tii ti buti li wi-i yi gεenj li buka yi wεki kintsii ki tsε. Se nuuŋ le ε yi tuu yi gəŋ nsiŋ, yi kweenj li yi yee li le, ‘Ngii ɳkaari nto li mi-i yih lu ntuu mbo.’

25 Mfi wu yi kaari yi ɳεŋ yih ε bε fwεyε bε nachε yi wuuti waanj,

26 bεdeeni yi tuu yi kaari yi gεenj, yi bε bε fiana yi tii yimi mfomenyaanj yi biiti yi yεki yi, bee yí se tuu be le be tsiiŋ lu. Biee mεeshi bi bee bε mwe li mfi wulu yεki si tε shiinj nuuŋ ɳkosi.”

Kineetinε ki kinɔŋa nuuŋ ki baŋ?

27 Si Jiso tε mεenj yeti le, kwεenj wumu li kimbanche ki bεniij le kεe te dza kweenj le, “Kineetinε ki kinɔŋa kεe ki kwεenj wu tε biε wεε, mɔɔ li mbeenj yɔɔ tε yaanj li.”

28 Jiso tuu ffee nuuŋ le, “Kineetinε ki kinɔŋa kεe nuuŋ ki bεniij bε wuki jε yi Nyɔ be feti si yi wεki.”

*Bεniij gii be wεki le be ɳεŋ mfiŋ
yi doonchi fε buŋga bu Jiso dzeti
(Maacho 12:38-42; Mak 8:12)*

29 Le kintutu ki bəniiŋ lε ni ki banchi ki bεε li Jiso lichinj, dza tee le, “Kiŋgəkε ki dεenī kini nuuŋ ki bifi. Ki wεki le ki ɳεŋ mfiŋ yi doonchi buŋga bweŋ, bε nuuŋ tε doonchε li ki-i kε. Se nuuŋ le mfiŋ yi tεemī nuuŋ yε lu yi yeki yi Ntomfəŋ wu Nyɔ wu Jəna kε.

30 Si Jəna tε nuuŋ ɳkiki li bəniiŋ bε Ninibε-ε lε, ε nεε le si Nwanewi wε ɳkiki li kiŋgəkε ki bəniiŋ bε dεenī kini.

31 Gii naa ni nuuŋ jobε chi nsa wu kimake-ε, Yaa wu tε seki kitoŋ ki Shεba leŋ bε kiŋgəkε ki dεenī kini, fε le bε lii ki li ɳge-ε, kife tε gii dzeti li kitoŋ kee li fe tεen luushi, le bε woo bufi bu Mfəŋ Salimu-u. Se nuuŋ le yike yεŋ ne woo, wumu leməo feni bε ffee fi ko fi yaa fi Salimu-u.

32 Naa nuuŋ bu jobε chi nsa-a, bəniiŋ bε Ninibε leŋ bε kiŋgəkε ki dεenī kini be tee le ki we kεε nsa, kife bəniiŋ bε Ninibε tε woo ffee fi Jəna tε fenjisi, be fiiki ntse wube. Fi ffee le, yike yεen ne woo, wi wumu wε feni bε ffee fi ko fi yaa fi Jəna.

Kiŋ'wofu ki li bwij (Maacho 5:15)

33 Wi ti tendi yε lambo le gεε lintakwiij kε. Kε le dzəo ɳkwaa kuuki lu kε. Wi ti tendi, təmi nuuŋ li ffee fi bε təomi lambo lu-u, le ke bəniiŋ lii li yih, be ɳεŋ kiŋ'wofu.

34 Lisi cho nuuŋ lambo li yi ya-a. ε lisi cho wuuti ləo, kε yi ya chichi gii yi yisε bε kiŋ'wofu. Se nuuŋ le, ε lisi cho wuuti yε kε, kε yi ya chichi gii yi yisε bε kijibε.

35 Fi se tuu fi nuuŋ le, wi ni bichi le mwε deŋgəo nuuŋ li kiŋ'wofu-u nuuŋ yε li kijibε-ε linti kε.

36 Ε yi ya chichi yisε bε kin'wofu, kimbe kimu nuunj ye li kijibe-ε kε, kε biee bichu gii bi ni bi wuuti tε si lambo ti wuuti wu nyεε kin'wofu li yi ya-a.”

*Jiso tɔchε Befarasii bε beniij bε tiifi bεnchi
(Maacho 23:1-36; Mak 12:38-40)*

37 Le Jiso mεeshi tefε chee, wi Befarasii wumu se teenj wu le bε bee wu gεεŋ be ji biee. Jiso gεεŋ, lε bee wu shee, be jii biee,

38 tε mεεŋ saa ki tsootse kε tsanj kε.* Wi wu Befarasii wε se biche fi yaa wu.

39 Taa tε kii filee fi tε beechi se biee kweenj li wuu laa, “Beŋ Befarasii tsootsi muka bε shó lεkuunj kwaa, se nuunj le, biee bibifi bε kin'yεrise lii yisε biee li shénj yine-ε.

40 Bibere bini! Nyɔ yi tε tɔŋ lεkuunj, ε nεε yi yi tε tɔŋ lenti te ni?

41 Fi bee nuunj ne fe nuunj le, ne nyεε biee li biee bi ne kemi biee li beniij bε kifoo lε, biee bichu se ni bi wuuti bε beŋ.

42 Nge wu nyɔŋa gii ni nuunj wunε beŋ Befarasii. Ne nyεε kimbe kimumkpan li Nyɔ-ɔ lenti lε bimbe yoofi bi mbási yi ne keeti mɔɔ beŋj bε ne keeti ne giki lε mbasi le yi ni yi yiki, se nuunj le ne se tuu ne nyamisi mfεru biee bi tsanj li beniij li, bε kinjkɔŋgise Nyɔ. Ne bee ne kemi le ne ni ne feti biee bilu bichu, nshε fimu nsinj.

43 Nge wu nyɔŋa wε wunε beŋ Befarasii. Ne ti kɔŋgisi nshewu nuunj limfwe li yih yi kintaashε, ne tuu ne kɔŋgisi le be ni be yεeshi beŋ fe waŋ be pieti beŋ.

* **11:38** Tε kemi le tsootse tsanj yee si ntsε wu kwεεŋ wu be tε weki.

44 Ngε wu nyəŋja wε wunε, kifε nε nuuŋ si dzíŋ yi ti yəŋgi yε kε, bəniiŋ dəŋgi li yi-i ɳkεε nsinj.”

45 Si Jiso tè yeti ni, wumu wu tè gbəŋgi kii bənchi bε Nyɔ-ɔ ɳge tee li wuu le, “Wi wu Ntiife, o kεε le ftee fiə tiiti fini koŋ fieε li bee li.”

46 Jiso tuu le, “Ngε wu nyəŋja wε te wunε beŋ bəniiŋ be gbəŋgi be kii bənchi bε Nyɔ-ɔ ɳge. Nε yiki bəniiŋ be bəntε be yəki bunja bu bee bε nuuŋ nε te laa kwaŋ le nε fi be kε.

47 Ngε wu nyəŋja wε wunε. Nε gwəndi dzíŋ yi bəntomfəŋ be Nyɔ-ɔ, bε bəte chaa bənε tè woyε.

48 Fini doonchi fieε le nε gbəŋgi baa nε fəɛfi free fi bəte chaa bənε tè fe. Be tè woyε bəntomfəŋ be Nyɔ-ɔ, nε shε nε nachε nε gwəndi dzíŋ yibe.

49 Fiŋ free fi tè fe se Nyɔ bε bufi bwee kween le, ‘Ngii ntuumi bəntomfəŋ be bəŋj bəŋj be ntonj le bee, be woyε bamu, be ɳwεε bε bamu.’

50 ε le si Nyɔ gii yi bii li kiŋgəkε ki dəεni kini kii ɳgoŋ mε bəntomfəŋ bee bəchu bε be tè woyε mbəeεchε si kwεεŋ tè bəchi.

51 Gii naa bii mbəeεchε fe mε Abε ɳgenu mbochu fe mε Sakariya wu be tè wo kintikinti ki taantaa chi muntofi bε yih yi muntofi. Ntiitɔɔ li beŋ cheŋ le Nyɔ gii yi bii li kiŋgəkε ki dəεni kini kii kwe yi bəniiŋ belu bəchu.

52 Ngε wu nyəŋja wε wunε beŋ bəniiŋ nε gbəŋgi nε kii bənchi bε Nyɔ-ɔ. Nε nyike baa kiŋgwiyε ki gwiyi kigoo ki wi nuuŋ le le laanchε, kεε free fi nuuŋ cheŋ nε se baŋgi bəniiŋ bε wəki le be le fe, beŋ kibεε se ba nle nsinj.”

53 Le Jiso dza fe ni giŋgi, Bəfarasii bε bəniiŋ bε tè tiifi bənchi bε Nyɔ-ɔ bəchi be lendi wu bε jé be biiti

biee li wuu ñge ñge,

⁵⁴ be tè feti lε be teeki wu le be woo ffee li kimfimε
kee li be se koo wu.

12

Kiiñ wi ni tiiti chichi feti chichi kε

¹ Si Jiso tè yeti lε, bintutu bi bəniiñ lε tè banchi
bi bεε li bənchuki-i li bənchuki-i bi fakini. Bamu
denchi bikaa bi bamu. Jiso se dza bəchi tiiti li
bəññ bee bε kintutu le, “Dzəo yεεñ mfi kii kishee ki
Bəfarasii lε ki ti nuuñ ffee fi biee bi bee bi be ti tiiti
chichi, be feti chichi.

² Nε kεε le ffee fimu nuuñ yε lu fi bε baanyε fi
nuuñ fi tε yenε kε. Ffee nuuñ yε lu tε fi bε nyikε fi
bε nuuñ tε kεε kε.

³ Nε kεε le ffee fichu fi nε tiiti butuu ffee fi bε gii bε
woo fənshaan. Ffee fichu fi nε shiñ nε bəññ kigoo
nε tsuundi lε munyiikəo li, bε gii bε dzaan fε kigo ki
yi-ih.

Wi wu bε nuuñ bε ni bε chendi (Maacho 10:28-31)

⁴ Nsán yεñ, ntiitəo li be-en le, kiiñ nε ni nε chendi
bəniiñ bε wuu nyan yi li bwiññ kwaa, be se tε tuu le
be fε ffee fimu kε.

⁵ Ngii ntee beñ wi wu nε nuuñ nε chεñ. Chεñ yεεñ
nuuñ Nyə kifε ε yi yi kəmi buñga bu yi nuuñ yi wo
wi yi tuu yi ləñ mwε fε wi wu duti nyimu siñ. Ntiitəo
beñ chεεñ le ε yi kwaa yi nε nuuñ nε chεñ.

⁶ Ε nεε munchaandi muntiinu mu bε ti kabini
li munini mumfeεntu ni? Se nuuñ le, finchaandi
fimumkpañ nuuñ yε məo lu fi Nyə ti daayi lε fi-i kε.

⁷ Li be-eŋ, Nyɔ fa yε yi chichi yi nuuŋ beŋ li fa. Kiiŋ nε ni nε chəndi kε. Nε yaa baa munchaandi kin̄ga ŋge.

*Wi wu beenchi be wi wu fεŋgi Jiso
(Maacho 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ Ntuu ntee li be-eŋ le, wi kwikwi wu beŋ lε bəniiŋ lii le kii mi, kε Nwanewi gii beŋ tε li benchindaa bε Nyɔ-ɔ limfwe le kii wu.

⁹ Se nuuŋ le, ε wi faaŋ mi li bəniiŋ li limfwe, kε ŋgii faaŋ te mwε lε bənchindaa bε Nyɔ-ɔ lenti.

¹⁰ Fi se tuu fi nuuŋ le, Nyɔ nuuŋ yi feeki jé yi bifi chichi yi wi tiiti kii Nwanewi, se nuuŋ le, Nyɔ nuuŋ te naa feeki jé yi bifi yi wi tiiti kii Fiana yi Waan̄ kε.

¹¹ Mfi wu bε kəo beŋ bε gεeŋ bε ben̄ li yíh yi ləke li Nyɔ-ɔ, məo nuuŋ li bəniiŋ bε səki kwεeŋ lε limfwe, məo nuuŋ li bəniiŋ bε kəmi buŋga bu nsawuu limfwe, le be gεeŋ be saa beŋ, kiiŋ nε ni nε buki kii ffee fi nε gii nε gεeŋ nε ku kε, məo nuuŋ ntefu kε,

¹² kife Fiana yi Waan̄ gii yi tifi beŋ ffee fi nε gii nε tee li mfi wulu.”

Ngaŋgaa kii kibere ki wi biee le

¹³ Si Jiso tε tiifi bəoŋ bee bε kintutu lε, wi wumu li kimbanchε kilu se dza tee li wuu le, “Wi wu ntifε, tee li ŋwaanεŋ le gate bisheyε bi tε wu nyε bien̄.”

¹⁴ Jiso se bii li wuu laa, “Nyuŋ, ε noo wu gεe mi le ni le ni nuuŋ kinsondine bənsa kine, ntuu ŋgatini məo bisheyε bine?”

¹⁵ Si tε bii le, biee tee li wi kwikwi le, “Bəse yεεŋ yi nε dzəo mfi le, kiiŋ lii ni yi yεchi beŋ li biee li kε, kife ntse wu wi ti nuuŋ yε kii biee bi mwε kəmi kε, məo mwε loo niŋ le.”

16 Le tee le, biee wa ɳgaŋaa chini le, “Wi wu biee wumu tè kəmi wε wee wu biee tè dzəəŋ lu ɳge.

17 Se bəchi beečhi le wuu shéŋ laa gii geen̄ le? Laa gii se gεε bijinε biee feŋ le?

18 Se dzəntaŋ le wuu shéŋ le, ‘Fiiŋ ffee fi ɳgii mfε: Ngii nsaa bigəənu bien̄, ɳkaari mgbeŋε bi, nse ɳgεε bijinε bε biee bien̄ lu bichu.

19 Ke mi mfε le, nse ntuu ntee li yi ye-εŋ le mi ɳ'wε wi wu kishi. ɳkəməɔ biee bi ɳgii ni njii li biya-a ɳgee li. Meeŋ ye ntuu ni mbuki ke. Ngii ni njii ɳ'wundi ɳ'wuki bujəŋ.’

20 Si tε nachi le, Nyɔ se teen̄ wu le, ‘Kibere kini! Butuu bu bεŋ buni ɳgii ɳkaari mfi ntse wa. Biee bichu bi o nachε o gεε bini gii bi to bi noo le?’ ”

21 Le Jiso tee le, biee kween̄ le, “E nεε le si fi gii fi nuuŋ li wi kwikwi wu banče bulofu li yi yee li se tε kəme bulofu le kimbe ki Nyɔ-o ke.”

Bε gεε shéŋ nuuŋ li Nyɔ-o

(Maacho 6:19-21,25-34)

22 Jiso tuu dza kweeŋ li bəəŋ bee bε kintutu-u le, “Kiiŋ ne ni ne buki yi kii ntse wune laa ne gii ne ji la, mɔɔ laa ne gii ne lii la le ke.

23 Ne kεε le ntse wu wi yεki biee bijε, yi yi wi yεki ndú.

24 Biche yεεŋ ne ɳεŋ bigɔ, bi ti ffee tɔyi yε kε se bo ɳ'wechε. Bi ti kəmi yε bε sambwa bε kiche biee lu, kε dεε kε. Nyɔ se nyεki nεε bi bichu. Ne kii yε le ne yεki baa muniŋ kε ni?

25 E noo lε be-en̄ lenti wu buki yi, wu nuuŋ tondε mfi mumkpaŋ li ntse we-e?

26 E nuuŋ ne tε fε mɔɔ nuuŋ fi niŋ fini kε, ε la fi fε ne buki yi yinε kii biee bimu?

27 Biche yeeñ ne ñeñ si bœflaaba ti kuu be nuuñ. Bœflaaba ti nindi ye, ke le be taa ndú kii yi yi be ke. Neñ le, ntee beñ le mœ̄ nuuñ Mfœ̄ñ Salimu, li bunœ̄ja bwhee buchu bu te kemí, ti meñeho saa ki chuumé ke yi yee bœ ndú le kœchœ bujœñ bu flaaba wumu-u ke.

28 E Nyœ ti chuumini kitœ̄ ki kuu libuka, kitœ̄ ki kuu bœñ, e bo fwaa bœ kuke ki fetaañ, yi gii se lee ki chuumé ke beñ bœ ndú yi yaa ki ni? Hooo beñ bœniñ bœ kemí kimbeenche kintœ̄ bani!

29 Fi se fiee le kiiñ ne ni ne buki yi kii ffee fi ne gii ne ji be fi ne gii ne woñ ke,

30 kife bini biee beeche nœ̄ nuuñ bœniñ bœ li nsheñ bœ kii ye Nyœ ke. Ne kœ̄ le Baa wunœ kiiñ le ne wœki baa biee bini bichu.

31 Gee yeeñ bufii bune li bumfœ̄ñ bu Nyœ-ó kwœ, yi se tuu yi ni yi nyee biee bini bichu li be-en.

32 Kintutu keñ si ne sende ni, ne cheñ ke yeeñ ffee ke, kife Nyœ yi nuuñ Baa wunœ tsaa ye le yi nyœ bumfœ̄ñ bwhee li be-en.

33 Kabœ yeeñ biee bi ne kemí, ne nyœ kwa wulu li bœniñ bœ kifoo le. Ne biche bœbabœ bœ kwa-a bœne bœ nuuñ te gaame ke, ne kichi yeeñ bulofu bune nuuñ liboo, fe bu nuuñ te naa ma ke, fe wih nuuñ te bo fe ke, mœ̄ le mun'yoo yoo ke.

34 Ne ni ne kii le fe wi kiri bulofu bwhee fe, e neñ fe fe shœñ yee gii yi ni yi nuuñ.

*Bœniñ bœ Jiso ni be teñgi wu
(Maacho 24:45-51)*

35 Kanœ yeeñ bitsaa binœ, ne tœñ bœlambo ne ni ne lemi ne teñgi nimœ,

36 si bəəŋ bε nime-ε bε təŋgi te kikoo wube wu karisi le tsənə chi bugoo le. Ke wu kaari wu bε wu konj kigoo, be gwiye le le.

37 Kinεεtinε ki kinəŋa gii ki nuuŋ ki bəəŋ bε nime bε te kikoo wube gii ke wu fesi ɻεŋ si be nuuŋ we be təŋgi wu. Ntee li be-enj cheenj le, gii kenchi ndú kanj li tiŋ, be se shee ye fəkwiiŋ, be se bε bε bije gache be.

38 Kinεεtinε ki kinəŋa gii ki nuuŋ ki bəəŋ bε nime-ε fe wu fesi wu chiiŋ be, be təŋgi wu butuu ntaanj mao nuuŋ le ɻwori.

39 Ne kεε le ε te yih kii mfi wu wih gii bε, kε gii ni kiichi. Nuuŋ te chine le bε bonde yih ye kε.

40 Mao beŋ tε, ne kəmi le ne ni ne təŋgi, kife Nwanewi gii naa kaari bε nuuŋ li mfi wu ne kii ye kε-ε.”

41 Pita se dza bii li wuu laa, “Taa, o wa ɻgaŋgaa chini nuuŋ li bee li, mao li bəniŋ bəchu-u le?”

42 Taa se tuu le, “Nwanj wu nime wu nuuŋ tsaaŋ wu kəmi bufi se nuuŋ wu la? ε neε wεε wu te kikoo we gεε le ni kiichi yih ye, le ke mfi kəchε se nyε biee bije li bəəŋ bε nime-ε le mfi le wa ni?

43 Kinεεtinε kinəŋa gii ki nuuŋ ki ɻwanε nime wu te kikoo we gii ke wu bε ɻεŋ ε wu fe nime tsaaŋ si bee gεε.

44 Ntee beŋ cheenj le te kikoo we gii bε yεεki wu ni bichi le biee biee bichu-u.

45 Se nuuŋ le, ε ɻwanj wu nime wulu dza wu tuu wu tee li yi yee li le, ‘Te Kikoo wεŋ nuuŋ te bε tseke kε,’ wu bəchi tuu tuki bəəŋ bε nime-ε bε bunij mao bε bukεεŋ, jii biee tuu wundi biee bi keeti wu,

46 te kikoo wu ɻwanε nime wε gii taa bε nuuŋ jobε chi te beechi ye kε, mao mfi wu te gii kii ye kε. Gii ke wu fesi le, gii wachε ɻwanj wu nime wulu-u, tuumi

wu gεεη chiiη nuuη bε mεεη ki gεε kε shέη kε.

⁴⁷ Nwaŋ wu nimε wu kii ffee fi te kikoo we wεki le fe, mεεη nachε kε le ni feti kε, kε bε gii bε fiaaŋ wu bε muŋwaŋ ηge

⁴⁸ Nwaŋ wu nimε wu kii yε ffee fi te kikoo we wεki le fe kε, ε wu fe ffee fi bε nuuη bε fiaaŋ wu bε muŋwaŋ ηge, kε bε gii bε fiaaŋ wu bε muŋwaŋ niiŋ kwaa. Wi wu bε nyε biee li wuu ηge, kε bε gii bε fi ηge li wuu. Wi wu bε gεε biee li tsan yee li ηge, bε gii bε bii ηge li wuu.”

*Jiso bε bε buga
(Maacho 10:34-36)*

⁴⁹ Jiso se tuu tee li bεoŋ bee bε kintutu le, “Mi mbεεo le ηkuke nuuη wi li nshε yini. Bε dzao le wu duti wε kitunj.

⁵⁰ Nkemao ηwaani ηge wu mkpaan wumu le nle li wuu, shέη yεŋ gii yi fufε nuuη neε mfi wu mi nle li wuu.

⁵¹ Ne beechi le mi mbε nuuη bε mbεεŋgii li nshε yini-i ni? Wohoo, ne kee le mi mbεεo nuuη bε buga.

⁵² Mbεεchε li mfi wuni ηgenu limfwe, yih yi kemi beniŋ betiinu gii yi gate. Beniŋ bε betεetu gii be gate bε bεfe, bε bεfe se gate bε betεetu.

⁵³ Te ηwanj gii gate bee ηwani wu nyuŋ, ηwanj wu nyuŋ se gate bee tee. Ni ηwanj gate bee ηwani wu kwεεη ηwaakwεεη se gate bee ni. Ni nyuŋ gii gate bee kwεε ηwanj, kwεε ηwanj se gate bee ni nyumi.”

*Bεniŋ ni be kii mfi
(Maacho 16:2-3)*

54 Jiso kəo tee li kimbanchə ki bəniŋ lε le, “Mfi wu nε ɳεŋ si kikuŋ yeki kimbe ki jobe sechi, nε tuu nε tee le, ‘Dzan̄ gii yi we.’ Yi se biee yi we.

55 Ε nε ɳεŋ te si mfiee feeti nuuŋ kimbə lite, nε tuu nε kween̄ le, ‘Kiyubə ki kinəŋa gii ki nuuŋ lu.’ Ki se nuuŋ lu.

56 Beŋ bəniŋ bε nimi-i bani, si nε bichi kiboo bε nshe nε tuu nε kii si kikuŋ gii ki nuuŋ lε, nε se te kee te biee bi Nyɔ doonchi li mfi wuni ke ni?

57 Nuuŋ nε te beechə ffee fi tsaaŋ fi nuuŋ nε ni nε seki ni?

58 Ε wi dzə wε giingi bε wε li yih yi nsa-a, o gwene le nεe wu nε nache nε meεen̄ le dze, kii ni chee wε geεen̄ nyε wε li tsan̄ yi wi wu seki bənsa-a, tuu nyε wε li tsan̄ yi bəniŋ bε nchi-i, be se fa wε li yih yi ncha-a.

59 Ntee wε le o nuuŋ te bo lu fuki fe o meeshi o soon̄ finini fichu fi be wεki nsiŋ ke.”

13

Wi kwikwi fiiki shéŋ yee kii ni kwi

1 Tè nuuŋ li mfi wumu, bəniŋ bamu dza be tee Jiso kii bəniŋ bε Galilii bamu be tè geεen̄ le be fe muntofi li Nyɔ-o, Pailət toŋ bəniŋ be geεen̄ be wachə be. Ngəŋ mε bee fiinse be mε nyáŋ yibe tè fe muntofi lu-u.

2 Le Jiso woo lε, bii li bee laa, “Nε beechi le bəniŋ bεlu tè kwi ɳwaani yεε kwe kifε bibifi bi bee tè yaa bi bəniŋ bε Galilii bamu ni?”

3 Ε le ke. Ntee beŋ le, ε nε meεen̄ ki fiiki ke shéŋ yine ke, ke beŋ bechu gii nε kwiye te lε.

4 Nε kiimi nεe bəniŋ bε yoofi ntsə nyaan̄ bε yih yi njeen̄ yi Siloŋ tè we yi woyε baa ni? Nε beechi

le bəniiŋ bəlu tè kwiyε le kifε be tè nuuŋ bəniiŋ bε
bibifi wu bibifi bi bee tè yaa bi bəniiŋ bε Jerosaleŋ
bamu ni?

⁵ Ε le kε. Ntee beŋ le, ε nε mεeŋ ki fiiki kε shénj
yine ke, ke beŋ bεchu gii nε kwiyε tε le.”

Ngaŋgaa kii kitikiti tε wundi yε ke

⁶ Jiso se wa ŋgaŋgaa chimu li bee le, “Tè nuuŋ li
mfi wumu, wi wumu tɔye kiti kimu * li wε wee li,
le mfi kɔchε, bε le bε kɔ muntaaŋ mεeŋ ki ŋεŋ kε ffee
lu kε.

⁷ Se tee li wi wu tè bichi le wε wee wεe le, ‘Biche ɔ
ŋεŋ, dεen i yaa biya bitεetu bi mbεe le ŋkɔ muntaaŋ
li kiti kini, ntε ŋεŋ ffee li ki-i kε. Warε ki! Ki bangi
kεε kintsii li yee li.’

⁸ Wi wu nime wulu se tuu le, ‘Te Kikoo, tε tuu tε
gεe ki nuuŋ li kiya kini-i, ntuu nchuu fe kinyi kilu
ŋkeŋe ŋgees bichɔchɔ fe.

⁹ Ε ki woŋ muntaaŋ li kiya ki bεe kini, kε ffee
fishaaŋ, ε ki ba ŋwonu nsij, nse wa ki.’ ”

Jiso tè wɔnche kwεeŋ wumu jobe chi beshiinshi

¹⁰ Le ni nuuŋ jobe chi beshiinshi chimu, Jiso tiifi
beniiŋ li yih yi nlækε li Nyɔ-ɔ yimi-i.

¹¹ Kwεeŋ wumu nuuŋ lu kεmi fiana yi kiŋkundi li
yi yee li, yi ti feti wi mwε to wi wu chigɔŋ. Te gɔŋ
biya yoofi ntsɔ nyaan, ba kiŋguuŋ, tε leŋ we tsaan
kε.

¹² Le Jiso ŋεŋ kwεeŋ wulu, teeŋ wu le bε. Se tee li
wuu le, “Naan, ɔ temɔɔ li chigɔŋ cho chini.”

¹³ Le tee le, nεemi kibεnε kee koŋ li wuu, mfwaa
mumkpan, dzaa ye nεemi, leŋ we tsaan, biee bεchi
yɔonchi Nyɔ.

* ^{13:6} Be teenyi kiti kilu le jé yi bala le, “Fig”.

14 Te Kikoo wu li yih yi nləkə li Nyɔ-ɔ yilu ɳεŋ si Jiso wənchə kwεεŋ wulu nuuŋ jobə chi bəshiinshi, fiee filu tuu fi tənye wu ɳge. Se tee li bəniiŋ li le, “Jo yi nime nuuŋ busəə. Nε bεε yeeŋ li jo yilu bε ni bε wənchi chigəŋ chine. Kiiŋ wi ni məŋ le bε nuuŋ jobə chi bəshiinshi ke.”

15 Taa tuu li wuu le, “Beŋ bəniiŋ bε nimi-i bani, bεε ε nuuŋ bu bəshiinshi, wi mumkpaŋ mumkpaŋ le beŋ lenti ti dzeti ye naŋ məə nuuŋ səmbwaa we fe tsiiŋ le gεεŋ nyε wu dzəə ke ni?”

16 Kwεεŋ wuni wu nuuŋ ɳwanε Abrahaŋ, wu Satan tè ta wu li mfangε-ε biya yoofi ntsɔ nyaan, fi mεεŋ ki dzəəŋ ke le bε buu wu li ɳge-ε jobə chi bəshiinshi ke ni?”

17 Le Jiso kween le, bəniiŋ bee bε mbani kεmε buya, bəniiŋ bamu ɳgee tè nεki kii bintewa bi biee le bichu bi Jiso tè feti.

*Ngaŋgaa kii fintaaŋ fimu
(Maacho 13:31-32; Mak 4:30-32)*

18 Jiso dza kween le, “Bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ nuuŋ si la? Fiee fi nuuŋ maa bε bu nuuŋ la?

19 Bu bwεε si ɳgo † yi fintaaŋ fimu yi wi tè tun liwε wee li, le yi maŋ, yi ko yi to kitii muniŋ mu jiindi liwe se bε mu gwanyε yíh lu ki-i.”

*Ngaŋgaa kii kishee
(Maacho 13:33)*

20 Se dza tuu kween le, “Ngii ntuu maa bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ bε la?

† **13:19** Ngø yini nuuŋ le jé yi bala li le, “mustard”.

21 Bu bwεε si kishee ki kwεεŋ tè fiche musu bεke bε nəŋa bε nəŋa betεεtu finse lu, dzə tə, me se biee me fe me dooki.”

*Fweenj wu kimfasε
(Maacho 7:13,14,21-23)*

22 Jiso te dza giŋgi Jerosaleŋ. Tè gii giŋgi kεti li bintsii li bε li biton li tiifi bəniinj.

23 Wumu se dza bii li wuu laa, “Taa, ε bəniinj niinj bε gii be bənε li ŋge-ε ni?” Jiso se biee tuu li bee le,

24 “Gwene yeeŋ nuuŋ le nε le le fweenj wu kimfasε-ε. Nε kεε le bəniinj ŋge gii be ni be geendi le be le be te kεmε dze kε.

25 Mfi gii kəchε, te yih se dza we fa kigoo. Mfi wu wu fa, nε gii ne ba ləkuuŋ nε ni nε juti kigoo nε ləki le, ‘Te Kikoo, gwiye nεe kigoo te le.’ Se tuu tuu li be-en le, ‘Nkii ye fe ne bεε fe kε.’

26 Nε se bεchi ne ni nε fayi le, ‘Ε nεε bee te tuu tè jii biee te wundi biee, o se deŋgi o tiifi bəniinj li biton bisε-εŋ ni!’

27 Gii tuu kaari tuu li bee le ntiitoŋ li be-en le, ‘Nkii ye fe ne bo fe kε. Dzatsε yeeŋ mi lii beŋ ne deŋgi nε bifisi biee banī.’

28 Nε gii ne ŋεŋ Abrahaŋ bε Adzi məo Yako məo bəntomfəŋ bε Nyɔ-ɔ bεchu le bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ lənti ε be beŋε beŋ ləkuuŋ, ne se ni nε dii nε jii ŋgesi.

29 Beniinj gii be dza bimbe bichu mbεεchε le jobε tεti ŋgenu mbochu fe chi sechi, məo we we be kwiinj kwiinj le kwεεŋ li, be ni be jii biee le bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ lənti.

30 Yikε yeeŋ ne woo, bəniinj bamu bε nuuŋ lejŋ dεεni be gii be to bε limfwe, bamu bε nuuŋ limfwe dεεni be gii be se to bε lejŋ.”

*Jiso bεeniyi bε Jerosaleŋ
(Maacho 23:37-39)*

31 Tè nuuŋ li mfi wulu, Beفاراسیی se tee li Jiso le, “Bo fio feni የገዢን kimbε kumu kifε Mfəŋ Hərə wəkəo le wo wε.”

32 Jiso se tuu li bee le, “Genε yeeŋ nε tee li kijine kilu le mbusoo benchindaa bε kinjundi-i li bəniŋ li bεŋ, ntuu ኃ'ውንchi məo chigəŋ, nεe si ኃgii mfe fwa, ke feeshi fwa se meeshi nimε cheŋ.

33 Se nuuŋ le, ኃgii mbəchi ndendə wεŋ Jerosaleŋ bεŋ, mbo ndendə fwa, geeŋ bo feeshi fwa. Fi meεŋ ki dzəŋ ke le bε wo ntomfəŋ wu Nyə fε kintsi kimu fuki Jerosaleŋ siŋ ke.”

34 Le Jiso yə ni, bεeniyi le, “Hebee Jerosaleŋ! Hebee Jerosaleŋ! Wε wu woyi bε ntomfəŋ bε Nyə, o tuu የትom bəniŋ bε Nyə tuumi li wε-ε bε ta! ሪ kinja kime ki mi ኃgwenoo le mbanche bəŋ bo nεe si ni shee ti banchi bəŋ bee foochε bε bibε biee le, o se tuu የfaan?

35 Bicheŋ የገኘ, yih ya gii yi to kichiyyε. Ntee li beεn chεeŋ le nε nuuŋ tə tuu le nε ኃgεn mi ke, nsiiŋ gεeŋ bo mfi wu nε tee le, ‘Nyə nyε yε kimbənε li wi wu bεε li bukooŋ bu Taa le.’ ”

14

Jiso tuu wənche wi jobε chi bəshiinshi

1 Tè nuuŋ jobε chi bəshiinshi chimu, Jiso gεeŋ le ji biee li yih yi wi wu nyəŋa wumu. ሪ wi wulu tə nuuŋ wi Beفاراسیی. Bəniŋ bε tè nuuŋ fe tè nyaanchi Jiso le be ኃgεn free fi gii fe.

2 Fi tè nuuŋ lε ε nyaŋ wumu tè lemi fe Jiso limfwe, gendi bε chigəŋ chi tè fe le tsəŋ yee bε bikaa biee ni bi muchi.

3 Jiso se bii li Befarasii li mao li beniiŋ be tè gbeŋgi be kii banchi be Nyɔ-ɔ be tè nuuŋ fe baa laa, “Nchi wuseŋ ti beenchi le be wənchɛ wi jobe chi bəshiinshi mao le kɛ le?”

4 Be se ba nshijŋ. Jiso se kəmɛ li wi wulu, wənchɛ wu, se tee li wu-u le gɛeŋ.

5 Jiso se bii li beniiŋ bəlu laa, “E wi wumu li beŋ lenti kəmɛ ɻwaŋ* mao nuuŋ naŋ wu we le fweeŋ, gii leeki seri kɛ le mfwaa mumkpaŋ le buu wu mao nuuŋ jobe chi bəshiinshi kɛ ni?”

6 Be se waan fiee fi be nuuŋ be tuu nsinj.

Kinshikisɛ yi

7 Le Jiso biche ɻejŋ si beniiŋ beε be tsəki nuuŋ bintsii bi limfwe be se shiiti, se wa ɻgaŋgaa chini li bee le,

8 “Mfi wu be teenj wɛ fe tsənɔ chi bugoo le, kiiŋ ɔ ni shee nuuŋ fe kintsii ki limfwe kɛ, kifɛ nuuŋ fi nuuŋ le be teenj baa tɛ wi wumu wu nyɔŋja wu yɛki wɛ.

9 Nyuŋ wutso wu bee teenj beŋ bechu nuuŋ be tuu tee li wɛ-ɛ le, ‘Dzatsɛ we ɔ nyɛ kintsii kini li wi wu nyɔŋja wuni-i.’ Mfi wu tee le, ɔ gii ɔ tuu ɔ dza be buya ɔ gɛeŋ ɔ shee nuuŋ lejŋ.

10 Mfi wu be teenj wi le be fe tsənɔ chi bugoo le, mwɛ gɛeŋ shee nuuŋ lejŋ, ke nyuŋ wutso be se tee li wuu le, ‘Sineŋ, dzatsɛ we fəni ɔ gɛeŋ ɔ shee nuuŋ limfwe.’ Bədeeni, ɔ gii se nuuŋ bəkiyune li beniiŋ bechu be nuuŋ fe limfwe.

11 E le si fi fiee be wi kwikwi wu tsakisi yi yee liwe, be gii be shiiki wu fəkwiŋ. Wi wu shikisi yi yee fəkwiŋ, be gii be yɛki wu liwe.”

* **14:5** Biŋwaati bi fichi bimu teenyi le, “jaka.”

Wi ni bichi nuuŋ fe bəniŋ bε ɳgε-ε

¹² Jiso se dza fiiki tee li te yih wu tè teenj wu li wuu yih wε le, “Mfi wu o wεki le o teenj bəniŋ le be bε be ji biee, kiiŋ o ni teenj nuuŋ nsáŋ ya, kε bəŋwaana, kε kini ko, kε bəniŋ bε biee le be li kitonj ko-o kε. ڇo teenyi beeγε bəniŋ, kε o wεkɔo le be naa be teenj tε wε li yih yi bee, fi se doonchε le be tuu baa nya ya.

¹³ Mfi wu o kaa tsənɔ, o teenj nuuŋ bəniŋ bε kifoo lε, biŋkere bε bimbonyε mɔo binyεε.

¹⁴ ڇo fe lε, kε o giŋ kεmε kimbənε, kifε beeγε bəniŋ kəmi yε ffee fi be giŋ be naa be kaari be tuu li wε-ε kε. ԭ nee Nyɔ kwaayi giŋ yi soonj wε jobε chi bəniŋ bε tsaanj giŋ be bo li kwe-e.”

*Ngaŋgaa kii tsənɔ chi nɔŋa
(Maacho 22:1-10)*

¹⁵ Le Jiso yɔ lε, wumu wu bee be tè jii biee tuu tee li wuu le, “Kinεetinε ki kinɔŋa kεε ki wi wu giŋ naa ji biee le bumfɔŋ bu Nyɔ-o lenti.”

¹⁶ Jiso se tuu tee li wuu le, “Tè nuuŋ li mfi wumu, wumu kaa tsənɔ chi nɔŋa, teenj bəniŋ ɳge.

¹⁷ Le jobε bε chi kɔchε, tonj ɳwani wu nimε le gεεŋ dende tee li bəniŋ bεchu bε tè teenj baa le be ni be bεε, le wu nachɔo biee bichu!

¹⁸ Nwani wu nimε wulu gεεŋ ɳεŋ be, be bεchi be tuu be lεki dze mumkpaŋ mumkpaŋ. Wi wu ɳkosi wu tε ɳεŋ tee li wuu le, ‘Mi ɳgoɔ wε wεŋ wu fwεŋ, ɳkemɔo le ɳgεεŋ mbichε wu kwε. Mintemii, kiiŋ ne ni ne tεŋgi mi kε.’

¹⁹ Le tuu ɳεŋ wumu, mwε tee le, ‘Mi ɳgoɔ bənaŋ benj bε nimε yoofi, ɳgiŋgɔo deεni mənchε be. Mintemii, kiiŋ ne ni ne tεŋgi mi kε.’

20 Le ɳεŋ wumu, mwε se tee ffee le, ‘Mεεŋo fe mi ndzo kwεεŋ, ffee ffee fi nuuŋ ntε mbε kε.’

21 Le be tuu lε, ɳwani wu nimε wε kaari to lijiŋ gεεŋ tee ffee fichu li te kikoo we. Le te tsənə wulu woo lε, shéŋ təŋ wu. Se tuu torŋ ɳwani wu nimε wε, tee le, ‘Genε tseke, le dzé ntase məo li mu dzekε munchu-u li kiton kini, o konchε bəniŋ bε kifoo lε, bimbyŋε, bε binyee məo biŋkere o bε be be.’

22 Le mfwā wulu gεεŋ kaari, tee le, ‘Te Kikoo, mi feo siø beeø tee, se nuuŋ le, yi mεεŋ yε nεε kiyise kε.’

23 Te Kikoo wulu se tuu tee li mfwā wulu le, ‘Bochε dεenī o gεεŋ le dze bε mu dzekε munchu, o kanj bəniŋ le be bε, yih yεŋ se yise.

24 Nε kεe le wi lu kε le bəniŋ bε ntε nteeŋ baa lenti wu gii məŋ ffee fien lε wa kε.’ ”

*Si wi nuuŋ nachε se lε lε kintutu ki bəŋŋ bε Jiso
(Maacho 10:37-38; 5:13; Mak 9:50)*

25 Jiso tuu dza le ni giŋgi, kintutu ki bəniŋ lε banchε ki biki wu. Dza fiiki yi tee li bee le,

26 “Nuuŋ wi te nuuŋ ɳwanεŋ wu kintutu fuki fe wu kəŋgi mi wu yaa ni bee tee, wu kəŋgi mi wu yaa kwesi bee bəŋŋ məo bəŋwaani, məo dzəmi yee nsinj kε, kəmi le kəŋgi mi yaa yi yee.

27 Nuuŋ wi te nuuŋ wi wεŋ wu kintutu mεεŋ ki too kε kintaanj kee le ni biki mi kε.

28 Σ noo lε be-eŋ lenti wu wεki le gwaŋ yih yi njeeŋ, mεεŋ saa ki shee kε fəkwiiŋ le beechε laa kəməo kwa wu gii gwaŋ mεeshi le?

29 Σ mεεŋ saa ki fe lε kε, kε nuuŋ te mεeshi ɳgwanu yih yilu kε məo nuuŋ le tε saa wu fe kimfoo wu gεε. Beniŋ gii be ni be keti be yεndi wu be tiiti le,

30 ‘Bwεε wuni tè bεchi yih yi gwanε yi se yaa wu mεrise.’

31 Kε mfɔŋ wu la wu weki le gεεŋ ton dzinj bε mfɔŋ wumu, tε saa le shee fεkwiaŋ le beeche laa tεeməo bø bee bεniŋ bee bε dzinj le bε bεnchuki yoofi ban i le ton dzinj bε mfɔŋ wumu wu bεε bee bεniŋ bee bε dzinj le bε nuuŋ bεnchuki mbaamfieε le?

32 ε wu beeche wu ηεŋ le fi gii fi yaa, se tuu ton bεniŋ bee bamu le be gεεŋ be ηεŋ mfɔŋ wumu wεε mεεŋ mfiŋ be lεkε wu le mbεεŋgii ni nuuŋ le bee lεnti.

33 Fi tuu fi nuuŋ le, ε wi mεεŋ ki chine kε li biee biee li bichuchu kε, kε nuuŋ tε nuuŋ ηwanεŋ wu kintutu kε.

34 Ntøŋ nuuŋ ffee fi dzeenj. Se nuuŋ le, ε me to n'yike nsinj, bε ge ninj me se tuu me kaari me yike?

35 Kε me la maa li yee li. Me mεεŋ ye me dzøŋj ηgewu li wε kε, mao nuuŋ li bichøchø kε. Mani maa dεεni nuuŋ mε shooshe. Wi wu kεmi bintoon mwε woo.”

15

*Ngaŋgaa kii nshøŋ yi tè la
(Maacho 18:10-14)*

1 Beniŋ bε tè kundi kinŋwaati mao bεniŋ bε bifi bamu tè bεε le Jiso le be yike ffee fi tè tiifi.

2 Bεfarasii bε bεniŋ bε tè tiifi bεnchi bε Nyø-o se bεchi be ηuŋini, be tiiti le, “Wi wuni fii bεniŋ bε bifi tuu jii mao biee bee be.”

3 Bεdεεni, Jiso se wa ηgaŋgaa chini li bee le,

4 “Ε noo le be-en lεnti wu kεmi nshøŋ gwii, yi mumkpan la, gii chike nshiŋ ni? Gii leeki shε kε yi gwii mfomεyoofi ntsø mfomεyoofi yεε li buka le

gεεη ni geendi yi mumkpaŋ yε nsiij mfi wu ηεη yi ni?

⁵ Mfi wu gεəŋ wu ηεη yi, gii neetε se too yi fε ηgeŋge,

⁶ koo bε yi fekuuŋ. Mfi wu koo bε yi, gii teenyε nsán yee mao bεniiŋ bε tsiiŋ li wuu lichiŋ tee li bee le, ‘Bε yεεη tεεbenj tε ni te neki, kifε nshoŋ yεη bee yi la, mi se ntuu mi ηεη yi.’

⁷ Ntee beŋ le, ε le si kinεetinε ki kinəŋa gii ki nuuŋ liboo kii wi wu bifi mumkpaŋ, wu fiiki shén yee, yεki bεniiŋ bε gwii mfomεyoofi ntsø mfomεyoofi bε nuuŋ tsaan bε mεenj yε be weki kimfikisε shén kε.

Ngaŋgaa kii siri wu tε la

⁸ Ke kwεεη wu la, wu kεmi bεsiri yoofi, mumkpaŋ la le bee lenti wu se chike nshiiŋ? Gii leeki təŋ ke lambo yiiri, fwεyε yih, se gεəŋ bujəŋ nsiij mfi wu ηεη ni?

⁹ Ke wu gεəŋ wu ηεη, gii teenyε nsán yee bε bεniiŋ bε tsiiŋ li wuu lichiŋ se tee le, ‘Bε yεεη tεεbenj tε ni te neki kii siri wεŋ bee la, mi se ntuu mi ηεη.’

¹⁰ Ntee beŋ le, ε le si bεnchindaa bε Nyɔ-ɔ ti neki kii wi wu bifi mumkpaŋ wu fiiki shén yee.”

Ngaŋgaa kii ηwaŋ wu tε la

¹¹ Jiso tuu gεεŋ limfwe tee le, “Wumu tε kεmi bεəŋ bee bε bunij bεfε.

¹² Wu leŋjŋ wε se dza tee li wuu le, ‘Taa, gate bien bishεyε o nyε mi dεeni.’ Tee se dza gate bishεyε bilu li bee.

¹³ Ηwaŋ wu bwi wε fi biee bishεyε, le jo ka niŋkwaa, banchε biee biee bichu kabε dza la dεnde li kwεεŋ wumu mfiŋ, gεεŋ bonyε kwa wulu li ntsε wu waniti-i.

14 Le bonyε ffee fichu fi tè kεmi, dzeen yi tεemi se dza yi kω li kwεen wεe, bεchi fuki ffee fijε.

15 Se dza gεen gεen nime li wumu-u wu li kwεen wεe le ni nindi li wuu. Wi wulu se ton wu gεen kiichi dzin yee.

16 Se dza beechi le gii ni jii fe bijinε bi dzin tè jii bieε, se nuuŋ le wi ti mεen ki nyεe wu ffee fimu le ji kε.

17 Se tuu dza bεchi seki biee, teen bufi bwee lijin, tuu tee li yi yee li le, ‘Bεniin bε nindi li taa li, kεmi baa biee bijε ηge bi yεki be, ηkwii feni bε dzeen.

18 Ngii dza ηgeen le Taa li, ntee li wuu le, “Taa, mi mfεo biee bibifi li Nyɔ-o yi liboo li mɔa li wε-e.

19 Mεenjø ki kɔchε kε le bε ni bε teenyi mi le ηwana kε. Yo dzɔo mi deeni si wi wa wu nime.” ’

20 Bedεeni, se dza tuu lijin le tee li. Le ni mεen se fesi fεkuun, tee lɔŋ lii ηen wu. Nshinj kω wu bε ηwaŋ wulu, dza we, letε gεen, koke wu, nyɔɔchε wu.

21 Ηwaŋ wulu se tee li wuu le, ‘Taa, mi mfεo biee bibifi li Nyɔɔ mɔa li wεe. Mεenjø ki kɔchε kε le bε teen mi le ηwana kε.’

22 Se nuuŋ le, tee tè tuu teen bεniin bee bε nime-e tee le, ‘Gεne yεen tseke, ne biche ndú yi dzeen ηge, ne bε ne chuumε wu li bwiŋ, ne lii wu finsen ε li kwanj wee li, mɔa bikpɔ li bikaa biee li.

23 Ne se gεen ne kω kintome ki fɔ-oŋ, ne sεe ki, te ni te jii te neki,

24 kife ηwanεn wuni tè kwi, wu se tuu wu bo. Tè la wu se tuu wu yene.’ Bedεeni, be se tuu be bεchi be neki.

25 Ffee fini tè keti le, ε ηwaŋ wu kaŋ wε tè nuuŋ ffee litɔo. Le ni kuuki, le bε bo lu laa lichinj, woo si

bε kuti biee, bεniij bindi.

²⁶ Se teen wi wu nimε wumu, bii li wuu laa bε bindi nuuŋ la le?

²⁷ Wi wulu tuu li wuu le, ‘Nwaana bee kaari bεŋ. Chaa wune se sεε kintomε kinaan ki fɔ-ɔŋ, kifε bee ηεŋ ηwaana mεεŋ we, tεεmi.’

²⁸ Le woo lε, shéŋ tuu yi bee wu, se faaŋ ffee nle li yih. Tee se bo gεεŋ suŋgi bɔ li wuu le bε lε nεε li yih.

²⁹ Se nuuŋ le, ηwaŋ wulu se tuu li tee li le, ‘Biche ɔ ηεŋ, nshiiŋ nindi li wε-ε si mfwa li biya bini bichuu, mεεŋo nsaa ki faaŋ ke mfεru finton fio fimu kε. ɔ ti mεεŋo saa ki nyε ke mi mωo nuuŋ fi ηwaan bi le ni nεki tεε nsáŋ yεŋ ke.

³⁰ Le ηwana wuni wu tε gεεŋ wu bonyε bishεyε bε binjiŋkwiŋ tuu kaari bε, ɔ se tuu ɔ kɔɔ kintomε ki fɔ-ɔŋ ɔ sεε kii wu.’

³¹ Tee tuu li wuu le, ‘Nwanεŋ, ε tεε wε tε ti nuuŋ feni mfi kwi, ffee fichu fi ηkεmi ε nεε fio.

³² Se nuuŋ le, fi bee fi dzɔŋŋ le tε ni tε nεki kifε ηwaana wuni tε kwi, wu se bo, tε la, wu se tuu wu yεnε.’ ”

16

Nwaŋ wu nimε wu tε feti kimfi

¹ Jiso tuu tee li bɔŋ bee bε kintutu-u le, “Wi wu biee wumu tε kεmi ηwani wu nimε wu tε gεε le ni bichi lε biee biee li. Tε dza woo le ηwaŋ wu nimε wulu bifisɔɔ kwa wee,

² se teen ηwani wu nimε wulu bii li wuu laa, ‘Ffee fi ηwuki kii wε fini nuuŋ la? Banche biŋwaati bichu

bi o tsəki kwa wəŋ le o bə bə bi. Kifə o məeŋ yə le o ni o nindi li mi-i kə.'

³ Nwəŋ wu nime wə gəeŋ shee beeche li yi yee li le, ‘Si te kikoo wəŋ gii buu mi li nime-ε le, ε la fi ŋgii ŋge? Si ŋkəmi yə buŋga bu nime bə jii kə, ntuu nuuŋ te bə buya bu munleekɔɔ le ni.’

⁴ Se tuu dza beeche le, ‘Mi ŋkəɛɔ fiee fi ŋgii mfə mfi wu bə buu mi li nime-ε. Ngii ŋkəmə nsáŋ yi gii yi ni yi fii mi li yih yi bee.’

⁵ Se biee teen bəniŋ bə te kəmi fiɔɔ yi te kikoo we mumkpan̄ mumkpan̄. Le wu ŋkosi bə, bii li wuu laa, ‘O kəmi te Kikoo wəŋ kwa kime?’

⁶ Mwə tuu le, ‘Biginu bi məeŋ lə bi nəŋa bi nəŋa gwii.’ Se tee le, ‘Kə kiŋwaati ko ki fiɔɔ lə kini o shee fəkwiŋ tseketsəkə o fiiki o tsəɛ le mbaanshin̄.’

⁷ Se tuu kaari bii li wumu le, ‘O kəmi ya ninj?’ Se mwə tuu le, ‘E bəbabı bə giŋ lə gwii.’ Se tee le, ‘Kə kiŋwaati ko ki fiɔɔ lə kini o fiiki o tsəɛ le bəbabı gwii nyaan̄.’

⁸ Le te kikoo wu ŋwanɛ nime wə ŋeŋ si wu fiiri wu lə, tuu pia wu ŋge li kimfi kee li.” Jiso se məešhi tee le, “Bəniŋ bə laaŋkwiiŋ kəmi baa bufi bu fərə biee bi bee, yəki si bəniŋ bə li kiŋ'wofu ti feti bi bee biee bi kiŋ'wofu-u.

⁹ Nse ntiiitɔɔ li be-en̄ le, nə dzəɔ biee binɛ bi laaŋkwiiŋ nə kɔɔ nsáŋ lu, ke mfi wu bi ma, Nyə se fi beŋ li wuu yih fe nə gii nə ni nə nuuŋ mfi kwi.

¹⁰ Wi wu kii mbiche le fiee fi niij li bujɔŋ, kə nuuŋ kəɛ mbiche le fi nəŋa-a. Wi wu feti kimfi li fiee fi niij li, kə gii fe te li fiee fi nəŋa-a.

¹¹ E nə nuuŋ te kəɛ mbiche le biee bi laaŋkwiiŋ bini-i bujɔŋ kə, ε noo wu gii se nyə beŋ biee bi cheeŋ?

12 Ε nε kii yε mbiche le ffee fi wumu-u bujøŋ kε, ε noo wu gii se nyε te benj binε?

13 Nuunj ɻwaŋ wu nime te ninj li bε te bikoo li bεfε kε. Ε nindi le, kε gii ni baanini wumu, køŋgisi wumu, gii ni wuki li wumu bujøŋ, se tè dzo wumu li ffee li kε. Nuunj nε te ninj li Nyɔ-ɔ, le nε tuu nε ninj li kwa-a kε.”

14 Le Jiso yo le, Befarasii woo ffee fichu be dza be yεndi wu, kife be te køŋgisi kwa ɻge.

15 Jiso se tee li bee le, “Ε nεε benj nε feti yi le nε ni nε nuunj bεniiŋ bε dzeeŋ limfwe li bεniiŋ li, se nuunj le, Nyɔ kii yε biee bichu bi nuunj li shéŋ yinε. Nε ni nε kii le biee bi bεniiŋ piεti le ε bi dzeeŋ ɻge, ε bi bi Nyɔ bichi le ε biee bi bεndi yi.”

Nchi bε bumføŋ bu Nyɔ-ɔ

16 Jiso tuu tee le, “Τε nuunj ɻkosi bε tiifi nuunj bεnchi bε Møɔse-ε bε biee bi bεntomføŋ bε Nyɔ-ɔ tè tsεki. Se nuunj le, mbeεchε si Jøŋ tè bε, bε tè to bε tiifi nuunj ntonj wu dzeeŋ wu kii bumføŋ bu Nyɔ-ɔ. Wi kwikwi gweninɔɔ le bε le lenti le bumføŋ bu Nyɔ-ɔ tε.

17 Fi nuunj tsεkε fe kiboo bee nshε nuunj bi ma, yεki fe bioonj yi le kiŋwaati ki bεnchi bε Nyɔ-ɔ nuunj yi la li yee li.

18 Fi se ffee le, ε wi kooŋ bε kwesi, wu dzo wumu, kε wu giŋo bε kwεε wi. Wi wu dzo kwεεŋ wu bo li wumu-u, kε mwe giŋo te bε kwεε wi.”

Lasɔrɔ bε wi wu biee

19 Jiso se dza tee le, “Wi wu biee wumu tè nuunj lu, chumini ndú yi dzeeŋ yi tεemi kwa, tsiij ntsε wu shaanj jo chichi.

20 Wi wu kifoo wumu tε nuuŋ lu, bukooŋ le Lasərɔ. Ɛ bikɔti te ji wu bwinj kichu. Be tε giiki wu fe wi wu biee wε mfweenj,

21 tεŋgi le gii ni bɔɔnyi jii fe biee bi weyi fe kideŋ ki wi wu biee wε. Si tε gimi fe lε, bwí tε tuu yi bεε yi mərisi yi lachi bikɔti biee biee.

22 Le ni nuuŋ mfi wumu, wi wu kifoo wulu kwi, bənchindaa be Nyɔ-ɔ too wu be gεεŋ be gεε wu fe kintsii ki dzeenj li, li Abrahaŋ lichiŋ. Wi wu biee wε kwi te be diye wu.

23 Gεεŋ nuuŋ li kwεεŋ wu biŋkwi-i, nuuŋ fe li ɳgε wu nyəŋa-a. Le dza ləŋ lii, ɳgε Abrahaŋ mfiŋ be Lasərɔ li wuu lichiŋ.

24 Teeŋ le, ‘Taa Abrahaŋ, kɔɔ nshiiŋ be mi o tuumi Lasərɔ lii kwaŋ li dzəŋ li, be deeni nimi cheŋ lu. N'wukɔɔ ntənye wu nyəŋa li wi wuni-i.’

25 Abrahaŋ tuu li wuu le, ‘Nwaanεŋ, kimi mfi wɔɔ te mεεŋ o tsiiŋ li nshe-ε. O tε kəmi biee bi dzeenj bichu mfi wε, Lasərɔ ɳjŋgi fiee nuuŋ ɳgε. Deeni, Lasərɔ wε li bujəŋ li, o nuuŋ li ntənye.

26 Ɛ fini kwaa kε. O kεε le foŋε chi nəŋa chi be nachε cheε tεebenj nti le kiiŋ wi ni dza lani dansε be fɔɔ nuuŋ feε kε, se nuuŋ nεε te wi te dza fɔɔ nuuŋ feε le dansε be lani kε.’

27 Se wi wu biee wε tuu lεkε le, ‘Mintemii taa, tuumi Lasərɔ fe besε kuunj.

28 Nkəmɔɔ bεŋwaanεŋ betiinu, gεεŋ chiinse li bee le kiiŋ be ni naa be be te fe kintsii ki ɳgε kini kε.’

29 Abrahaŋ se tuu le, ‘Be ɳwaana bεlu kəmi baa biŋwaati bi bənchi be Mɔɔse tε tsεε be bi bəntomfɔŋ be Nyɔ-ɔ tε tsεε, be ni be wuki fiee fi bi tiiti.’

30 Wi wu biee wε faŋŋ tee le, ‘Aay, Taa Abrahaŋ, bee nuuŋ le wumu bo li kwe-e gεεŋ ni tiifi be, be se

woo, be fiiki shéṇ yibe.'

³¹ Abrahaṇ se tuu li wuu le, ‘Ε be faaṇ le be wuki yε ffee fi Məəsε bee bəntomfəṇ be Nyɔ-ɔ tiiti kε, be te naa woo məə nuuṇ ffee fi wi wu bo li kwe-e tiiti kε.’ ”

17

Ntiifε wu Jiso kii bubieε be kimbeenche məə nime

¹ Jiso tee li bəəŋ bee bε kintutu-u le, “Biee bi teeki bəniŋ le be ni be feti biee bibifi nuuṇ bi tè ma kε. Se nuuṇ le, ɳge wu nyɔŋa wε li wi wu teeki bəniŋ le be ni be weyi li biee bibifi-i.

² Bee fi dzəəŋ le wεε wi bε shiiŋε wu jeni li kimi-i, bε bache wu li dzəə yi nyɔŋa-a kii ni fe bəəŋ bani ni be feti biee bibifi.

³ Ε ne nuuṇ ləə ne dzeti yεεŋ mfi.

Ε ɳwaana fe ffee fi bifi, o yɔ li wuu. Ε wu fiiki, o feeki wu.

⁴ Ε wu fe biee bibifi li wε-ε kiŋga mfomənyaan li jobε-ε, ε wu faaṇ le, nuuṇ te kaari le sonj bə le wu feə bubieε kε, ke o kəmi neε le o ni o fekisi wu.”

⁵ Bəəŋ bε ntoŋ be Taa le dza be tee li wuu le, “Fεrε se kimbeenche kiseŋ temi ɳge.”

⁶ Taa tuu le, “Bee le ne ni ne kəmi kimbeenche ki sende məə nuuṇ si shaŋ yi finsoo, ke ne nuuṇ ε ne tee le kití ki nəŋa kini dza fəni ki gεεŋ ki leŋ li dzəə yi nyɔŋa, ki woo li be-eŋ.

⁷ Dzəə yεεŋ le wi wumu lε be-eŋ lenti kəməɔ ɳwani wu nime, wu bee shi nindi li wε we-e li, ke bichi lε nsháŋ yee li, mfi wu koo, gii tee li ɳwaŋ wu nime wulu le gεεŋ dzə biee bijε shee ni jii ni?

8 Fi nuun̄ yε le ke. Fiee fi nuun̄ tee nuun̄ le gεnε o buushε ndú, o nachε biee bijε o be be bi, o ni o tεngi ke mi nji mi η'woŋ mi mεeshi o se gεεŋ o ji bio.

9 Nwaŋ wu nime wuni fetəo biee bini bichu, gii nyε məo wu kiyɔɔni ni?

10 Fi fies le be beŋ. E ne niŋ nime chi be nyε li be-εŋ chi ma, ne tee le, ‘Te baa fisεŋ bɔɔŋ be nime-ε, te feti baa nee nuun̄ nime chi te bee te kem̄i le te fe kwaa.’ ”

Jiso tè wənchε bəniij be chigəŋ chi nəŋa yoofi

11 Le Jiso ni giŋgi Jerosaleŋ tè gii kεti le ηgagwii wu kwεen̄ wu Samaaria be wu Galilii.

12 Le gεεŋ ni lii li kiton̄ kimu-u, buniŋ bamu yoofi be tè gendi be chigəŋ chi nəŋa ηεŋ wu mεen̄ mfiŋ,

13 be bechi be teenyi wu be je yi tεemi le, “Jiso te bəniij, kɔɔ nshiiŋ be bee.”

14 Le Jiso ηεŋ be, tee le, “Genε yeeŋ ne doonchε yi yine li bεte muntofi-i.” Si be tè dza be giŋgi le, be tem̄i be woo be mεen̄ dze.

15 Wi wumu le bee lenti ηεŋ le wu tem̄o, tuu kaari to lijin̄ le Jiso-o yɔɔnchi Nyɔ lewe ηge.

16 Si tè be le we fekwiiŋ li Jiso-o limfwε yɔɔnchi wu. E wi wulu te nuun̄ wi wu Samaaria.

17 Jiso tee le, “Bəniij bee be nuun̄ yoofi be mbee mfε be woo, be mfomεyoofi nuun̄ feŋ?”

18 Fi nuun̄ le wi nuun̄ yε lu wu ηεŋ le mwε nuun̄ kaari to lijin̄ nyε n'yɔɔnchε li Nyɔ-fuki nee kilo kini sin̄ ni?”

19 Jiso se tee li wuu le, “Dza we o ni o giŋgi fio. Shén̄ ya yi o gεε li mi fe yεε o tem̄i.”

*Bumfəŋ bu Nyɔ-fiki bu dεeni be bu bεε
(Maacho 24:23-28,37-41)*

20 Be farasii tuu be dza be bii li Jiso laa bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ gii bu be nuuŋ buŋ le. Se tuu le, “Ndoonchɛ nuuŋ yε lu wu gii doonchɛ mfi wu Nyɔ gii yi bεchi yi ni yi sekí bumfəŋ bwee kε.

21 Wi nuuŋ yε lu wu gii ni tiiti le, ‘Biche yεεŋ nε ηεŋ, Nyɔ sekí yε feni, kε le yεε yi yi sekí fεe kε,’ yikε yεεŋ nε woo bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ bwεε li shéŋ yinε-ε.”
*

22 Se tuu kaari yɔ kituŋ li bɔɔŋ bee be kintutu li le, ‘Mfi gii be wu nε gii nε ni nε geendi le nε ηεŋ Nwanewi jobε chimumkpaŋ kwaɑ nε te ηεŋ wu kε.

23 Gii ni nuuŋ li mfi wεε, bεniŋ bamu gii be ni be tiiti le, ‘Biche yεεŋ nε ηεŋ, wuu wu fε fii yε’, kε le, ‘Biche o ηεŋ, wε feni.’ E be tiiti le, kiiŋ nε ni nε biki be nε giinŋgi le nε bichi kε.

24 Nε kii si dzaanŋ ti shiiŋ yi lεbi liwe ni mwaŋmwaŋ, bimbε bi kwεεŋ le bi binεε bichu woo ni ηwaanŋ, bεniŋ bεchu ηεŋ. E nεε le si bεniŋ bεchu gii be ηεŋ Nwanewi li jobε chi wu kaari wu bεε.

25 Se nuuŋ le, si gii gεεŋ se kaari be le, kεmi le saa ηεŋ bumfa ŋge, se kiŋgokε ki dεεni kini faaŋ wu.

26 E nεε le si fi tε nuuŋ li mfi wu Noaa li, ε fi fi gii fi naa fi nuuŋ li mfi wu Nwanewi-i.

27 Beniŋ tε jii be wundi, bukeεŋ be buniŋ feti bugoo, bεniŋ nyεε bɔɔŋ be bee be bukeεŋ be buniŋ dzeti be li baa, gεεŋ bo jobε chi Noaa tε le le yih yi dzɔɔ li se dzɔɔ bo yi woyε be bεchu.

28 Fi gii fi nuuŋ nεε te le si fi tε nuuŋ li mfi wu Lɔ-ɔt. Beniŋ tε jii be wundi, be feti wanŋ, be nindi yεh, be gwεndi yih.

* **17:21** Kε le, “bumfəŋ bu Nyɔ bwεε li shéŋ yi bεniŋ li.”

²⁹ Jobε chi Lət tè dza Sədəŋ, Nyə tè biee yi shiiki wi liwe wu duti si mukanj, wu shee wu duuri bəniij bε Sədəŋ bechu.

³⁰ Ε ləe si fi gii fi nuuŋ jobε chi N̄wanewi gii naa taa mbundε le.

³¹ Fε gii naa ni nuuŋ jobε chilu, kiiŋ wi wu nuuŋ lε yi-ih ləwe wu biee biee nuuŋ li yih, tuu shee lε li yih le dzəo, kε le letε kε; Ε nee yeeŋ tε le, kiiŋ wi wu nuuŋ litəo kaari to fəkuuŋ le geeŋ dzəo ffee kε.

³² Kimi yeeŋ ffee fi tε ka bε kwεe Lət.

³³ Wi wu wəki le kiri ntse we kii ni ləe, kε gii ləe wu, wi wu ləe ntse we, kε gii kəmε.

³⁴ Ntee benj le, gii ni nuuŋ butuu bulu, bəniij gii be ni be gimi fəntaa bεfε, bε dzəo mumkpaŋ wumu shε.

³⁵ Bukeŋ bεfε gii be ni be geki bunεeŋ fε jeeŋ, bε dzəo mumkpaŋ wumu shε.

³⁶ [Bunij bεfε gii be ni be nuuŋ liwε, se bε dzəo mumkpaŋ wumu shε.][†]

³⁷ Bəŋj bee bε kintutu se bii li wuu laa, “Taa, ffee fini gii fi ka nuuŋ feŋ?” Tuu nuuŋ lε ŋgaŋgaa li le, “Fε kiŋkwi ki ffee lε nuuŋ fe, ε fe fε biŋguru taashi.”

18

Ngaŋgaa kii kwεe ŋku be wi wu səki bənsa

¹ Jiso wa ŋgaŋgaa chimu le tifi bəŋj bee bε kintutu-u, le be kəmi le be ni be leki li Nyə-ɔ mfi kwi mfiəŋu nsinj.

² Tee le, “Wi wu səki bənsa wumu tè nuuŋ li kitonj kimu-u, tè chəndi yε Nyə kε, dzeti yε tε wi li ffee li kε.

† **17:36** Se nuuŋ le biŋwaati bi fichi bimu kəmi yε kikε kini kε.

3 Kwεεŋku wumu tè nuuŋ te li kitoŋ kilu-u. Te shiiŋ giŋgi mfi kwi suuŋgi bɔ li wi wu səki bənса wε-ε le, mwε fi wu sondε nsa wu bee wi we wu mbani.

4 Wi wulu tè nyεε yε bintooŋ le kε, kwεε ḥku wε ba bεε fe jo chi. Lejiŋ lε lu wi wulu tee le, ‘Moo nuuŋ le nchəndi yε Nyɔ ke, ndzeti yε wi li ffee li kε,

5 se nuuŋ le si kwεε ḥku wuni bεε nyεε mi ḥge ni, ḥgii ḥεŋ le nsonde nsa we wuni si wəki, ε foo le siŋ, ba ni bεε fiengisi mi, ntaa ndza ḥkwi lε wuu bɔ.’ ”

6 Le Taa wa le, tuu tee le, “Woo yεεŋ ffee fi wi wu səki bənса bε kimfi wuni tè tee.

7 Si tè fi kwεε ḥku wε le, Nyɔ gii se leeki fi kε te bəniŋ bee bε tè tsaa bε dii li yi-i butuu məo fənshaŋ ni? Yi gii se tuu yi chee yi ni?

8 Ntee beŋ le Nyɔ gii yi sondε nsa wu be tsəke. Se nuuŋ le ḥwanewi gii ke karisi bεε ḥεŋ nεε ε bəniŋ gεε shéŋ li Nyɔ-ɔ laaŋkwiŋ nεε le ni?”

Ngaŋgaa kii wi wu Befarasii bε wi wu kundi kiŋwaati

9 Jiso tuu dza wa ḥgaŋgaa chimu nuuŋ li bəniŋ bε tè ḥŋgi yi yibe le be baa bəniŋ bε tsaanŋ, be se nyamisi bəniŋ bamu.

10 Tee le, “Bəniŋ bamu bεfε tè dza be yεε li yih yi muntofi-i le be lεkε li Nyɔ-ɔ. Wumu tè nuuŋ wi Befarasii, wumu se nuuŋ wi wu kundi kiŋwaati.

11 Be gεεŋ be le, wi Befarasii wε gεεŋ len ffee wuu mbiiŋ lεki li Nyɔ-ɔ le, ‘Nyɔ, nyεεŋ kiyɔəni li wε-ε kifε nnuuŋ yε si bəniŋ bamu kε. Lii ti yεchi yε mi bε biee kε. Nti mfeti yε kimfi kε. Nti mbiki yε bukεεŋ bε bəniŋ lε kε, nnuuŋ yε si wi wu kundi kiŋwaati wεε kε.

12 Nti njiti biee bijε jo faa li fuu li. Nti nyεε kimbe kimumkpanj li wε-ε lenti le bimbe yoofi bi biee bichu bi kεmī-i.’

13 Se nuuŋ le, wi wu tè kundi kiŋwaati wε tè lenj ffee mfiŋ, ti mεεŋ mωo liwe ki bichi kε, chiŋ kikoo, lɔŋ ki tuu lεki le, ‘Hooo Nyɔ, nnuuŋ fierŋ wi wu bifi, kɔɔ nshiiŋ be mi.’”

14 Le Jiso wa ni, biee tee le, “Ntee li be-enj le wi wu tè kundi kiŋwaati wε tè bo beki li wuu yih nuuŋ tsaaŋ le Nyɔ lii nuuŋ ye si wi wu Beferasii wε kε. Fi ffee nee le le wi kwikwi wu yεkisi yi yee be gii be shiiki wu, se wi kwikwi wu shiiki yi yee, be gii be yεeki wu.”

*Jiso kəŋgisi bəəŋ bε bwi
(Maacho 19:13-15; Mak 10:13-16)*

15 Beniŋ tè dza be bεε be bəəŋ be bwi le Jiso le koŋ li bee. Le bəəŋ bee be kintutu ŋεŋ le, be bεchi be wami be.

16 Se nuuŋ le, Jiso teenj bəəŋ belu le be ni be bεε, tee li bəəŋ bee be kintutu le, “Gee yεεŋ bəəŋ be bwi ni be bεε le mi-i. Ne baŋε kε be kε, kifε bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ bwεε nuuŋ li beniŋ si bani-i.

17 Ntee beŋ cheenj le, ε wi mεεŋ ki fi kε bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ si ŋwaaŋ wu bwi kε, mwε tè naa mωo le le bumfɔŋ bulu-u kε.”

*Jiso bee wi wu biee
(Maacho 19:16-30; Mak 10:17-31)*

18 Wi wu nyəŋja wumu bii li Jiso laa, “Wi wu ntifε wu dzeeŋ, ffee fi ŋkεmi le mfε nse ŋkεmε ntse wu kimakε nuuŋ la?”

19 Jiso bii li wu laa, “O teenyi mi le wi wu dzeenj kii la? Wi nuunj ye lu wu nuunj wi wu dzeenj ke. E nεε Nyɔ kwaa yi nuunj wi wu dzeenj.

20 Se nuun le, li nto jiŋ li fiee fi o bee o bii li, o kii bεnchi be tiiti le,

‘Kiiŋ o ni giŋj be kwεε wi kε,

kiŋj o ni wo wi kε,

kiŋj o ni o yi-i biee kε,

kiŋj o ni leŋ le nsa wu binsee li lejiŋ kε’,

mao wu tiiti le,

‘O guundi chaa bee na ni?’”

21 Mwε tuu le, “Bεnchi bani bεchu ntε mbεchi kii be fe ntε mεεŋ sɔnεwi.”

22 Le Jiso woo le, tee li wuu le, “Fiee shε fiee fi-mumkpaŋ fi o mεεŋo le o fe. Gεnε o kabε biee bio bichu, o gachε kwa wulu li bεniiŋ be kifoo le, o se kεmε bulofu liboo, o fe le, o se biee mi.”

23 Le mwε woo le, yi bee wu, kifε tε kεmi biee ηge.

24 Jiso biche wu, tee le, “Fi tεemi ηge fe wi wu biee nuun le le bumfəŋ bu Nyɔ-o.

25 Fi fiee tsεkε fe kikuŋ nuun ki le le fioonj yi nsara-a yεki fe wi wu kwa nuun le li bumfəŋ bu Nyɔ-o.”

26 Le bεniiŋ be gii be nuun fe woo le, be biee be bii laa, “E fi nuun le, noo se naa bo lu?”

27 Jiso se tuu le, “Fiee fi yεki bεniiŋ le be fe, fi nuun tε yaa Nyɔ mfεru kε”.

28 Pita tee li wuu le, “Biche o ηεŋ, tε chinε baa biee bisεŋ, tε biki wε.”

29 Jiso tuu li bee le, “Ntee beŋ chεεŋ le wi lu kε wu chinε la we, kε kwesi, kε bεnjaani, kε tee bee ni, kε bøŋ bee kii bumfəŋ bu Nyɔ-o,

³⁰ Wu nuuŋ te kεmε bεniiŋ bε biee nge li ntse wuni, yaa bi wu shε kε. Ke fε nuuŋ li mfi wu bε li, gii kεmε ntse wu kimake.”

Jiso tuu tee kii kwe ye

(*Maacho 20:17-19; Mak 10:32-34*)

³¹ Jiso dza dzə bəoŋ bee bε kintutu bε yoofi ntso bεfε baa bee be waaki yi. Tee li bee le, “Yike yεεŋ nε woo, te yεki baa Jerosaleŋ, ke te yεε te bo fe, ffee fitchu fi bεntomfəŋ bε Nyɔ-o tε tsəki kii Nwanεwi bε fi kɔchε.

³² Fi flee le bε gii bε nyε wu li tsan yi mfo-on, be ni be yεndi wu, be ni be gaashi wu, be kwiyi wu bε budii li bushi-i.

³³ Be gii be fiaan wu bε muŋwaŋ, be wo wu, ke bo jo taa, bo li kwe-e.”

³⁴ Jiso tee lε, fi fuumi be, be mεεŋ ki kεε kε laa wu tee le la le kε, kifε ffee fimu tε gii fi feti le kiiŋ be ni kεε kε.

Jiso gwiyε lii yi kinyεε

³⁵ Le Jiso ni fεeshi kiton li ki Jεriko-o, ε kinyεε kimu tε shee li nge mεε yi dze-e ki lεki biee.

³⁶ Ki woo si kintutu ki bεniiŋ lε kimu kεti, ki bii laa, “E la fi kεti le?”

³⁷ Be se tuu li ki-i le ε Jiso wu Nasare wu kεti.

³⁸ Ki se bεchi ki wεndi le, “Jiso, nwanε kini ki mfoŋ Daafi-i, kɔɔ nεε nshiiŋ bε mi.”

³⁹ Beniiŋ bε tε giingi limfwe wan ki be tee le make. Se nuuŋ le ki tε tuu ki mεeshi ki wan lewe nge le, “Nwanε kini ki mfoŋ Daafi-i, kɔɔ nεε nshiiŋ bε mi.”

⁴⁰ Jiso woo len, tee le be yεεŋ bε ki. Be bε bε ki, Jiso bii li ki-i laa,

⁴¹ “○ wəki le mfə la li wε-ε?” Mwε tuu le, “Taa, fərε le ηεη biee.”

⁴² Jiso se tee li ki-i le, “○ ηιŋgi biee le. Shén ya yɔɔ gεε li mi-i fe yεε lii ya gwiye kituŋ.”

⁴³ Mfwaa mumkpaŋ, nεε le mwε bεchi ηιŋgi biee. Dza biee Jiso guumε leki li Nyɔ-ɔ. Beniin bεchu bε tε nuuŋ fe ηεη le, be nyε kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ.

19

Jiso bee Sakiɔ

¹ Jiso gεεη le li kitoŋ ki Jeriko-o kεti.

² Wumu tε nuuŋ fe bukooŋ le Sakiɔ, nuuŋ te kikoo wu bεniiŋ be tε kundi kin̄waati, nuuŋ tε wi wu biee.

³ Tε gii wəki le ηεη Jiso si tε kεti. Se nuuŋ le, fi tε yaa wu, kife tε kuuŋ, ε ki kintutu ki bεniiŋ le tε baanyi wu.

⁴ Se letε gεεη limfwe, gεεη miri li kiti kimu-u, le ηεη Jiso si kεti, kife tε nuuŋ le gii ka kimbε kilu.

⁵ Le Jiso gεεη bo fe, ləŋ lii ηεη wu liwe, teeŋ le, “Sakiɔ, shee li kiti kεε tsεkε, kife ηkεmɔɔ le ntsi li wε-ε yi bεŋ.”

⁶ Biee shee li kiti kilu, fi Jiso bε kinεetinε.

⁷ Le bεniiŋ bεchu tuu be ηεη si Jiso giŋgi bee wu le, be bεchi be ηuŋini be tiiti le, “Wi wuni giŋgɔ le gεεη tsi bee wi wu bifi.”

⁸ Le be gεεη be ni be nuuŋ, Sakiɔ dza leŋ we tee li Jiso le, “Taa, biche ɔ ηεη, ηgii ηgate biee bien kintikinti nyε li bεniiŋ be kifoo le. Ε fi nuuŋ le ntε mfi ffee fi wi-i le kimfi-i, kε ηgii ηkaari ntuu kin̄ga kinεε li mwε-ε.”

⁹ Le Jiso woo le, tee li wuu le, “Bεŋ yani kinsofu bε kεε luuŋ yih, si te la wuni nuuŋ tε ηwanε Abrahaŋ.

10 Nwanewi tè bε nuuŋ le gaoŋ, bε le soo bεniiŋ bε tè la.”

*Ngaŋgaa kii kwa
(Maacho 25:14-30)*

11 Si bεniiŋ tè yiki si Jiso tiiti biee bini, dza gεεŋ limfwe wa ŋgaŋgaa chimu li bee, ε te tsεkε nle Jerosaleŋ ε bεniiŋ tè beechi le semuke Nyɔ bεechi yε le yi ni sεki bumfəŋ bwee.

12 Tee le, “Tε nuuŋ mfi wumu, ŋwanε mfəŋ wumu tè dza li kwεεŋ wee li giŋgi li kwεεŋ wumu mfiŋ, le bε gεεŋ bε koke wu li mfəŋ, se kaari bε ni sεki bumfəŋ bwee.

13 Si tè dzeti lε, teen baoŋ bee bε nime-ε yoofi, gache be kwa, mumkpaŋ mumkpaŋ bεnchuki gwii, gwii, se tee li bee le, ‘Kɔ yεεŋ nε shε nε ni nε feti waŋ lu fε mbεε.’

14 Se biee dza, bεniiŋ bε kwεεŋ wee lε tè baanini wu ŋge. Be se shε be ton bεniiŋ lε wuu jiŋ le be gεεŋ be tee le, be wεki yε le wi wulu nuuŋ mfəŋ wu be kε.

15 Bε, tε gεεŋ bε biŋgi wu, kaari to lijiŋ, teen baoŋ bee bε nime-ε bε tε gache kwa li bee baa, le ŋεŋ laa be ji baa mbeŋ kimε le.

16 Nwaŋ wu nime wu ŋkosi bε tee le, ‘Te Kikoo, bεnchuki bo bε gwii bεεŋ tε nyε mi baa, ntε nshε nji mbeŋ le kiŋga yoofi.’

17 Woo bujəŋ, yaoŋgi wu tee le, ‘Ε wε ŋwaŋ wu nime wu dzeen. Siø tuu o shε o keε mbiche lε fiee fi niŋ li bujəŋ ni, ŋgii ŋgεε wε o ni o sεki biton yoofi.’

18 Wumu se bε tee le, ‘Te Kikoo, bεnchuki bo bε gwii bεεŋ tε nyε mi baa ntuu nshε mi nji mbeŋ le kiŋga kitine.’

19 Tee li wuu le, ‘Ngii ḥgees we o ni o sekì bitonj bitiinu.’

20 Nwaŋ wu nime wumu be tee free le, ‘Te Kikoo, baanj banchuki bo be gwii baa feni, ntè shε mi ḥkochε fe nshεŋge yi ndu mi ḥkiri.

21 Ntè ḥkiri kife nti ḥkii le o ti teemi le dzaa, nse nchendi we. O ti fii biee bi o mεenj ki kiri ke, o ti wechi biee bi o mεenj ki tɔyε ke.’

22 Se te kikoo we tee li wuu le, ‘O we ḥwaŋ wu nime wu bifi. Ngii ndzoo tefε chi bo le weε wa, nse nsaa we lu. O ti kii le nti ntεemj le dzaa, le nti mfi-i biee bi mεenj ḥkiri ke, ntuu ḥ'wechi biee bi mεenj ki ntɔyε ke.

23 O tè kii le, ε la fi tè ge lɔo kiri kwa wεn li yih yi kwa-a, le ke mfi wu mi ḥkaari mfi be mbenj?’

24 Se biee tee li bεniiŋ be tè lemi li wuu lichiŋ baa le, ‘Fi yεenj kwa wulu li wuu, ne nyε li wi wu bee kεmε mbenj kinja yoofi weε.’

25 Be faanj be tee li wuu le, ‘Te Kikoo, kεmoo bεbabj be kwa-a yoofi kitunj.’

26 Se tuu le, ‘Ntee beŋ le, wi wu kεmi biee ḥge, be gii be tondε wu bimu. Se nuuŋ le wi wu kεmi yε free ke, moo nuuŋ fi niiŋ fi kεmi, be gii be fi li wuu.

27 Deenj, li bεniiŋ be tè baanini mi, be fεŋgi le kiŋ ni nuuŋ mfεŋ wu be ke, gεnε yεenj ne be be ne woyε be li mi-i lii.’ ”

*Be tè fi Jiso Jεrosaleŋ si Mfɔŋ
(Maacho 21:1-11; Mak 11:1-11; Jεŋ 12:12-19)*

28 Lejinj lelu si Jiso tè tee biee bini ni, tuu dza too mbaanj yεki giŋgi Jεrosaleŋ.

29 Le ni f_eeshi li kitoŋ ki B_etfaj b_e ki B_etani-i bi nuuŋ li ŋkume wu Biti bi Oli-if lichiŋ, tuu tsaa b_aŋ bee b_e kintutu bamu b_ef_e toŋ be,

30 tee le, “G_en_e y_eeŋ li kitoŋ ki nuuŋ limfwe k_ee. Mfi wu n_e fesi fe, n_e gii n_e ŋeŋ ŋwan_e s_ombwaa ε b_e kaŋ wu, wi ti m_eeŋj_a saa k_e le beeŋ le l_ewe k_e, n_e fanch_e wu n_e b_e b_e wu f_en_i.

31 Ε n_e g_eeŋ, n_e fanchi, wumu bii laa n_e fanchi kii la le? N_e tuu li wuu le, te kikoo w_ek_o wu.”

32 B_aŋ b_e kintutu baa t_e g_eeŋ be ŋeŋ f_eee fichu n_ee si Jiso te tee li bee.

33 Si be t_e fanchi ŋwan_e S_ombwaa wulu l_e, b_eniiŋ b_e t_e k_emi s_ombwaa wulu bii li bee laa, “N_e fanchi ŋwan_e s_ombwaa w_ee kii la?”

34 Be tuu le, “Te Kikoo w_ek_o wu.”

35 Be se dzo wu be b_e b_e wu fe Jiso, be d_eŋ ndú yibe li s_ombwaa wulu, be b_eee be miiki Jiso le l_ewe.

36 Le ni giŋgi, b_eniiŋ t_e gikisi ndú yibe l_e dze, se dengi li yi-i liwe.

37 Le g_eeŋ ni f_eeshi li dze yi beki li ŋkume wu Biti bi Oli-if lichiŋ, kimbanche ki b_aŋ bee b_e kintutu kichu b_echi ki wuuyi, ki pieti Ny_o l_ewe ŋge kii bintewa bi b_eee le bichu bi be t_e ŋeŋ.

38 Be t_e wuuyi be tiiti le, “Ny_o l_eŋ y_e kimb_ene li Mf_aŋ wu b_ee li bukooŋ bu Taa le. Mb_een_jii nuuŋ liboo, bun_aŋa se nuuŋ bu Ny_o yi nuuŋ liboo li.”

39 Befarasii bamu b_e t_e nuuŋ li kintutu kilu-u linti be dza be tee li Jiso le, “Wi wu ntiif_e, tee li b_eniiŋ bo b_e kintutu bani le be chik_e nshiiŋ.”

40 Jiso tuu li bee le, “Ntee ben_e le, ε be chik_e nshiiŋ, k_e ta yini kib_ee gii yi ni yi wuuyi.”

41 Jiso b_e le ni f_eeshi Jerosaleŋ le biche ni, wan_aŋ kwe,

42 fayile, “Hebee Jerosaləŋ bee nuuŋ le nε kεe ffee
fi bεe bε mbεeŋgii li jobε chi bεŋ chini-i! Se nuuŋ le
nε mεeŋ baa ki kεe kε.

43 Fi ffee le, nε kεe le mfi bεe wu bεniŋ bεnε bε
mbani gii be tonj mbaŋ be kεnε bεŋ, be baanj bεŋ
bimbε bichu.

44 Be gii be lε be mεeshi bε bεŋ mao bεoŋ bεnε
dududu, be kεsi yih yine, tεtε te shε li chimu-u liwe
kε. Fi gii fi ka lε, kifε nε ti mεeŋ ki kεe ke mfi wu Nyɔ
tε bεe le be-eŋ kε.”

*Jiso kooŋ bε bεniŋ bε wa-aŋ fe yih yi muntofi yi
Nyɔ-o*

(*Maacho 21:12-17; Mak 11:15-19; Jɔəŋ 2:13-22*)

45 Jiso dza gεeŋ fe yih yi muntofi-i, bεchi kungjι
bεniŋ bε tε kabini biee fe,

46 tiiti li bee le, “Fi ffee ε bε tsεe le, Nyɔ tee yε le,
‘Yih yεŋ gii yi ni yi nuuŋ yih yi nlεkε li Nyɔ-o.’
Se nuuŋ le nε fiiki baa yi to
‘Ntuuŋ wu bεyi.’ ”

47 Jiso tε shiiŋ tiifi bεniŋ li yih yi muntofi-i jo
chichi. Bεte muntofi bε nəŋja bε nəŋja bε bεniŋ bε
tε tiifi bεnchi bε Nyɔ-o mao bεniŋ bε nəŋja bε nəŋja
bε fe be se tuu be gwenini le be wo wu.

48 Se nuuŋ le be ti mεeŋ ki kεmε ke dze kε, kifε
bεniŋ bεchu tε shiiŋ li Jiso-o lichiŋ be wεki yε le be
lεe ffee fi mumkpaŋ li biee bi tε tiifi kε.

20

Bεniŋ bε kwεeŋ lε tε bii fe Jiso dzə buŋga fe

(*Maacho 21:23-27; Mak 11:27-33*)

1 Jobε chimu le Jiso ni tiifi bεniŋ fenjisi ntoŋ wu
dzeeŋ wu Nyɔ li yih yi muntofi. Bεte muntofi-i bε

noŋa bε noŋa, bε bəniiŋ bε tiifi bənchi bε Nyɔ-o mɔo
bəkaaŋ bε kwεεŋ lε,

² se bii li wuu laa, “Tee nεe bee wi wu nyεo buŋga
le o ni o feti biee bini. ε noo wu nyεo buŋga bulu?”

³ Jiso tuu li bee le, “Ngii mbii tε ftee li be-eŋ. Nε
tee mi dεenī.

⁴ Buŋga bu Jɔəŋ tε lisi bəniiŋ lu lidzɔɔ, ε Nyɔ yi
liboo yi tε nyε wu mɔo wiwoŋ le?”

⁵ Be se biee be kɔɔ ntsoon bebe le, “Ε tε tuu le ε
Nyɔ yi liboo yi tε nyε, gii bii li bee li laa ε la fi tε fe le
tε beŋ kε li Jɔəŋ li kε le?

⁶ Se nuuŋ le ε tε tuu le ε wiwoŋ wu tε nyε, kε
bəniiŋ gii be tome bee bε ta, kifε be beenchi cheεŋ
cheεŋ le Jɔəŋ tε nuuŋ ntomfɔŋ wu Nyɔ.”

⁷ Bedεenī be se tuu le, “Tε kii yε wi wu tε nyε kε.”

⁸ Jiso se tuu tee li bee le, “Kε nuuŋ ntε ntee tε beŋ
wi wu nyε mi buŋga le ni mfeti biee bini kε.”

*Ngaŋgaa kii bəniiŋ bε be tε gεε liwε
(Maacho 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ Jiso se dza wa ŋgaŋgaa chimu li bəniiŋ li le, “Wi
wumu tε niŋ wε wu muntaaŋ mu bε feti mbiij lu.
Tε gεε wε wulu li bəniiŋ li, tuu dza gεεŋ li kiton
kimu-u, gεεŋ tsi le ŋge.

¹⁰ Le mfi wu bε ti kee bε kɔchε, ton ŋwani wu
nimε wumu le gεεŋ li wε wu muntaaŋ mu bε feti
mbiij lu wε, fi mwee muntaaŋ. Le ŋwaŋ wulu
gεεŋ, bəniiŋ bε tε gεε wε li bee baa, tuu be too wu,
be kooŋ be wu kaari bɔ kilεrε.

¹¹ Wi wulu tuu ton ŋwani wu nimε wumu, be ka
be too wu, be nyε wu buya, be kooŋ be wu to lijin
bɔ kilεrε.

12 Mwε tuu tonj wumu bo bεteetu, be too wu, be nyε wu bibaa, be lɔŋ wu lekuunj.

13 Wi wu wε wu muntaanj mu bε feti mbiinj lu wulu se beeche laa, 'Ngii ḥge la le? Dεenii ḥgii ntonj nuuŋ ḥwanεn wu nuuŋ shén yεn. Semuke be gii be guuŋ wu.'

14 Le ḥwanj wε dza gεεn lε liwε, bεniiŋ be tε gεε wε li bee baa ḥεn wu, be bεchi be tsuundi li yi yi bee le, 'Kini nuuŋ kinjila ki wi wu wε wuni. Tε wo ki, wε wuni se to wuseŋ.'

15 Se be biee be kɔɔ wu, be bo bε wu li wε wu muntaanj mu bε feti mbiinj lu-u, be wo wu." Le Jiso tee lε, se bii laa, "Nε beeche le wi wu wε wulu gii bε ge la bε bεniiŋ baa le?

16 Ntee beŋ le, gii bε woyε bεniiŋ bεlu, gεε wε wu muntaanj mu bε feti mbiinj lu wulu li bεniiŋ bamuu." Le bεniiŋ bεlu woo lε, be kasi yi le, "Nyɔ nuuŋ tε beŋ kε."

17 Jiso biche be, bii laa, "Fiee fi bε tsεε lε Kijwaati ki Nyɔ-ɔ kini tiiti le la, fi nuuŋ le, 'Tεtε chi bεniiŋ be ḥgwanu tε faanj chεε, chi tε kaari nεε chi to tεtε chi fε boo chi yi-i ni?'

18 Tεtε chilu chini chεε, ε wi we lu chi-i, kε mwε gii kpɔɔshε, ε chi we li wi-i, kε chi gii chi gɔɔri mwε li biŋkε-ε".

*Mbifu kii kijwaati kisofε
(Maacho 22:15-22; Mak 12:13-17)*

19 Si Jiso tε wa ḥgaŋgaa chilu lε, bεniiŋ be tiifi bεnchi be Nyɔ-ɔ, bε be te muntofi be nɔŋja be nɔŋja bεchi be wεki le be kɔɔ wu nεε fe. Be tε wεki le be kɔɔ wu kifε be tε kεε le tε wa ḥgaŋgaa chilu nuuŋ li bee, se nuuŋ le be tε chεndi bεniiŋ.

20 Be se b̄echi be biki bikaa biee l̄ejin̄ l̄ejin̄, be waan̄ beton̄kii, be ton̄ le be ḡeej̄ be ton̄ Ȣkii be ni be feti si b̄eniiñ be nuuñ tsaan̄. Be t̄e feti l̄e le be se woo ffee le wuu wa, be se k̄oɔ wu be nȳe li tsañ yi Ȣḡomina wu Lom wu t̄e s̄eki kimbe k̄ee.

21 B̄enton̄kii b̄elü dza be bii li wuu laa, “Wi wu ntiife, t̄e kii le biee bi ɔ tiiti m̄oɔ bi ɔ tiifi nuuñ bi tsaan̄, ɔ ti bichi ye b̄eniiñ li lii ke. ɔ ti tiifi cheeñ nuuñ ffee fi Nȳɔ w̄eki le b̄eniiñ ni be feti.

22 T̄e se b̄iiti baa laa nchi beenchi le t̄e ni t̄e suuti kin̄waati li Kaisa Mf̄əñ wu Lo-om le?”

23 Jiso se k̄ee ffee fi be gwenini b̄e fi, tee le,

24 “B̄e yeeñ be danali mumkpan̄ Ȣeñ.” Be b̄e b̄e wu se bii li bee laa, “Kikoo kini nuuñ ki noo le, bukoon̄ buni se nuuñ bu noo le?” Be tuu le, “E ki Kaisa.”

25 Jiso se tee le, “N̄e nȳee yeeñ li Kaisa ffee fi nuuñ fi Kaisa, n̄ee nȳee li Nȳɔ-ɔ fi nuuñ fi Nȳɔ-ɔ.”

26 Le b̄eniiñ baa woo fi yaa be, be baa nshiiñ be m̄eeñ ki k̄em̄e ke ffee fi be nuuñ be k̄oɔ wu lu ke wa t̄e be b̄e ntusu wulu be ba nshiiñ.

Mbifu kii mbochu li kwe-e (Maacho 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 B̄eniiñ bamu li kintutu ki Besadusii t̄e dza be b̄e le be bii ffee li Jiso. Besadusii bani t̄e nuuñ b̄eniiñ b̄e t̄e tiiti le b̄eniiñ nuuñ t̄e kaari le be bo li kwe-e ke.

28 Be se b̄e be bii li wuu laa, “Wi wu ntiife, M̄oɔse t̄e ts̄ee le nchi wuseñ le,

‘E wi k̄emi kw̄eeñ, mw̄e kwi bee wu mbiε Ȣwañ ns̄iñ, ke Ȣwaani k̄emi le dz̄oɔ kw̄eeñ wulu
bee wu b̄ie b̄oɔñ li bukoon̄ bu Ȣku Ȣwaani.’

29 Dεεni, bɔəŋ bε wi wumu tè nuuŋ mfomənyaaŋ, le
wu kaan̄ wε kεmε kwεεŋ kwi, bee wu kεmi yε ɻwaŋ
kε.

30 Wu biki wε tuu dzə kwεεŋ wulu, kwi tε ɻwaŋ siŋ.

31 Wu biki wumu tuu dzə kwεεŋ wulu, kwi tε ɻwaŋ
siŋ. Fi tε ka nεe lε bε bɔəŋ bε mfomənyaaŋ baa
bεchu, wu be wumu ti mεεŋ ki bie kε ɻwaŋ bε kwεεŋ
wulu kε.

32 Li mεriſe kwεεŋ wulu kwi tε.

33 Si bεniiŋ bε mfomənyaaŋ bani tε dzə kwεεŋ wulu
bεchu lε, mfi wu bεniiŋ gii be bo li kwe-e, kwεεŋ
wulu gii ni nuuŋ kwεε noo?"

34 Jiso tuu li bee le, "Li mfi wu dεεni wuni, buniŋ
bee bukεεŋ feti baa bugoo, bεniiŋ nyεe bɔəŋ li ba-a.

35 Se nuuŋ le, bεniiŋ bε kɔchε le ke be kεmε kintſii
li mfi wu bεε li, mfi wu be kaari be bo li kwe-e, be
nuuŋ tε tuu le be fε bugoo kε, bεniiŋ mεεŋ yε le be
nyε bɔəŋ li ba-a kε.

36 Be mεεŋ yε be kwi kε, kifε be gii be ni be nuuŋ
si bεnchindaa bε Nyɔ-ɔ kituŋ. Be gii be nuuŋ bɔəŋ
bε Nyɔ-ɔ, kifε be kaari baa be bo li kwe-e kituŋ.

37 Chεεŋ wulu nuuŋ le Mɔɔſe kibεε tε naanyε le
bεniiŋ gii be kaari be bo li kwe-e si tε tsεe kii kiti ki
tε ɻεŋ ki duti. Tε teeŋ Taa lε kintſii ki kinjwaati kilu
le Nyɔ yi Abraham, Nyɔ yi Adzi mɔɔ Nyɔ yi Yakɔ.

38 E tε teenyi lε, kε tiitɔɔ le biŋkwi bini mεεŋ bieε
we, Nyɔ ti nuuŋ yε Nyɔ yi biŋkwi kε, Nyɔ ti nuuŋ
nuuŋ Nyɔ yi bεniiŋ bε nuuŋ lu, kifε li Nyɔ-ɔ, bεniiŋ
bεchu mεεŋ bεyοŋ."

39 Si Jiso tε yɔ lε, bεniiŋ bε tε doonchi bεnchi bε
Nyɔ-ɔ baa tee le, "Wi wu ntiifε, ɔ bɔsɔɔ yi ɔ tuu
buŋjøŋ."

40 Nεe lε, wi ti mεεŋ ki tuu kε le bii fiee li wuu kε.

*Kinsofu ki Nyɔ tè kaache nuuŋ ɳwanɛ noo
(Maacho 22:41-46; Mak 12:35-37)*

41 Jiso se dza bii ffee li bee laa, “Bəniiŋ geen bə
tiiti le Kinsofu ki Nyɔ tè kaache nuuŋ ɳwanɛ Mfəŋ
Daafi?

42 Nε kii yε le Daafi kibee tè tsεε le kinjwaati
kin'yɔɔnchε le,

‘Taa Nyɔ tè tee li Taa li le
Shee le kibenε kenj ki kigɔŋε-ε,

43 gεεŋ bo mfi wu ɳgi ɳgiiki bəniiŋ bo bə mbani-i le
ɔ tɔmi bikaa bio li bee si kiga ko.’

44 Ε Daafi teenyi wu le Taa, fi geen se tuu ni nuuŋ
ɳwani?’

*Jiso tee le bəniiŋ dzəə mfi bε bəniiŋ bε doonchi
bənchi*

(Maacho 23:1-36; Mak 12:38-40)

45 Jiso tuu dza yeti li bɔɔŋ bee bε kintutu-u,
bəniiŋ bεchu wuki. Tiiti li bee le,

46 “Dzəə yεεŋ mfi, bε bəniiŋ bε tiifi bənchi bε Nyɔ-
ɔ. Be ti kɔŋgisi nchumine ndú yi nyɔŋa yi nyɔŋa
be deŋgi li bintsii bi bε kabini biee li, be kɔŋgisi
bintindu bi shaan li yíh yi lεkε li Nyɔ-ɔ bε bintsii bi
bi kin'yokise-ε fe tsɔnɔ-ɔ. Fε be gεεŋ li yíh yi nlεkε
li Nyɔ-ɔ, kε fe tsɔnɔ-ɔ, be tsaa nεε nuuŋ bintindu bi
nɔŋa bi nɔŋa, be se shee li bi-i liwe.

47 Ε nεε be bε tuni bukεεŋ bεεŋku-u lijin, be yεŋgi
be fii biee bi bee, be tuu be feti nlεkε li Nyɔ-ɔ wu
deendi le be ni be doonchi yi. Nwaani banı bəniiŋ,
wu be wu ɳge gi naa bee ɳge.”

21

*Nya yi kwεε ηku wu kifoo
(Mak 12:41-44)*

¹ Jiso dza lɔŋ lii, ηεη si bεniiŋ bε biee be giki nya yibe le fiŋkaa fi nya-a, li yih yi muntofi-i.

² Νεη tε kwεε ηku wumu wu tε nuuŋ wi wu kifoo, ε wu bε wu gεε munini mumfεεŋ le fiŋkaa filu-u.

³ Jiso se tee le, “Ntee berŋ cheεŋ le, kwεε ηku wuni wu nuuŋ free bε kifoo, nyεo wu yaa bεniiŋ bani bεchu.

⁴ Beniiŋ bεchu bε nyε, nyε baa nuuŋ tsuu yi biee bi bee bi yisε nsiŋ bi shooshi likwiiŋ. Se nuuŋ le kwεεŋ wu nuuŋ bε kifoo wuni nyεo freee fitchu fi yemi li fi-i.”

*Jiso tee le bε gii bε shaanshε yih yi muntofi
(Maacho 24:1-2; Mak 13:1-2)*

⁵ Baaŋ bε Jiso bε kintutu bamu tε dza be wuuyi kii yih yi muntofi, be piεti ta yi dzeen yi bε tε gwanj lu bε biee bi bεniiŋ tε nyεε le bε nachε yi lu. Jiso se tee li bee le,

⁶ “Ne ηinŋgi baa biee bini ni? Jobε bεε cheε chi tεtε chimumkpaŋ nuuŋ tε lenj li chimu-u liwe bε mεεŋ ki bacħε ke chi fεkwiiŋ ke.”

*Bεŋgε bε mbani
(Maacho 24:3-14; Mak 13:3-13)*

⁷ Be bii laa, “Wi wu ntiiſε, fini gii fi ka buŋ? Ε la fi gii fi doonchε le mfi kɔchɔɔ wu fi gii fi dzɔɔ kintsii?”

⁸ Jiso tuu le, “Dzɔɔ yεεŋ mfi le kiiŋ wi ni yεεŋ bε berŋ le ne tanj dze ke. Beniiŋ gii be bε ηge, be dzɔɔ bukoonj bweŋ be tεeki fe lii, be ni be kwengi le, ‘Ε mi Kinsofu!’ Mfi wulu bεεo tseketseke. Ε be kwengi le, kiiŋ ne ni yike ke.

9 Mfi wu nε woo le, bε tundi baa dzinj li bintsii li, li bintsii li, ηge nuunj li nshe-ε, nε cheŋ ke yeeŋ kε. Biee bini kεmi biee nεe le bi saa bi ka. Se nuunj le, bi doonchi yε le nshe ma yε li mfi wulu-u kε.”

10 Jiso se tee li bee le, “Teeŋ gii yi ni yi tundi dzinj bε yimi, bumfəŋ bumu gii bu ni bu tundi dzinj bε bumu.

11 Biee bi koofi yi gii bi ni bi doonchi li bintsii li li bintsii li. Nshe gii yi ni yi seesi bε buŋga. Dzeenj gii yi kɔɔ, chigoŋ gii chi nuunj li bintsii bichu-u. Beŋkiki bε biee bi koofi yi gii be nuunj liboo, be nyε chene li beniij li.

12 Nε kee le fe biee bini gii bi ni bi keti, gii ni nuunj ε bε kɔɔ beŋ, bε ηweki bε beŋ. Be gii bε geŋ bε beŋ, bε saa beŋ li yih yi kintaashε, bε tonj beŋ li ncha-a. Be tuu bε dzɔɔ beŋ kii bukoŋ bweŋ bε geŋ bε beŋ li bεmfəŋ bε beniij bε seki kwεeŋ li limfwe,

13 wee mfi wune wu nε gii ne kemε dze le nε tee li bee kii mi.

14 Mfi wu bε dzɔ beŋ le, nε boo ke yi yine laa, nε gii ne yo le la le kε,

15 kife ηgii nnyε n'yɔru li bimfimu binε-ε, mɔɔ bufii li be-en, bu beniij benε bε mbani-i nuunj te lenj le be teche bε beŋ ke dudu.

16 Beniij bε gii be kabε beŋ, gii ni nuunj nεe bεchaa benε, bee bε na benε, mɔɔ bε ηwaana benε, mɔɔ kini kinε, bε nsáŋ yine. E nεe be bε gii be nyε beŋ bε se woyε beŋ bamu.

17 Beniij bεchu gii be ni be baanini beŋ, kii bukoŋ bweŋ.

18 Se nuunj le, mɔɔ nuunj yi mumkpaŋ nuunj te la beŋ li fa kε.

19 Kanε yeeŋ shéŋ yine, nε se kemε ntsε.

*Jiso tee le bε gii bε lεeshe Jerosaleŋ
(Maacho 24:15-21; Mak 13:14-19)*

20 Mfi wu ne ηεη beniij be dzi-inj kεnε kiton ki Jerosaleŋ lenti, ne kee le mfi kochinɔɔ wu be gii bε siise ki.

21 Ε fi keti le, beniij be nuuŋ Judiya biee be kifi be miri li beŋkume, beniij be nuuŋ fe kiton kilu-u bochε. Kiŋ wi wu nuuŋ li buka tuu ni bεε le le fe ke.

22 Jo yi yεε nuuŋ yi Nyɔ gii yi lɔŋ ηge li Jerosaleŋ kii kinje kee, le fe ffee fichu be fi kochε si be tsεε le kinwaati kee li.

23 Ngε wu nyəŋa gii nuuŋ li jo yεε li bukεεŋ be fe-e, mɔɔ be kisi bɔɔŋ. Shén gii yi bee Nyɔ be beniij bani, yi lɔŋ ηge wu nyəŋa li kwεεŋ wuni.

24 Be gii be wachε beniij bamu be nyɔ, be kɔoyε bamu be gεεŋ be be li tεεŋ yimi-i chi be ni be nuuŋ bεmfα. Beniij be ti kii ye Nyɔ ke gii be beeŋ le Jerosaleŋ lewe, nsiij gεεŋ bo fe mfi wu be kochε.

*Jiso tee beŋkiki bε gii bε nuuŋ mfi wu karisi bεε
(Maacho 24:29-35; Mak 13:24-31)*

25 Beŋkiki be koofi yi gii be yene li jobε-ε, be li kwii li mao li muntsəŋ. Li nshε-ε, tεεŋ gii yi nuuŋ li ntəŋyε, be ηge mao dzɔ́ɔ yi nyəŋa gii yi ni ndunjgi yi yeti.

26 Chεnε gii chi fe le beniij ni be kεeti ni kikikiki, be gii be ni beechi kii biee bi koofiyi bi gii bi ka li nshε-ε kife biee bi liwe bichu bi kεmi bunja gii bi sεεsε.

27 Beđεen i beniij gii be ηεη si Nwanewi shiiti bεε li kiku-uŋ lenti be bunja mao bunəŋa bu ηge.

28 Ke mfi wu biee bini bechi bi ktti ni, nε leŋ we, nε tsaaki bikoo liwe, kifε mfi wu Nyɔ gii yi soo beŋ wε tsketsek."

29 Si Jiso tè yɔ le, tuu maa le, "Laanchε yεŋ free li kigume be biti bimu bichu.

30 Bi ti beechi mbochε, nε biee nε kε le ndzεenŋ yε kituŋ tskekε.

31 Nεε le, ε nε ηεŋ biee bini ktti, nε kε le bumfɔnŋ bu Nyɔ-ɔ bwε tsketsek."

32 Ntee beŋ chεŋ le kingɔkε ki dεni kini nuuŋ te naa ma fuki fe biee bini bichu ka nsinŋ ke.

33 Kiboo bee nshe gii bi ka, se nuuŋ le jε yεŋ nuuŋ te naa ka ke.

34 Dzɔɔ yεŋ mfi fe nε deŋgi nε jii kikuuŋ, nε wundi biee nε jeti, nε giki bufi nuuŋ li ntse wu laaŋkwiiŋ li, jobε chilu gii chi taa chi kɔ beŋ si kintasi.

35 Fiee fi li jobε chilu chini gii fi be li beniiŋ bechu be nuuŋ li kikoo ki nshe.

36 Se nuuŋ le nε lemi yεŋ nε teemɛ, nε leki li Nyɔ-ɔ mfi kwi, le ε bini biee ketɔɔ, yi nyε beŋ dze le nε wεεŋ nε ka le nε se leŋ limfwe li Nwanewi-i."

37 Jiso tuu shiinŋ tiifi beniiŋ li yih yi muntofi jo yεε chichi. ε bo le fe mfoo, yεε gεεŋ tsi li ηkumε wu biti bi Oli-if.

38 Beniiŋ bechu se bεε fεŋwεεŋ fεchu li yih yi muntofi le be ni be yiki ntiife we.

22

*Judas tè beŋ le kabε Jiso
(Maacho 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11)*

1 Mfi tè bεε tsεkεtsεkε li tsənə chi Kibele ki bε mεεŋ ki gεε kε kishee le kε, chi bε teenyi le tsənə chi N'yafuwhee.

2 Bεte muntofi bε nəŋa bε bəniinj bε tè tiifi bənchi bε Nyɔ-ɔ, tè wəki dzé yibe gii be wo Jiso le lε munyiikɔɔ li, kifε be tè chəndi bəniinj.

3 Sataŋ se lε li shén yi Judas, wu bε tè teenyi le Iskaliyɔ, wu tè nuuŋ wi wu li kintutu ki bəaŋ bε Jiso bε yoofi ntsɔ bεfε baa.

4 Se dza gεεŋ fe bεte muntofi bənəŋa mɔɔ bεte bikoo bi nchi bi tè kiichi yih yi muntofi. Bee be se tuu be nachε si gii kabε Jiso li bee.

5 Be tè woo bujəŋ be wu, be se nachε le be gii be soonj wu kwa.

6 Tè beŋ, se gεεŋ bεchi wəki dzé yi gii nyε Jiso li tsəŋ yi bee mfi wu kintutu ki bəniinj lε nuuŋ yε fe kε.

Nachε kii tsənə chi N'yafuwhee (Maacho 26:17-25; Mak 14:12-21)

7 Jobε chi tsənə chi Kibele ki bε mεεŋ ki gεε kε kishee le kε, chi bε ti sεeti ŋwaane kiŋkɔ li tsənə chi N'yafuwhee chini tè be chi kɔchε.

8 Jiso se biee tonj Pita bee Jəəŋ tee le, “Genε yεεŋ nε nachε biee bi tε gii tε ji tsənə chini lu.”

9 Be bii li wu laa, “O wəki le tε gεεŋ tε nachε nuuŋ fεŋ?”

10 Tuu le, “Woo yεεŋ, mfi wu nε giŋgi nε lii li kitonj, nε gii nε ŋεŋ wumu ε wu too dzɔɔ le tεnε-ε, nε biee wu li yih yi gii gεεŋ lε lu-u.

11 Nε biee nε tee li te yih wulu le, Wi wu ntifε biitɔɔ laa lo-onj wu bəniinj bε ndendε wu bee bəaŋ

bee bε kintutu gii be ji Tsənə chi N'yafuwhee lu nuuŋ fεŋ le?

¹² Gii doonchε beŋ loŋ wu nyɔŋa lε yih yi lewe-e ε bε bɔseyi bε nachε, nε se nachε biee bijε bilu lu.”

¹³ Be tε gεεŋ be ɳεŋ biee nεε yεεŋ si Jiso tε tee be. Be se biee be nachε biee bijε bi Tsənə chi N'yafuwhee lu.

*Jiso bee bɔŋ bee ji ntεh wu Nyɔ
(Maacho 26:26-30; Mak 14:22-26)*

¹⁴ Le mfi bε kɔchε, Jiso bee bɔŋ bee bε ntonj bε be shee be jii biee.

¹⁵ Dza tee li bee le, “Ntuu ɳkɔŋgisi ɳge le nji Tsənə chi N'yafuwhee chini bε beŋ nse ɳεŋ ɳge wu bεε.

¹⁶ Nε kεε le, mεεŋ yε nji Tsənə chini kε nsiin fi bε fi kɔchε mfi wu Nyɔ gii yi ni yi sεki bumfɔŋ bwhee.”

¹⁷ Dzɔ fika, nyε kiyɔoni li Nyɔ-ɔ tee le, “Kɔ yεεŋ nε won beŋ bεchu nε tase.

¹⁸ Ntee beŋ le, mbεεchε li dεεni ɳgεnu limfwe, mεεŋ yε ntuu ɳ'woŋ mbiinj mε gwεεŋ wu kitι ki lεendi-i mani kε, nsiin gεεŋ bo mfi wu bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ naa bu bε.”

¹⁹ Dzɔ kibele, nyε kiyɔoni li Nyɔ-ɔ, booyε nyε li bee tee le, “Yiin yi yεŋ yi mi nyε kii beŋ. Nε feti yεεŋ ni, nε se ni nε kiimi mi.”

²⁰ Se nuuŋ le, si be tε mεeshi njε, dzɔ fika kweenj le, “Fika fini nuuŋ leh wu fwεŋ wu Nyɔ ji bε ɳgεŋ meŋ mε bo kii beŋ.

²¹ Se nuuŋ le, yikε yεεŋ nε woo! Wi wu gii kabε mi njiiŋ biee fεni tεe wu!

²² Nε kεε le, Nwanewi gii gεεŋ nεε si Nyɔ tε nachε. Se nuuŋ le, ɳge wu nyɔŋa wε wu wi wu kabε wu.”

23 Be se bεchi be biiti li yi yi bee laa, wi wu nuun fε ɿwaani fini fiee lε bee lenti nuun noo le?

Ntiifε wu Jiso kii bitechine bi wi wu yeki wumu-u

24 Be tε dza be bεchi bitechine li yi yi bee laa, ε noo wu nuun wi wu nyəŋja lε bee lenti le?

25 Jiso se tee li bee le, “Bεmfəŋ bε laaŋkwiij kəmi bun̄ga lε bəniiŋ bε bee lεwe, bəniiŋ bε səki kwεεŋ se tiiti le bε ni bε teenyi be le bintɔŋj bi bəniiŋ lε.

26 Se nuun le, nuun fi tε nuun lε bε beŋ kε. Wi wu nyəŋja lε be-en̄ lenti ni dzeti le ε wu ɿwaŋ wu bwi, wi wu nuun kikoo ni nuun si wi wu nindi li beŋ bεchu-u.

27 Wi wu nyəŋja nuun wu la, ε wi wu yemi jii biee məo, wi wu deeki le? ε neε wi wu yemi jii biee ni? Se nuun le, mi wε lε be-en̄ lenti si wi wu nindi li be-en̄.

28 Si nshiiŋ ɿŋgi bumfa mfi kwi ni, ε neε beŋ bani bε ti nuun bε mi.

29 Fi flεe le, neε si Baa wεŋ nyε mi bumfəŋ le ni nsəki, mi nyε tε bumfəŋ li be-en̄ le ne ni ne səki.

30 Mi nyε le ke ne ni ne jii, ne wundi biee kintsii kimumkpaŋ lε ntə wεŋ, ne se shee li bεkabara, ne ni ne səki Bini bi Iselεe bi yoofi ntsə bife.”

Jiso tee le Pita giifaaŋ wu

(Maacho 26:31-35; Mak 14:27-31; Jəəŋ 13:35-38)

31 Jiso dza teen̄ Pita le, “Simu, Simu, biche ɔ ɿεŋ, Satan̄ fiø bun̄ga buchekine beŋ bεchu le buu bamu neε si wi ti feet̄t̄ giin̄ buu mumfεε lε.

32 Se nuun le, nlεkωø Nyə li wεε le, kiiŋ shén̄ ya ni bo li mi-i kε; Mfi wωø kaari ɔ teen̄ bufii bwo, ɔ nyε bun̄ga li beŋwaana-a.”

33 Pita tee le, “Taa, ε fi nuuŋ le ηgεεŋ ncha kε le ηkwi, kε mi wε nee tεe wε.”

34 Jiso tee li wuu le, “Pita, woo ntee wε, Nyinεshee gii ke yi tengi bεŋ, nuuŋ oo faan mi kiŋga kiteetε le o kii ye mi kε.”

*Jiso tifi baoŋ bee bε kintutu si nuuŋ be nachε shéŋ
yi be*

35 Jiso dza bii li bee laa, “Nε kiimi mfi wu ntε ntonj ben babi wu kwa nsiŋ,bebabi bε bikpɔ nsiŋ, si nε te deŋgi lε, nε te foo ffee ni?” Be tuu le, “Wohoo, tε tε fuki yε ffee kε.”

36 Se tee li bee le, “Li dεenι, ε wi kεmi babi wu kwa, kε babi, mwe dzo. ε wi kεmi yε nyɔ yi dzinj kε, mwe kabε ndu ye go nyɔ.

37 Ntiitɔɔ fini ni kifε ffee fi bε tε tsεe le Kinjwaati ki Nyɔ-ɔ le,

‘Bε tε fa wu bε beniiŋ bε bifi’,
fi kεmi le fi ka bε mi dεenι. Nε kεe le biee bi bε tε tsεe kii mi, bi bεe biee bi kɔchε bichu.’

38 Be biee be dzakε be tee le, “Taa biche o ηεŋ, tε kεmi baa nyɔ yi dzinj fietu.” Tuu le, “Gεε yεŋ le.”

*Jiso lεke li Nyɔ-ɔ li ηkumε wu Biti bi Oli-if
(Maacho 26:36-46; Mak 14:32-42)*

39 Jiso dza bo li kitoŋ kilu bee baoŋ bee bε kintutu be bεchi be yεki li ηkumε wu Biti bi Oli-if, nee si tε shuiŋ feti.

40 Le be yεe be bo fε be tε giŋgi, tee li bee le, “Nε lεki yεεŋ li Nyɔ-ɔ le kiiŋ mənche ni bε le be-enj, yaa beŋ kε.”

41 Si tε tee le, tuu kiŋgi gεεŋ bo nee si nuuŋ wi lɔŋ tεtε chi gεεŋ chi bo le, se tonj nūŋ fεkwiiŋ lεki li Nyɔ-ɔ le,

42 “Baa wεŋ, ɔɔ kəŋgisi lɔ, o tsaaki fika fi ŋge fini li mi-i. Se nuuŋ le, fεrε nεe si o kəŋgisi, o fe ke si ŋkəŋgisi ke.” [

43 Le leke le, nchindaa wu Nyɔ shee liboo bε li wuu, nyε wu buŋga.

44 Jiso tε nuuŋ, ε shén yee tε bee ŋge. Tε tuu leki li Nyɔ-ɔ bε buŋga, lɪŋgisi, kiyubε kee sεyi fεkwiiŋ si bitetee bi ŋgo-əŋ.]*

45 Le leke li Nyɔ-ɔ mεeshi, to lijin fe bɔŋ bee bε kintutu, ŋεŋ si nshiiŋ fe be fiaŋgε be liiti.

46 Se bii li bee laa, “Ne tuu liiti lɔɔ ni? Dzatsε yεεŋ we nε leke li Nyɔ-ɔ kii mɔnchε ni bε le be-εŋ, yaa benŋ.”

Bεniŋ bε kwεεŋ le kɔɔ Jiso

(Maacho 26:47-56; Mak 14:43-50; Jɔɔŋ 18:3-11)

47 Nεe si tε mεeŋ yeti le, kintutu ki bεniŋ le buse ε tε nuuŋ Judas wu wi kintutu ki bɔŋ bee Jiso bε yoofi ntso bεfe baa wu tε tuuti mbaaŋ. Gεεŋ li Jiso lichinŋ le kokε wu.

48 Se nuuŋ le, Jiso bii li Judas laa, “O wεki le o kokε Nwanewi, le o doonchε le bε kɔɔ wu ni?”

49 Bɔŋ bee bε kintutu-u bε te nuuŋ li wuu lichinŋ ŋεŋ free fi tε kεti, be tuu be bii laa, “Taa, tε wachε bεniŋ bani ni?”

50 Wumu le bee lεnti, kεri kintooŋ ki kigŋε ki mfwa wu kikoo ki bεte muntofi.

51 Jiso wanŋ le, “Kiiŋ wi ni tuu mɔŋ ke,” biee koŋ li kintooŋ ki wi wulu ki biee ki kobe.

52 Bεniŋ bε tε bεε le be kɔɔ Jiso tε nuuŋ bete muntofi bε nəŋa bε nəŋa, bε bikoo bi bεniŋ nchi bε

* **22:44** Biŋwaati bi fichi bimu le jε yi bε te saa bε tsεe kiŋwaati ki Nyɔ le kεmiyε biŋga bi 43-44 ke.

tè kiichi yih yi muntofi mao benniij be sekì kweeñ. Bii li bee laa, “Në be le ne koo mi ne bee be nyó mao bimboki kee ne bee le ne koo nuun wihi ni?”

⁵³ Ntuu nuun teebenj li jo li jo fe yih yi muntofi ne te koñ li mi-i ke kii la? Se nuun le, wuuñ mfi wu nuun ne fe ffee firu, mfi wu buñga bu kijib-e-.”

Pita faan Jiso

(*Maacho 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jøøj 18:12-18,25-27*)

⁵⁴ Beniij belu biee be koo Jiso be giingi be wu fe la wu kikoo ki te muntofi-i, Pita se biki lejin mfiinj.

⁵⁵ Be gëenj be kuke wi la kintikinti be shee be wɔɔnsi. Pita se be shee te bee be.

⁵⁶ Si wi tè duti le, ñwañ wu nime wu kweeñ wumu wu tè nindi fe la wulu-u dza ñeñ Pita ε wu shee. Biche wu li lii bujøñ tee le, “Wi wuni bee nuun te bee wi wulu.”

⁵⁷ Pita biee faan tee le, “Kweeñ wuni, ñkii yε wi wulu ke.”

⁵⁸ Le mfi tuu kiiñgi niiñ, wi wumu tuu ñeñ wu, tuu tee le, “O nuun te wumu li kintutu ki bee.” Se nuun le Pita tee le, “Nyun, nuun yε wi wu be ke.”

⁵⁹ Le mfi tuu gëenj bo si ntaj mumkpañ le, wi wumu tuu səne le, “Cheñ, cheñ wi wuni bee nuun bee wu, kife nuun te wi wu Galilii.”

⁶⁰ Pita tuu faan tee le, “Nyun wuni, ñkii yε ffee fiøø tiiti ke.” Si tè mœen yeti le, mfwaa mumkpañ nyineshee biee yi tøøj.

⁶¹ Le Taa fiiki yi, lii yee bike be yi Pita. Pita kimi n'yøru wu Taa bee yø li wuu le, “Fε nyineshee gii yi tøøj beñ, nuun øø faan mi kiñga kitæetæ le o kii yε mi ke.”

⁶² Dza fe bo lëkuun, de kwe ñge.

*Bε tè yendi bε tuki Jiso
(Maacho 26:67-68; Mak 14:65)*

⁶³ Beniij bε tè kemi li Jiso-o se bεchi be yendi, be tuki wu,

⁶⁴ Be kaŋ wu ndu li bushi, be tee li wuu le, “Dεeni doonchε kintomfən ki Nyɔ-ɔ ko. ɔ tee wi wu soon wε.”

⁶⁵ Be tuu be tsuki wu bε ntsoon ŋge be bifisi wu.

*Bε saa nsa wu Jiso
(Maacho 26:59-66; Mak 14:55-64; Jəəŋ 18:19-24)*

⁶⁶ Le butuu woo, bεniij bε seki kwεεŋ bε bεte muntofi bε nəŋa bε nəŋa, məɔ bεniij bε tiifi bεnchi bε Nyɔ-ɔ banche yi bεchu. Si be tè banche lε, be biee be dza Jiso be gεεŋ bε wu fε be tè shiŋ be seki bεnsa fe.

⁶⁷ Le be gεεŋ bε wu lε, be tee li wuu le, “ɔ nuuŋ Kinsofu ki Nyɔ tè kaache kεε, ɔ tee bee.” Tuu li bee le, “ɛ mi ntee beŋ, nε te beŋ kε.

⁶⁸ ɛ mi mbii flee li be-εŋ, nε te tuu kε.

⁶⁹ Se nuuŋ le, mbεεchε li dεen i Nwanewi gii shee lε kibεnε ki kigəŋε ki Nyɔ yi bunja-a.”

⁷⁰ Be dzakε be bεchu be bii laa, “ɛ wε wu nuuŋ Nwanε Nyɔ ni?” Tuu li bee le, “Fi fiee si nε tee lε.”

⁷¹ Be se tee le, “Tε tuu tε geendi wumu le bε tee bee la. Tε woo baa flee fi wu kween kitun bε kimfimε kee.”

23

*Pailεt bee Hεrɔ bii biee li Jiso-o
(Maacho 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jəəŋ 18:28-38)*

¹ Si kintutu ki bεniij bε tè seki bεnsa tè tee lε, be se dza be bεchu be dza Jiso be giŋgi bε wu fε Pailεt.

2 Le be gεεη be bo fe, be bεchi be kayi biee kii wu, be tiiti le, “Wi wuni deηgao bifisi kwεεη wuseη, feηgao le kiiη bεniiη ni be suuti kiηwaati li Kaisa Mfəη wu Lom ke, tuu tiiti le nuuη Kinsofu ki Nyə tè kaache, fi doonchi le ε wu mfəη wumu.”

3 Pailət bii li Jiso laa, “Ε wε Mfəη wu Bejuu ni?” Jiso tuu li wuu le, “Fi fιεε si ɔ tee.”

4 Pailət dza kweeη li bete muntofi bεnəηja bεnəηja bε kintutu ki bεniiη le ki tè nuuη fe le, “Mεεηə ki ηεη bubiee bu wi wuni-i ke.”

5 Be bεchu tuu be kunyi wu le, “Wi wuni deηgao tiifi bεniiη li kwεεη kwikwi wu Judiya feti le be ni be tεemi bikoo. Te bεchi Galilii, dεen i yani wε feηi.”

6 Le Pailət woo fini le, se bii laa, “Wi wuni nuuη wi wu Galilii ni?”

7 Be beη, se tuumi Jiso fe Mfəη Herə, kife ε wu, wu tè sεki kimbe ki kwεεη le kilu, ε tè nuuη Jerosaleη li mfi wulu.

8 Be gεεη be Jiso, le Mfəη Herə ηεη wu, yi dzəəη wu ηge, kife tè shiiη wuki kii wu, se bichi limfwe le gii naa ηεη wu, tuu nεki tε le semuke Jiso nuuη fe fiee fi doonchi bunga bu Nyə-ɔ.

9 Se bεseyi bii biee li Jiso-o bujəη, le fi nuuη le, Jiso ba nshiiη.

10 Fe tè biiti le, bεte muntofi bεnəηja bεnəηja, bε bεniiη be tiifi bεnchi be Nyə-ɔ lemi tε fe be kayi binsεe kii Jiso.

11 Mfəη Herə bee bεniiη bee bε nchi-i se dza be bεchi be yεndi be gaashi wu, be chuumε wu ndu yi dzeεη li bwin, be too wu be tuumi wu lijin fe Pailət.

12 Si fi tè nuuη le, Pailət bee Mfəη Herə tè kεmi mbani, le tuu boo yεlu be to nsan.

*Pailət sondə nsa si bəniiŋ tè kəŋgisi
(Maacho 27:15-26; Mak 15:6-15; Jəəŋ 18:39-19:16)*

13 Si bε tè tuu Jiso lijiŋ le, Pailət konchε bete muntofi bε nəŋa bε nəŋa məo bəniiŋ bε tè seki kwəεŋ, tuu konchε bəniiŋ bəchu.

14 Be banche, tee li bee le, “Nε bee ne bε bε wi wuni fəni le fetəo bəniiŋ təemi bikoo, mi ntaaə lε biee bini-i lenti li lii yine-ε, bichε yeeŋ ne ŋεŋ, məεŋjə ki ŋεŋ li biee bi ne kayi kii wu bini le wu feo fimu kε.

15 Mfəŋ Hərə məεŋjə ki ŋeeŋ te ke. Fiee fiee fi fe le kaari tuumi wi wuni li bee li. Nεŋ yeeŋ le fiee nuuŋ yε lu fi wi wuni fe fi nuuŋ bε wo wu buwo ke.

16 Si fi nuuŋ ni ŋgii mfiaamfie wu bu mfiaamfie nchinε li wuu gεεŋ.”

17 [Si fi ti shiiŋ fi nuuŋ le mfi wu Tsənə chi N'yafuwhee, Pailət kəmi le buu wi mumkpaŋ li yih ncha-a, nyε li bəniiŋ li si nchi wu be tè gbeŋgi tiiti.]*

18 Beniiŋ bəchu se dza be waŋ ləwe ŋge le, “Məεshi bε wi wuni! O buu nuuŋ Baraba li yih yi ncha-a o nyε li bee li!”

19 Baraba wuni tè nuuŋ li yih yi ncha-a kifε tè bəchi kpe li kiton kilu-u tuu wo wi.

20 Pailət woo le se yo li bəniiŋ bəchu-u, kifε tè wəki le chine li Jiso-o.

21 Se nuuŋ le, be tè tuu be wəndi nεε le, “Taaŋ wu li kintaan li! Taaŋ wu li kintaan li!”

22 Pailət se tuu kweeŋ li bee kiŋga kiteetε le, “Bε taaŋ wu kii la? Bubiee bu wu fe nuuŋ la? Mməεŋjə

* **23:17** Biŋwaati bi fichi bimu buu kintsii ki 17 kini.

ki ɳεŋ kε fiee fi bibifi fi wu fε fi nuuŋ bε wo wu kε!
Ngii mfiaan wu nchinε li wuu.”

²³ Be ba be wəndi lεwe ɳge le bε taan wu li kitaan
li, ɳ'wanu wu be yaa Pailεt.

²⁴ Bedεenι, Pailεt sondε nsa wulu, chine li wuu, le
be fε be wu li ɳkəŋgise wu be-e.

²⁵ Se tuu buu Baraba li yih yi ncha-a, nuuŋ wu
wu be tε biiti, ε tε bεchi kpε li kiton kilu-u wo mao
wi. Se buu Jiso nyε li bee si be tε wεki.

Bε ta Jiso li kintaaŋ li

(Maacho 27:32-34; Mak 15:21-32; Jəəŋ 19:17-27)

²⁶ Be biee be dzo Jiso be giŋgi bε wu. Si be tε
giŋgi lε, be bike bε wumu kuuki litɔo bukooŋ bwee
nuuŋ le Simu, ε tε nuuŋ wi wu Seliŋ. Be kɔɔ wu be
gεε kintaaŋ ki Jiso-o wu fε ɳgenge too biki Jiso.

²⁷ Bee be se giŋgi, kintutu ki bεniiŋ lε ɳge biki
wu. Lε bee lenti tε nuuŋ bukεεŋ bamu bε tε dii be
fayi bε ɳge bee.

²⁸ Jiso se dza fiiki yi tee li bee le, “Bukεεŋ bε
Jerosaleŋ kiiŋ ne ni ne dii kii mi kε. Ne dii yεεŋ nuuŋ
kii bikoo binε, mao bi baoŋ bεnε-ε.

²⁹ Ne kεε le jo bee yεε limfwe yi bεniiŋ gii be ni be
tiiti le, ‘Kinεεtine kinəŋa kεε ki bukεεŋ bε nuuŋ kaa
bε mεεŋ saa ki bie ke baoŋ kε, mao be mεεŋ saa ki
nyε ke baoŋ mbeeŋ kε.’

³⁰ Li mfi wu wεε, bεniiŋ gii be ni be dzεŋgi li
bεŋkumε bε nəŋa-a le, ‘Weyε yεεŋ li bee li’, li bε ntε-
εŋ le, ‘Baanyε yεεŋ bee’.

³¹ Be gii be ni be dzεŋgi lε, kife ε bε feti ɳwaani
bini biee bε kiti ki mεεŋ tsaoŋ, be se fε niŋ bε kiti
ki wondε kituŋ.”

³² Si be tè giïngi bε Jiso lε, be tè giïngi tε bε bəniïj bε ncha bamu bεfε, le be gεεŋ be wo tε be.

³³ Be se gεεŋ be be, be bo kintsii kimu ki bε teenyi le, Kiŋgefi, be biee be taan Jiso fe li kintaan li, be taan tε mao bəniïj bε ncha bε bεfε baa li bintaan li mumkpaŋ le kibεnε ki Jiso ki kigəŋε, wumu lε kibεnε kee ki kimese.

³⁴ Jiso tuu dza tee le, “Taa, feeki bibifi bi bəniïj bani, kifε be kii yε ffee fi be feti kε.” † Bəniïj bəlu se dzo ndú yi Jiso be ton kaŋ lu le be gache li yi yi bee.

³⁵ Si biee bini bichu tè kεti bε Jiso lε, bəniïj tε lemi fe be bichi. Bəniïj bε tè səki kwεεŋ tuu be bεchi be chərisi wu, be kwεŋgi le, “Tε fii bəniïj bamu, fi tε yi yee dεeni. ε ti nuuŋ kinsofu ki Nyɔ tε kaachε yi tsaa!”

³⁶ Beniïj bε nchi-i tε bε, be yεndi wu, be nyεε wu mao mbiïj mε mgbanyi,

³⁷ be tiiti le, “Oo ti nuuŋ Mfəŋ wu Bεjuu, o fi yi ya.”

³⁸ Be tε tsεe kiŋwaati be ta lε kikoo ki Jiso-o lεwe le, “Wuni nuuŋ Mfəŋ wu Bεjuu.”

³⁹ Wumu li bəniïj bε ncha-a bε bε tε shiŋε li kintaan li fe baa, dza bεchi gaashi Jiso, tiiti le, “ε neε wε o ti nuuŋ kinsofu ki Nyɔ tε kaachε ni? Fi yi ya lε, o fi tε bee.”

⁴⁰ Wumu wε se woo ffee fi wumu wε kween, wame wu, bii li wu laa, “O chəndi yε Nyɔ ke ni? O wε li ŋge-ε tε neε si wu.

⁴¹ Tεε wε kwi-i baa chεεŋ nuuŋ kinsomfu ki biee bibifi bi tε tε fe-ε. Wi wuni kwiiŋ ffee mεεŋ ki fe ke ffee fi bifi ke.”

⁴² Wi wu ncha wulu se tuu tee le, “Jiso, ke o ni o kiimi mi mfī wu o gii o ni o səki bumfəŋ bwo.”

† **23:34** Biŋwaati bi fichi bimu buu kiŋkε kini 34a.

43 Jiso tuu li wuu le, “Ntee wε chεεŋ le bεŋ yani tεε wε gii tε ni tε nuuŋ kintsii ki Bujoŋ bu Nyɔ-o.”

Kwe Yi Jiso

(*Maacho 27:45-56; Mak 15:33-41; Jøøŋ 19:28-30*)

44 Le ni giŋgi si jobε bikaa yoofi ntsɔ bife, wiŋ nyŋ, ləkuŋ dza le jiŋ kwεεŋ kwikwi, gεεŋ bo si jobε bikaa biteetu le fεmfo-o,

45 Ndu yi ti gatini yiŋ yi muntofi lənti biee yi batε kintikinti yi to biŋke bife.

46 Le Jiso ni nuuŋ li kintaaŋ li, dza wanŋ lewe ŋje le, “Taa, mi nyε fiāna yεŋ li tsanŋ ya-a.” Le tee lε, biee yindε n'yindinε wu kimεrise.

47 Te Kikoo wu bεniiŋ bε nchi-i wu tε lemi fe wε ŋεŋ ffee fi ka, nyε kiyɔɔni li Nyɔ-o tee le, “Chεεŋ, chεεŋ, wi wuni bee nuuŋ findzəŋ siŋ.”

48 Bεniiŋ bεchu bε tε turi fe le be ŋεŋ ffee fi ka, be dza be kuuki li bεla bε bee ε be ta tsanŋ lifa.

49 Nsāŋ yi Jiso chichi tε bε yi leŋ fi yi-i nuuŋ mfiŋ yi se bichi ffee fi tε keti. Bamu tε nuuŋ bukεεŋ bε tε dzeti Galilii be biki wu.

Bε diiyε Jiso

(*Maacho 27:57-61; Mak 15:42-47; Jøøŋ 19:38-42*)

50-51 Wumu tε nuuŋ li mfi wεε bε teenyi wu le Jøøse, ε tε nuuŋ wi wu li kitonŋ ki Bejuu le kimu ki bε tε teenyi le Arimatia. Tε nuuŋ wi wu dzeenŋ mɔɔ wi wu tsaaŋ le Nyɔ lii, gii tεŋgi mfi wu Nyɔ gii yi bε yi ni yi sεki bumfɔŋ bu bwhee. Tε nuuŋ tε wi wu kintutu ki bεniiŋ bε tε sεki bεnsa-a. Se nuuŋ le, tε mεεŋ ki bεŋ kε ffee fi bε tε seesε le bε fε bε Jiso kε.

52 Gεεŋ fε Pailεt, lεkε gwini chi Jiso-o.

53 Pailət benj, gεεŋ se shiiki gwini chilu, fiεεmε fε ndu-u, gεεŋ giiki lε dzinj yi be tè chɔ le kimba-aŋ, yi be ti mεεŋ saa wi le ki gεε kε.

54 Ε tè nuuŋ jobe chi nachε le be lε li Jobe chi beshiinshi, ε tè she nee niiŋ le jobe chi beshiinshi chilu bεchi.

55 Bukεεŋ be tè dzeti Galili be biki Jiso baa, biee Jøse lε dzinj, be ηεŋ si be giki gwini chi Jiso lε dzinj.

56 Be dza fe, be to li bεla be bee, be gεεŋ be fε mεεŋ mε dzeenj mε sεεndi mε be tè shiijŋ be fwεti goonj lu. Ε tè nuuŋ jobe chi beshiinshi, be shi fe, si nchi wu be wεki.

24

Jiso bo li kwe-e

(Maacho 28:1-10; Mak 16:1-8; Jøøj 20:1-10)

1 Jobe chi beshiinshi be chi ka, mεεŋ le η'wori li jobe chi ηkosi li fuu li. Bukεεŋ baa, dzə mεεŋ mε be tè nachε be gεεŋ fε dzinj fε-ε.

2 Le be gεεŋ be bo fe, be ηεŋ ε be biijgi tεtε chi bε tè baŋε fweenj wu dzinj ye lu.

3 Be le be gεεŋ le dzinj lε lu. Be ti mεεŋ ki ηεŋ kε gwini chi Taa Jiso-o le kε.

4 Be leŋ fe be tεti maa. Fi ka le bunij bamu bεfε tè leŋ li bee lichiŋ, ε be chuumε ndú yi ncherere yi miεŋini.

5 Bukεεŋ bεlu tè chεŋ ηge, be biee be tonj bikoo bi bee fekwiŋ. Bunij baa bii li bee laa, “Ε la fi ne wεki wi wu mεεŋ yonj li biŋkw-i linti?

6 Wu feni kε, wu bo wε li kwe-e. Ne kimi ffee fi tè tee beŋ mfi wu ne tè mεεŋ Galili.

7 Te tee le, ‘Be kemi baa le be nyε Nwanεwi li tsanj yi bεniiŋ be bifi-i, be taanj wu li kintaanj li, ke bo jo taa, bo li kwe-e.’ ”

8 Be kimi ffee fi Jiso tè tee li bee.

9 Be dza fe dzinj, be kaari be to lijinj be gεεŋ be tee biee bini bichu li bɔɔŋ bee be kintutu be yoofi ntsɔ mumkpanj mɔɔ bεniiŋ bεchu be tè biki wu.

10 Bukeεŋ be tè tee ffee fi te ka filu li bɔɔŋ be ntɔ-onj be Jiso baa tè nuuŋ Maariya Madalinj, Joana mɔɔ Maariya wu ni Jeenj be bukeεŋ bamu.

11 Be woo tefε chilu lamfaa, be faaŋ mbeenchε.

12 Se nuuŋ le, Pita tè dza neε we, letε gεεŋ bo fe dzinj felu, guumε biche le dzinj lεlu, ηεŋ nuuŋ ndú yi miεεfii yi be tè fieεeme Jiso fe ye. Se biee dza karisi tuu lijinj be chεne kii ffee fi ka.

Bεniiŋ bamu ηεŋ Jiso le dze yi εmayo-o

(Mak 16:12-13)

13 Fi tè dza fi ka le, booyaa bεniiŋ bamu bεfε be tè biki Jiso tè dza Jεrosaleŋ be giŋgi li kitonj kimu ki be teenyi le εmayo, ki tè nuuŋ si bεma mfomεnyaanj mbochu fe.*

14 Be tè giŋgi be tiiti li yi yi bee kii biee bi tè ka bini bichu.

15 Si be tè tiiti biee bini be tuu fe le, Jiso kibεε tè be dengi bee be.

16 Fiee fimu fe le be kεε kε wu kε.

17 Jiso se dza bii li bee laa, “Ε la fi ne tiiti kii fi li yi yine si ne giŋgi ni?” Si tè bii le, be tuu be leŋ be nshiiŋ li menshi mε bee.

18 Wumu le bee lenti wu bukooŋ bwēe tè nuuŋ le Klofas bii li wuu laa, “Ε we kwaas wu nuuŋ kilɔ

* **24:13** Ma mumkpanj nuuŋ bεntaj be ndεnde le nchuki be gii mfomεnyaanj (1, 700).

Jerosaleŋ feni wu mεεŋ ki woo kε biee bi ka li jo yini
kε ni?"

19 Bii laa, "Biee bi la?" Be tuu le, "Biee bi tuu bi
ka bε Jiso wu Nasare. Wi wuni tε nuuŋ ntomfəŋ wu
Nyɔ, biee bi tε feti mɔɔ bi tε tiiti tε nuuŋ bintewa bi
biee lε. Te nuuŋ wi wu nyəŋa li Nyɔ-ɔ limfwe bε li
beniŋ bεchu-u.

20 Bεte muntofi bεnəŋa bεnəŋa bε beniŋ bε seki
kwεεŋ wuseŋ tuu be nyε wu le bε wo. Bε se taan
wu li kintaan li.

21 Te tε bichi limfwe li wuu le, ε wu wu gii buu
beniŋ bε Iselεs li tsan yi ηgε-ε. Se nuun le, bεŋ yaa
jo taa si biee bini tuu bi ka.

22 Fimu fιεε le bukεεŋ bamu li kintutu kiseŋ be be
tee ffee fi fleepgi bee, le be tuu be bo be gεεŋ fe dzin
taantaaŋ,

23 be mεεŋ ki ηεŋ kε gwini chee le kε. Le be kaari
be to lijiŋ, be tee le be ηεŋ baa bεnchindaa bε Nyɔ-ɔ
si kifiee, be tee be le Jiso wε we.

24 Beniŋ bamu li kintutu kise-εŋ gεεŋ fe dzin felu
be ηεŋ nεε si bukεεŋ baa be be tiiti, se nuuŋ le, be
se mεεŋ baa ki ηεŋ Jiso kε.

25 Jiso kweeŋ li bee le, "Yeee, bibere bini, shén
yinε yεε wεε ηge le nε beŋ biee bi bεntomfəŋ bε Nyɔ-
ɔ tε tiiti.

26 Nε kii yε le Kinsofu ki Nyɔ tε kaache tε kεmi le
ki ηεŋ bεŋge bani, ki se lε li bunəŋa bu kii ni?"

27 Jiso se bεchi naanyi li bee biee bichu bi bε tε
tsεε lε Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ kii wu, mbεεchε li bi Mɔɔsε
tε tsεki, gεεŋ bo fe bi bεntomfəŋ bε Nyɔ-ɔ tε tsεε.

28 Le be bε be bo li kiton ki be tε giŋgi fe kεε
lichin, Jiso fe kεε ketɔɔ fe.

29 Be leke wu ḥe be tee le, “Te gεεη te tsi. Lekuuŋ jin̄ laa ḥe, mfi gεεη ḥe,” Se ben̄ le gεεη tsi bee be.

30 Be se gεεη, le be ni be jii biee, dzə tsee yi kibele, nyε kiyɔɔni li Nyɔɔ, booye nyε li bee.

31 Mfwaa mumkpaŋ neelε, lii yibe gwiyε, be se biee be kεε wu. Jiso la be lε lii.

32 Be she be tiiti li yi yi bee le, “Mɔɔ shéη yisεη bee yi yuuse mfi wu bee tiiti li bee li lε dze, fε bee naanyi biee bi lε Kijwaati ki Nyɔɔ li bee li ni?”

33 Be se biee be dza mfwaa mumkpaŋ li mfi wulu-u be to Jerosaleη. Le be gεεη, be ḥεη bɔηj be Jiso be kintutu be yoofi ntsə mumkpaŋ baa ε be banche kintsii kimumkpaŋ be bεniiŋ bamu be gii be shiiŋ be biki wu.

34 Be tee le, “Cheεη, Taa wuseη boɔ li kwe-e. Bee taa wu busε lε Simu lii.”

35 Be tuu be tee tε be filee fi tε ka be be lε dze, be naanyε mɔɔ si be be kεε wu mfi wu bee booyi kibele.

Jiso busε lε bɔηj bee be kintutu-u lεnti

(Maacho 28:16-20; Mak 16:14-18; Jɔɔŋ 20:19-23)

36 Nεε si be tε meεη be tiiti lε, Jiso kibεε dza busε lε bee lεnti yεsi be le, “Kimbɔne nuuŋ be beŋ.”

37 Be dzakε be kεeti, be tε cheη, be beechi le be ḥεη baa nuuŋ ḥkuubee.

38 Se bii li bee laa, “Nε chendi la? Fi geen̄ fi nε meεη mi?

39 Biche yεεη nε ḥεη tsan̄ yεεη be bikaa bieŋ nε se kεε le ε mi kibεε. Monche yεεη yi yεεη nε kεε, kifε ḥkuubee ti kemi ye nyaŋ be biŋkomfu si nε ḥεη mi kemi ni kε.”

40 Le tee lε, biee doonche tsan̄ yee be bikaa biee li bee.

41 Be biche Jiso, be woo bujəŋ, be ta maa. Fi yaa be mbeenchə le ε wu. Dza bii li bee laa, “Nε kəmi baa ffee fjen ni?”

42 Be dzo kinjə ki nsuun yi be kuni, be nyε wu.

43 Fi ji lε be lii.

44 Se tee li bee le, “Biee bi nε ηεŋ beŋ bini nuuŋ bi ntε ntiiti beŋ kii bi mεεŋ tεεben. Ntε ntee le, biee bichu bi be tε tsεε kii mi lε bənchi be Məəsε-ε, be lε Biŋwaati bi bəntomfəŋ be Nyɔ-ɔ mɔɔ lε kinjwaati ki n'yɔɔnchə, kəmi le bi be bi kɔchε.”

45 Se gwiye bufii bubeet, be kεε biee bi nuuŋ lε Kinjwaati ki Nyɔ-ɔ.

46 Se tee le, “Be tε tsεε le, Kinsofu ki Nyɔ tε kaachε kəmi le ki ηεŋ ηεŋ ki kwi, ke bo jo taa, ki bo li kwe-e.

47 Fi se fjeε te le, be gii be bəchi Jerosaleŋ be ni be fenjisi li bitoŋ bichu-u kii bukoon bwhee, le bəniŋ bəchu fiiki shén yibe, Nyɔ feeki bifi bi bee.

48 Ε beŋ bani nε gii nε ni nε tiifi biee bini bi nε ηεŋ baa be lii yine.

49 Yike yεεŋ nε woo, ηgii ntuumi nya yi Taa tε kaachε beŋ lu. Si fi nuuŋ lε, ba yεεŋ fe kiton kini nε ni nε tengi bunga bu gii bu shee liboo bu be li be-en.”

Jiso yεε liboo

(Mak 16:19)

50 Dzə be bo be fe kiton kilu-u, le bee be gεεŋ be bo li kiton ki Betani lichen, tsaaki bibənu biee liwe, tiŋŋ mwe li bee.

51 Si tε mεεŋ tingi mwe li bee lε, biee dza yeki liboo, se yεε layε.

52 Be se nyε kiyɔɔni ki nəŋja li wuu, be se dza fe be to Jerosaleŋ be kinεεtine ki kinəŋja li shén yi be-e.

Luk 24:53

cxxiii

Luk 24:53

53 Be tè giingga be shiiti li yih yi muntofi, be
y়ৰন্চি Ny়o mfi kwi.

Sari
Sari: Sari (New Testament+)

copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sari

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Apr 2025 from source files dated 26 Apr 2025

0b48302f-d71e-5995-a8f4-98013bf8b3d2